

Director: Doru STRÎMBULESCU / Mentor: Gheorghe GRIGURCU

Anul I ○ NR. 9 ○ 24 pagini ○ septembrie 2013

INVENTATORUL de memorie

„Generația de pulbere”, cum o numește cu obidă Mircea Eliade, capătă, în memoriile lui Silviu Brucan, denumirea de „generația irosită”. Mai corect ar fi fost „generațiile irosite” de Brucan însuși, căruia „meritele idealului comunist” au avut darul, de june, „să-i înfierbânte sângele”, dar în folos propriu, pentru propria-i emancipare socială.

În cuvântul introductiv, Teșu Solomovici îl prezintă ca *făuritor de istorie*, mereu *in dürfziger Zeit*, în miezul deciziilor majore. Bun piarist, editorul îi laudă statura politică înaltă, curajul de a-l înfrunța, primul dintre cei 6, pe Ceaușescu. Lucrurile nu prea stau așa sau deloc așa. În fapt(e), Brucan a contribuit din vârful vârfului la bolșevizarea forțată (prin violență, prin abuz, prin șantaj). „Scânteia” (de care „Tache” – nume conspirativ – se ocupa de la '43, distribuind-o ilegal) îi acuza pe „criminalii de război”, iar Tribunalul Poporului, unde activ a Alexandra Sidorovici, soție, îi condamnă la moarte și la muncă silnică pe viață. (Pagina 9)

Magda URSACHE

9

Acest număr este ilustrat cu lucrări de F. Goya

Constantin TRANDAFIR - Actuale lucruri vechi

Mai toată lumea e de acord că opiniile „vechi”, când sunt juste, nu-și pierd prospețimea. Dimpotrivă, ele se instituie ca o replică, mereu necesară, la contestarea tot mai vehementă, de exemplu, a artei de a scrie. „Generaționistii” (cei mai înverșunați), pe lângă multe noutăți valide aduse în plan literar, afișează nu știu ce dispreț față de ceea ce se numește arta cuvântului, pe care o consideră o practică anacronică. De multe ori, în vogă se află paraliteratura care cultivă texte ambigui, aleatorii, sursele plebeiene, kitsch-ul, agramatismul (ca în „oracolele” elevilor, în scrisorile persoanelor necultivate, în folclorul cartierelor mărginașe). Un asemenea minimalist îi sfătuiește pe scriitori să învețe de la șoferii de TIR, de la maneliști. „Conservatorii” continuă să susțină străvechea și eterna artă literară, cu convingerea că se situează în plină actualitate. Postmodernitatea „recuperatoare”, dacă se ține de cuvânt, depășește arhaica luptă dintre „vechi” și „nou”, ba chiar ar trebui să renunțe cu totul la discordia față de modernitate și poate că, astfel, ar reduce la tăcere prohodul ce i se cântă (postmodernității) tot mai insistent și aproape unanim.

Cu riscul de a fi priviți cu neîncredere, vom vorbi, iarăși, despre „calitatea” scrisului literar. Cine asigură această virtute specifică? Firește, de calitatea literaturii răspund, înainte de oricine, scriitorii înșiși. Dar literatura fiind, totuși, un fapt public, de soarta ei se arată responsabili și alți factori, cu precădere editorii (oameni competenți, nu neguțători chilipirgii), critica literară de reală autoritate și, prin ricoșeu, cititorul care a devenit un intim „colaborator” al scriitorului - în înțelesul dat de teoria receptării, căci colaboratori, ei, „expeditorul” și „destinatarii”, au fost întotdeauna, având în vedere nelimitarea sugestiilor desprinse din opera polisemică de către felurii receptori. Cenzura nu contribuie, nici într-un caz, la creșterea calității literare, dar o poate diminua, de vreme ce ea exercită, de regulă, rolul de instanță supra și extra literară, prin natură dogmatică și opresivă. De aceea în lumea civilizată, democratică, ea ori nu a existat niciodată (?), ori a fost abolită. Cum s-a întâmplat și la noi după 1989. Dar ce ne facem că a rămas o drastică, strivitoare, cenzură economică?

Ne-ar interesa acum, mai mult, obligațiile criticii în ceea ce privește starea literaturii. Aceasta și este, de fapt, cum se știe, funcția de căpătâi a criticii: valorizarea. Criticul, cu gust de ascuțită finețe, cu criterii general - obiective, dar elastice, cu inteligență și cultură, poate să spună de ce opera este sau nu valoroasă. Din păcate, situația criticii literare, astăzi, este cam incertă. Nu intru în amănunte să explic anomalii. Voi spune, însă, încă un cuvânt, pentru restrângerea discuției la strictul necesar; căci, altminteri, itinerarele sunt multe (dezavuarea sentimentalismului, a moralismului, a clișeelelor, a retorismului, a pedanteriei filosofarde, a psihologismului superficial etc.). Mă voi rezuma doar la o accepție a noțiunii de artă literară, și anume la aceea a limbajului literar, a scriiturii, a „potrivirii” cuvintelor, punând între paranteze acele alte dimensiuni ale acestui ansamblu care este opera literară. Nu înainte de a rămâne câteva clipe în zona unor inevitabile și funcționale tipare. Prin urmare, calitatea unei opere literare depinde de întregul ei, de suma tuturor nivelelor, de „claritatea ei globală” (G. Călinescu), iar decizia asupra valorii trebuie să țină seama de această totalitate. Dacă un element al structurii e în suferință, întregul are de pățimit. „Forma” nu se împlinește decât prin „mesaj”, inspirația din realitate reclamă imperativ ficțiunea (puterea de transfigurare), noutatea nu poate fi exprimată cu mijloace învechite, suculența socială se cuvine să aibă o bătaie cât mai lungă, temele generoase își pierd orice vitalitate (literară) dacă sunt scrise prost. O afiliere la un context ideologic nu are rost fără existența unui timbru propriu, referirile la om solicită surprinderea complexității umane cu mijloacele artei literare etc. Când e vorba de scrieri nerealizate integral (perfectiunea, de altfel, e foarte greu de atins, aproape „inumană”), critica are de semnalat deopotrivă izbânzile și neajunsurile, din cumpănirea cărora se deduce nivelul textului respectiv.

Traseul pomenit - și pe care mă înscriu numaidecât - este, repet, cel referitor la procesul de „poesis”, de „formare” (- arta de a scrie) în sensul mai restrâns al preocupării scriitorilor și comentatorilor pentru limba și stilul literaturii (nu stilul existenței, al gândirii, al ficțiunii, ci stilul exprimării prin cuvinte, măcar că acestea se află în strânsă legătură). Nu-i vorba de meșteșugul artizanal, pancalismul, fioriturile, calofilia ca singură țintă, ci arta de a scrie, care constituie justificarea supremă a unui literat; nu neapărat „compoziția frumoasă”, gramaticală, ci valorizarea efortului stilistic, idealul „formelor perfecte” cu care se înnobila Eminescu, „cartea frumoasă” cinstită de Arghezi. Continuăm să prețuim literatura cu finalitate socio-culturală (chiar și acea nobilă inutilitate) și literatura cu însușiri artistic-estetice. Acestea din urmă fiind, acum, în atenția specială, să reamintim că de ea depinde în cea mai mare măsură conștiința literară, afirmată de multă vreme, resuscitată mereu, ori de câte ori

intră într-un con de penumbră (preeminențele informative, didactice, moralistice, sentimentale, politice; palinodia esteticului, excesele autenticiste și avangardiste etc.). Sau, într-un înțeles mai larg, sublitteratura dintotdeauna.

Abia odată cu apariția ideii de „beletristică”, „text”, „operă”, „specificitate” răsăr în literatură și noțiuni ca „valoare”, „talent”, „formă”, „conținut” etc. mai încoace, însăși critica își revendică însușiri creatoare. În ce sens, din nou nu e cazul să arătăm aici. Întreaga teorie și critică literară de tip „formal”, din Antichitate și până azi, pleacă, explicit sau nu, de la acest postulat al frumuseții verbale. Se va spune că aceasta nu este o condiție absolut obligatorie. Balzac, Stendhal, Tolstoi, Rebrenu - ca să numesc pe unii dintre cei foarte mari - n-au fost niște artiști ai scrisului, ba unul dintre ei a și făcut celebra și scandaloasă afirmație că aspirația sa cea mai mare e să scrie în maniera Codului Civil. O adevărată criză a stilului s-a produs în vremea romantismului, a realismului, apoi cu „autenticismului” rău înțeles, cu prelungirile sale, trecând la radicala revoltă avangardistă împotriva scrisului îndătinat și ajungând până la manifestările „hiperrealistice”. Buffon ar fi replicat: dacă adevărurile pot fi spuse frumos sau urât, e logic și convenabil să fie spuse frumos. Dar realitatea este, de fapt, alta: între idee și exprimarea ei există o perfectă interrelație. E foarte cunoscut că marii noștri scriitori au avut totdeauna ca generos testament „creșterea limbii românești”. Asemenea, critica noastră cea mare (Măiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Perspessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu etc.) nu a acceptat niciodată irepectul față de limba română. Măiorescu se războia cu „limba jurnalelor din Austria”, divulga fără menajament acele cazuri de „patologie literară”. Zarifopol (revin la el, pentru că preocupările sale „pentru arta literară” și opiniile „despre stil” sunt foarte insistente, substanțial exemplificate și absolut juste) prețuiește mai mult decât orice „grija literară”, „scrupulul artistic”, denunțând „stilul neglijent”, „lăbărtarea scrisului jurnalistic”, „terfeleala stilistică”, fără să admită cumva „stilul frumos”, „cu savoare și aromă de cofetărie feminină”. Această calofilie îi repugnă și lui Camil Petrescu, dar el împinge, teoretic, lucrurile prea departe, pornind de la ideea că interesul pentru scrisul „artistic” duce la falsificarea realului, la inautenticitate. De fapt, credea el, „orice rând scris e o falsificare” a adevărului. În ultimă analiză, această anticatolofilie îndârjită reprezintă o fugă de „literaturizare”, respinge înlocuirea „slovei de foc” cu „slova făurită” de scribi dedați la înflorituri artificiale, deprindere care, într-adevăr, contravine artei. Căci, în ciuda declarațiilor sedicioase („Arta n-are de-a face cu ortografia...”; „Fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie”), Camil Petrescu e un mare artist, cu o expresie rafinată, cu stil intelectual vibrant, al cărui efort de prelucrare a limbii este chiar impunător. Dreptatea aparține lui Flaubert: „Ca trupul și ca sufletul sunt forma și ideea, pentru mine e un singur lucru și nu știu ce este una fără alta. Cu cât o idee este mai frumoasă, cu atât fraza e mai rezonantă”.

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Actuale lucruri vechi / 2

Doru STRÎMBULSCU / Despre festivaluri, premii... / 3

Gheorghe GRIGURCU / Homo videns / 3

Barbu CIOCULESCU / Un memorialist împlinit / 4

Nicolae CONADE / Și eu am fost în... Westfalia (II) / 5

Nicolae TZONE / Poezie / 6

Viorica GLIGOR / Vântureasa de plastic / 7

Dumitru UNGUREANU / Un caz de Fahrenheit 451° / 7

Lucian GRUIA / Theodor Codreanu - Transmodernismul / 8

Magda URSACHE / Inventatorul de memorie / 9

Petru URSACHE / Nepoții lui Grama / 10

Ion POPESCU-BRĂDICENI / Lazăr Popescu: „Cosmos în silabe” / 11

Ofelia PRODAN / Poeme / 12

Mihai AMARADIA / „Pasărea în lesă” / 13

Mihaela ALBU / Un reprezentant de seamă al exilului românesc... / 14

Flori BĂLĂNESCU / De la istorie la reconstituire literară / 15

Andrei ZANCA / Cartea surâsului / 16

Virgil DIACONU / Libertatea persoanei (II) / 17

Elena BRĂDIȘTEANU / Descult prin țara faraonilor / 18

Nicolae CIOBANU / Morții, odată morți... / 18

Radu ULMEANU / Lica (fragment de roman) / 19

Olimpia IACOB / Rabindranath Tagore (Traducere) / 20

Victor ȘTIR / Leopoldo Maria Panero (Traducere) / 21

Aurel ANTONIE / Cartea ifoselor / 22

Maria BĂLĂCEANU / Moartea lui Socrate ca viață veșnică / 23

Mălina CONȚU / Brâncușiana 2013 / 24

ISSN 2285 - 9020

Publicație de literatură
și artă

Editor:

Centrul Municipal de
Cultură „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

Adina ANDRIȚOIU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A

Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Tehnoredactare:

Rodica TEIȘI

Tiparul:

Tipografia
PROD COM SRL
Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru
conținutul articolului aparține
autorului.

În cazul unor agenții de presă și
personalități citate,
responsabilitatea juridică le
aparține.

Gheorghe GRIGURCU - Homo videns

Să fie televiziunea o binefacere sau o monstruoasă? Un instrument salutar de orientare ori unul de manipulare diabolică? Luminează ea cât de cât multimele ori le cufundă în bezna iritației, le face să înnebunească? Un indice, totuși, al progresului ori unul al regresului, al unei îndobitociri de care nu am avea scăpare? Iată câteva întrebări care plutesc în aerul contemporaneității și cărora încercăm a le da un răspuns Giovanni Sartori, în cartea sa intitulată provocator **Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune și post-gîndirea**. Să-l urmărim cu un simțămînt doar în parte aprobativ. Micul ecran s-a ivit ca o componentă recentă a mass media ale cărei începuturi datează din secolele XVIII și XIX, jalonate fiind de apariția frecventă a ziarelor, de introducerea telegrafului, telefonului, radioului, așadar ca o expansiune a sferei onorabile a informațiilor și comunicațiilor. Televiziunea reprezintă un pisc a ceea ce s-a numit cu superbie „revoluția informațională”. Ea tentează instaurarea unui nou tip uman, *homo videns*, succesor al lui *homo sapiens*, *animal loquax*, *animal simbolicum* etc., omul văzător care „a făcut vederea precum pânitoare față de vorbire”. Cultura scrisă s-ar vedea pusă în dificultate, întrucît „cuvîntul e detronat de imagine”. Odată adoptată această perspectivă reprobatoare, alarmistă, demonstrația se desfășoară cu argumente anevoie de combătut pînă la capăt, deși aglomerarea lor nu mai lasă loc unor considerații pozitive, care, în economia unei analize cumpănite, n-ar putea lipsi. Eseistul italian ne aduce la cunoștință tactica demersului d-sale, care, pentru a lămuri cât mai temeinic lucrurile, pornește de la ou la găină, oul fiind cetățeanul iar găina suma cetățenilor ce alcătuiesc societatea. Evoluția individului de la stadiul copilăriei la maturitate e produsul a patru factori, primii trei fiind părinții, colegii de aceeași vîrstă (*peer group*), școala, iar ultimul, s-ar părea cel mai amenințător, mass media. Fiița adultă, cea de peste 18 sau 21 ani, pragul de vîrstă la care dobîndim dreptul de vot, ar fi prognozabilă dacă ținem seama de influența ce-o exercită asupra sa imaginea mediului receptat în copilărie. Deoarece „micuții noștri privesc la televizor, ore și ore în șir, înainte de-a învăța să citească și să scrie”, „sticla” ar funcționa ca un mod de educare (*paideea*), dar autorul reține în exclusivitate elementele malefice ale acesteia. Văzul predominant ar prejudicia înțelegerea, reducerea capacității de-a priza realitatea, pauperizarea conceptului, alterarea rațiunii (*mundus intelligibilis*) care nu e pusă la treabă: „Cuvîntul ne face să înțelegem numai dacă e înțeles. Imaginea se vede și gata; e de ajuns să nu fim orbi”.

Cît privește relația televiziune-adult, Sartori e identic pesimist. Televiziunea nu ne-ar informa în înțelesul cognitiv al termenului, întrucît gnoseologia politică pornește de la concepte precum democrație, stat, suveranitate, națiune ș.a., pe care televiziunea nu e capabilă a le reduce la imagini. Situația ar fi catastrofală căci - aserțiune pe muchie - „televiziunea dă mai puține informații decît oricare alt instrument de informare”. Insuficiența informației s-ar corela cu distorsionarea acesteia, obținîndu-se o falsificare deopotrivă a tabloului realității și a problematicei pe care o suscită. Liderul politic devine un „videolider”, care „nu doar transmite mesajul, ci este mesajul însuși”. Adică personalizînd (monopolizînd) procesul electiv, eclipsează formațiunea politică al cărei delegat este. Anomalia în chestiune s-ar manifesta cu precădere în Statele Unite, unde dezbaterile electorale sunt centrate pe confruntările dintre candidații la președinție, așa-zisele *talk-show*-uri încununate de discuția finală dintre primii doi rămași în cursă. În schimb o notă favorabilă primește Anglia, țară în care „cu cît alegătorul votează mai mult simbolul, ideologia sau programul unui partid, cu atît mai mult candidații depind de partidul lor pentru a fi aleși”. O altă obiecție a lui Sartori privește selecția și prezentarea arbitrară a știrilor-imagini pe micul ecran. „Imaginea minte”, în opinia sa generalizatoare, întrucît ruperea din context, fotomontajul și nu în ultimul rînd ierarhia și ponderea acordate materialelor actualității se află la discreția realizatorului, care „face și desface opinia publică”. Relevanța acordată evenimentelor internaționale ar fi din cale afară de capricioasă, de pildă moartea prințesei Diana ar fi devenit mai semnificativă decît moartea cotidiană a mii de nord-coreeni din pricina regimului represiv de la Phenian. Mistificîndu-se viziunea de ansamblu, înflorește „localismul”, aleatoriul și, evident, interesul celor din spatiele mijloacelor optice suverane. În sfîrșit, chiar sensul clasic al democrației ar fi periclitat de rețeta „democrației deliberative”, un substitut nefast al democrației reprezentative, prin delegarea suveranității masei de alegători, indus cu ajutorul „sondajelor de opinie”, hibrid marcînd nu mai puțin decît „expresia puterii mass media asupra poporului”.

N-am putea, nici nu ne propunem a contesta *de plano* acest aspru rechizitoriu cu inflexiuni ce reflectă nu o dată propriile noastre dubii, contrarietăți, decepții. Televiziunea e însă o instituție îndeajuns de complexă, omniprezentă la ora actuală în viața noastră, pentru a-i stabili doar defecțiuni, a o subsuma unei totale negativități. Să admitem că ea e, prin natura sa, o prelungire a presei și a radioului, pe care ne-ar

veni mai greu a le refuza pe tonul excomunicator utilizat de Sartori. Deși s-a vorbit nu o dată despre o preeminență a văzului în epoca noastră (v. Rene Huygue), ar fi dificil de susținut că *homo videns* e pur și simplu un uzurpator al lui *homo sapiens* sau *homo cogitans*, deoarece mult mai plauzibil ar fi să relevăm o deplasare de accente în mentalul ultimului care e departe de-a fi suspendat. *Homo videns* nu e mai curînd o variantă a lui *homo sapiens* decît o alternativă brutală a sa? Cuvîntul nu e chiar „detronat” de imagine, ci cooperează cu fluxul imagistic în creștere, într-o societate, recunoaștem, suprasolicitată, obosită, stresată, care-și simplifică recepția în baza simțului uman major. Faptul că micul ecran ne domolește reflecția, că ne „lichefiază” de regulă spre seară, cum se exprima cineva, nu constituie cumva un moment de pauză binevenită? În ceea ce privește impactul negativ al acestuia asupra copilului, așijderea putem avea rezerve. Cel puțin în măsura în care am avansa argumente spre a susține că privirea ar atrofia înțelegerea acestuia, ar sărăci în mintea sa crudă conceptul în formare, ar impieta asupra capacității sale de-a gestiona realitățile, s-ar putea vorbi despre lărgirea timpurie a orizontului, despre stimularea unor curiozități, despre lecții intuitive asupra aspectelor lumii. Nici în planul vieții politice, televiziunea nu e întrutotul blamabilă. Admitem cu regret mecanismele unor interese indigene, impulsurile unor dezorientări, aleatoriul unor contextualizări ori fotomontaje, dar cotidienele și radioul sunt oare scutite de păcate similare? Fasciculele de lumină îndreptate asupra senzaționalului în detrimentul unor evenimente importante nu-și fac efectul și în coloanele gazetelor? „Democrația deliberativă”, „sondajele de opinie” și-au făcut loc pe mai multe căi, fără a ne produce simțămîntul că ar reprezenta fioroase atentate la sistemul democrației participative. Păcatele imputabile micului ecran (adesea pe bună dreptate) nu sînt imanente acestuia. Le regăsim, în diverse proporții, în întreaga structură informațional-comunicativă a timpului nostru, extrem de avid de „noutate” (o curiozitate epidermică, „feminină”), dar și agitat, nervos, instabil, cu și fără concursul televiziunii care nu numai ea „face și desface opinia publică”. Giovanni Sartori e un procuror cu un obiectiv unilateral. Amplul său atac la adresa micului ecran ne amintește de aprehensiunile nemotivate ce au planat odinioară asupra fotografiei care ar fi trebuit să ducă la dispariția picturii și asupra cinematografului care ar fi trebuit să provoace dispariția teatrului. Dezastre ce din fericire nu s-au întîmplat. Să presupunem că nici televiziunea nu va comite toate infamiile de care acum o credem în stare.

Doru STRÎMBULESCU - Despre festivaluri, premii...

Revista *Confesiuni* a primit de curînd un premiu acordat de către organizatorii **Atelierul Național de Poezie și de Critica Poeziei „Serile la Brădiceni”**, aflat la cea de-a XVII-a ediție, revistelor literare. Juriul, din care au mai făcut parte pe lângă poetul și criticul literar Gheorghe Grigurcu, în calitatea sa de președinte, scriitorii Nicolae Coande, Victor Știr, Ioana Dinulescu, Mircea Petean, Adrian Alui Gheorghe, Mircea Tomuş, Ion Popescu-Brădiceni, Ion Cepoi, Olimpia Bratu și Viorel Gârbaciu, în parte apropiați colaboratori ai revistei, au decernat în cadrul aceluiași eveniment o serie de alte distincții mai multor scriitori gorjeni, premiul național fiind dăruit anul acesta poetului Liviu Ioan Stoiciu și istoricului literar Mircea Braga.

Într-o bună tradiție, evenimentul desfășurat la Biserica-monument „Sfântul Nicolae” din Brădiceni urmează, cel puțin în formă, un alt festival important desfășurat în Macedonia, „Serile de poezie de la Struga”, la fel ca și acolo la Brădiceni fiind decernate de-a lungul timpului premii unei serii importante de personalități culturale românești de prim rang. Desigur, lista acestora este lungă, iar o reproducere integrală a ei nu-mi stă la îndemînă acum.

Avînd în vedere însă anvergura căpătată în timp, **Atelierul Național de Poezie și de Critica Poeziei „Serile la Brădiceni”** este fără îndoială un eveniment lăudabil, fiind alături de **Festivalul Tudor Arghezi** un alt reper de marcă al locului.

Din păcate, anul acesta ca și în alți ani, nu am fost

prezent la festivități, cu toate că este pentru a doua oară când în calitatea mea de truditon pe acest tărâm al muzelor am primit un premiu din partea organizatorilor. Premiul, și de atunci și de acum, a fost decernat în lipsa mea. De fiecare dată, însă, m-am simțit onorat și vreau să le mulțumesc pe această cale celor care s-au gândit că munca mea poate fi răsplătită în acest fel. De data acesta însă este cu atît mai onorant cu cît revista *Confesiuni* este încă la început de drum, meritul fiind deopotrivă al meu și al lui Gheorghe Grigurcu, precum și a celorlalți colaboratori de seamă ai noștri, care prin textele lor dau consistență și valoare revistei, subliniind în același timp sprijinul acordat de conducerea Primăriei Târgu Jiu, care finanțează acest proiect editorial al Centrului Municipal de Cultură „Constantin Brâncuși”, precum și al colegilor mei fără de care această revistă nu ar fi fost.

Așa cum spuneam, calitatea textelor publicate și personalitatea autorilor au făcut ca revista *Confesiuni* să prindă relativ repede aripi, într-un peisaj publicistic caracterizat printr-un impresionant număr de publicații literare, excepțându-le pe cele tradiționale, aprecierile celor cărora am reușit să le trimit revista fiind în unanimitate încurajatoare. E un fel de a spune, uite: *ceea ce faci are un sens*. Că nu e pierdere de timp sau *vânare de vînt*. Cu toate astea sunt perfect conștient de lipsurile pe care le avem și pe care aș vrea să le văd depășite în scurt timp.

Revenind, abundența de festivaluri, simpozioane, ateliere, etc. desfășurate pe parcursul unui an în mai toate zonele

țării, numărul tot mai mare de câștigători, mă face să bat în retragere. Mă intimidază. Trec peste hibe care apar atunci când e vorba de acordarea premiilor, marcate de un anume subiectivism, de o concentrată înfruntare, când accentul alunecă de multe ori de pe tărîmul valorilor pe o adevărată luptă dusă în culise, unde se impune, în multe situații, doar cel care a știut mai bine să se facă *remarcat*. (Este de citit în acest sens, textul dlui C. Trandafir publicat în acest număr al revistei, referitor la valoarea scrisului).

Într-o perioadă în care se publică enorm, în care oricine vrea să publice o poate face aproape fără rezerve, în care unele edituri fac compromisuri majore de dragul câștigului, a supraviețuirii în cele mai multe cazuri, cu doar câteva excepții, când multe reviste de cultură sunt doldora de texte îndoelnice din punct de vedere al valorii lor literare, când mulți dintre scriitorii români remarcabili câștigă atît de puțin, în raport cu alte categorii sociale, încît ajung să trăiască din cu totul altceva decît din scris, este bine să alegi o bună situație în propriul proiect.

Încă o dată, premiul primit îmi întărește convingerea că acest colț de lume își are destinul său, încununat cu geniul lui Brâncuși, dar și cu talentul și credința multor altor truditoni într-ale culturii, rolul meu nefiind decît acela de mijlocitor întru buchea cărții.

Barbu CIOCULESCU - Un memorialist împlinit

Citim, în cartea de amintiri, prin mijlocirea de portrete, a d-lui Gabriel Dimisianu (editura „Humanitas”, Buc., 2013) memoriile unu om la senectute, care n-a urât, n-a detestat, n-a așteptat clipa răfuielii cu adversari indomptabili, spre a avea ultimul cuvânt, la porțile neantului. Cu toate că, precum se știe, criticul și istoricul literar, conducătorul de reviste a fost, timp de mai bine de jumătate de veac, unul din factorii decidenți ai evaluării vieții literare din țara noastră, poziție în care ar fi putut dobândi adversari, ce zic, vrăjmași, pe viață, de unde și suficiente motive de a plăti vrafuri de polițe, măcar cu vârf și îndesat. Incitați de lectura volumului său, din anul 2002, de paginile de *Jurnal*, date publicității, cititorii actualului volum întregitor, vor fi gustat la finele lecturii, cu recomandarea din textul celei de a patra copertă a cărții: „un snop de povești spuse fără emfază și ifos didacticist, ci doar cu bună dispoziție, talent și duioșie”. Cu toate că termenul propriu ar fi fost povestiri, iar aprecierea sună cam moale. În multe cazuri, modestia afișată ascunde orgolii sugrumate, voioșia depresii profunde, ca atâtea veșminte de ceremonii. Stilul măsurat al memoriilor dlui Gabriel Dimisianu emană de la, probabil, cel mai echilibrat spirit al criticii românești a vremurilor noastre, pe mai multe generații de literatori.

Intrat de timpuriu în presa literară, fidel acesteia la *Gazeta literară*, apoi la *România literară*, al cărei redactor-șef a fost în perioada maturității, criticul a urcat fără grabă treptele profesionale. Prima, ni-l află corector la *Gazeta literară*, ultimele, săptămânalul orânduitor al primei reviste a țării, *România literară*, unde semnătura sa apare până în zilele noastre.

Poate că nu există mediu mai propice observării firii și caracterului omenesc decât redacția unei publicații literare, așa cum nu se află teatru al lumii, arenă a deșertăciunilor, precum cel scriitoricesc, în imensa lui varietate de tipuri și figuri. Dar și atât de unitar în privința a ceea ce-l pune în mișcare: goana după geniu, după universală recunoaștere. Drumul către consacrare, către nemurire, una cu mult deasupra celei academice.

Împrejurare în care avem în dl. Dimisianu în egală măsură un actant și un martor de prim rang, galeria sa de portrete vădindu-se o pinacotecă. Lucrate în tuș și pastel, portretele se supun modelului cu evitarea oricărei îngroșări a liniei care ar aduce a caricatură.

Tușa arată evlavie, când e vorba de Tudor Arghezi sau Tudor Vianu, comprehensiune, față de George Ivașcu, respect față de Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, deschidere la adresa generației șaizeciste, împreună cu care a pornit la drum în luni și ani de cumpănă. Nici o intenție judiciară nu planează asupra celor evocați: adversarii nu figurează în colecție, a nu li se pronunța nici măcar numele fiind, am zice, și o modalitate de a-i sorti neantului. Personaje altfel puternic controversate sunt judecate cu înțelegere. Bunăoară Ov. S. Crohmăniceanu va fi absolvit de păcatele primei jumătăți a activității lui, pentru virajul din cea de a doua. Astfel, Gabriel Dimisianu nu va înțelege refuzul lui Gheorghe Grigurcu de a lua de bună convertirea târzie a lui Crohmăniceanu la valorile esteticului. Socotind-o o nouă adaptare la oportunitate. Când memorialistul relatează atacurile imunde la adresa lui Cezar Baltag, bolnav în stare finală, vinovatul nu este numit. Lectorul avizat știe despre cine e vorba, celălalt va afla cât îi trebuie.

Întrezărim aici oarecare cruzime la adresa lectorului inocent, ale cărui accese de curiozitate nu sunt încurajate. Dacă la anume neîncredere în maturitatea lui spirituală.

Altfel, pagina abundă de fapte și întâmplări mai cu seamă din mediul generației șaizeciste, căreia i-a și aparținut memorialistul, supraviețuindu-i. Portretele lui Sorin Titel, Nicolae Velea, Fănuș Neagu conviețuiesc în armonie cu acela al lui George Ivașcu sau ale unor mai vârstnice personaje, Mihai Crama, Ion Caraion - acesta evocat în afara oricărei aluzii la teribila dispută cauzată după fuga lui din țară, cu toate cele ce au urmat. Să zicem

încă un exemplu de ocolire a locului comun. Pretutindeni tronează principiul „văzute sunt nai întâi opera, textul, procedeele literare, temele cutărui scriitor și abia apoi, pe baza acestora se ajung la comportamentul omului, la portretul moral și fizic”.

„Opera sa a vizat geniu, pe când individul a fost o canalie, dublată de o bestie”, cam așa ar fi putut exclama memorialistul. Spre propriul confort spiritual, insul răspunzând unor asemeni indici caracterizatori nu va fi cuprins în snopul de portrete, numele nu-i va fi pomenit decât când nu s-ar fi putut altfel.

Printr-o astfel de excepție de la regulă va fi pomenit plagiatul lui Eugen Barbu. În fapt, orice product memorialistic își datorează valabilitatea jocului nuanțelor. Se explică atunci admirația pe care i-o purta Mircea Zăciu lui Eugen

Barbu prin aceea că romancierul evocă Bucureștii, pe urmele lui Mateiu Caragiale. Cititorul va trebui să țină seama că o bună parte din portrete sunt epitafuri scrise la trecerea în neființă a modelului, prilej de pioase rememorări. În notă este dată sursa, apare momentul scrierii epitafului.

Contrastul îl va oferi tot ce se referă pe larg la viața memorialistului, la tinerețea lui goliardică până la un punct, între prietenii săi, poeți și prozatori. Acolo îl regăsim pe Gabriel Dimisianu cel mucalit, pe brăileanu dezinhibat, pe bărbatul ce-și privește în tihnă trecutul și fără lamente viitorul.

Fericirea vine fără ei

Mă duce gândul la anul 1945, în zilele acestea când principala preocupare a clasei noastre politice – în treacăt fie spus, alcătuită dintr-o stângă de dreapta și o dreaptă de stânga – este unanimitatea cu care se pune de acord în problema numărul unu a republicii noastre. Cu toții dorind rezolvarea cât mai rapidă a problemei în formula minimumului de cheltuieți. Exterminarea câinilor vagabonzi, adică.

Prea numeroși, 80.000 după numărătoarea făcută probabil din heliicopter. Mușcăcioși, o seamă dintre ei, cu toții murdăritori de mediu și stricători de obraz al țării sub raportul civilizației. Adică acolo unde ne doare mai tare, știut fiind că noi, românii, posedăm o străveche și admirabilă cultură și o cu totul recentă și relativă civilizație. A-i omorâ pe toți câinii fără stăpân, ce rătăcesc – flămânzi, cea mai mare parte a vremii – pe străzi, bulevarde, prin preajma blocurilor, și mai pretutindeni, se numește în termeni elevați a-i eutanasia. Ucis, cu mijloace violente era, în timpul terorii revoluționare franceze, cel ce punea gâtul pe butucul ghilotinei, eutanasiat este condamnatul la moarte în SUA, când i se administrează o injecție.

Pe cale injectabilă ar urma să fie dați morții, și prin urmare eutanasiați, câinii fără stăpân. Fără cea mai mică durere, și punând capăt spaimei, stării de șoc de a fi prinși cu jbilțul și aruncați în dubă, cu intenții neascunse. Nu vor suferi deloc, iar noi ne vom descotorosi de ei pentru totdeauna, asta în cazul în care 80.000 alții nu au să le ia locul, cu firească spontaneitate, căci nimic nu-l poate împiedica pe un câine din jurul Bucureștilor, să pătrundă în orașul unde va găsi locul lăsat liber de acei

prieteni ai omului care i-au făcut acestuia pe plac pierind.

Pentru ca păcatul nopții Sfântului Bartolomeu al câinilor să nu cadă cumva asupra cuiva anume, s-a spus că locuitorii capitalei ar putea fi chemați la un referendum unde vor vota cu da sau nu. Dacă așa va fi până la urmă, cu toate că se vehiculează și alte scenarii. Cu da, probabil, după oribila moarte a unui băiețuș sfâșiat de un câine – tragedie care a pus unt pe pâine tuturor posturilor de televiziune și a întărit odată mai mult pactul dintre Băsescu și Ponta. Nu pun dl. înainte, nu se obișnuiește. Domn este vecinul dentist, farmacist, magistrat. Nu poate fi președintele României, nici primul său sftetic. Asta ca să lămurim nițel de ce suntem noi românii altfel, iar la noi în țară ca nimeni pe lume.

Puțină istorie: se pare că în Turcia sultanilor, către finele epocii acestora, soluția câinilor din Istanbul a fost strângerea tuturor și ducerea într-o insulă pustie. Numai că noi, grație inimii mari a Anei Pauker, nu mai avem Insula Șerpilor iar până acum n-aveam reputația de popor genocidar, eu zic, „genucigaș”.

Pe când prinderea pisicilor hoinare și înlăturarea lor? Termenul aparține vocabularului sovietic, se folosea spre a denumi în termeni echivoci împușcarea în ceafă a celor nedoriți. Nu se poate să nu aducă și mâtele o pagubă de măcar trei milioane de euro pe an comunității românești, vreau să zic acelor români care încă ezită să emigreze. Pis pis vom spune ființei adorare și îi vom suci gâtul. Cuțu cuțu – hai la tata – să te eutanaseze. Dai din coadă, vino!

Pe câini, bineînțeles, nu-i întreabă nimeni. (B.C.)

Nicolae COANDE - Și eu am fost în... Westfalia (II)

21 iulie. Am evitat să mă arunc într-o cronică despre cărțile de la „Vremea”, până ce nu am mai... rezistat. Ieri, toată ziua, am scris despre cele două cărți cu (și despre) Goma și Monica Lovinescu, punând cumva în relație, prin prisma celor declarate de cei doi în cărțile apărute recent, acel „indestructibil” care îi unește și îi leagă, în ciuda divergențelor din ultimii ani. Acel ceva ce nu se lasă surprins nici măcar de insinuările patetice, penibile ale Doinei Jela care încerca să minimalizeze acțiunea lui Goma din '77 punând-o pe seama faptului că opozantul lui Ceaușescu ar fi avut un socru... fost activist comunist! Păi, cu atât mai mult era curajos! Își expunea inclusiv socrul, ca să nu mai vorbesc de familie.

În cele din urmă mi-a ieșit o cronică amplă (cum, altfel!), de vreo 23000 de semne, pe care i-o voi trimite Cristinei la „Cultura”.

Idioți folositori... Dar „articolul” zilei, ba chiar al săptămânii, al lunii, al anului este cel postat pe Hotnews, acolo unde aflui dintr-o corespondență din... Germania că Herta Müller și Richard Wagner au scris fiecare, în ziare diferite, despre invitarea de către ICR la Berlin a doi scriitori și cercetători științifici dovediți turnători ai Securității: Andrei Corbea-Hoișie și Sorin Antohi. Culmea, amândoi sunt ieșeni!

H. Müller scrie în Frankfurter Rundschau („Turnători la școala de vară”), iar R. Wagner în „Taggespiegel”, din 17 iulie („Învățând de la turnători”). Amândoi își exprimă dezacordul profund, H. Müller în termeni foarte indignați, „emfatici”, după aprecierea corespondentului Dani Rockhoff. Herta Müller consideră, într-o scrisoare deschisă adresată lui H.R.-Patapievici, drept un scandal actul invitării celor doi acolo și promite că nu va mai pune piciorul la ICR Berlin, precizând că exemplul ei va fi urmat și de alții! Minunat, demn, precis.

Patapievici se pare că știa încă din 2002 de dosarul de turnător la Secu al lui Antohi, dar nu a schițat nici un gest (Liiceanu care scria indignat despre dosarul fostei profe Muscă n-a schițat nici un cuvânt despre Antohe!), el care se arăta deranjat rău de descoperirea faptului că... Paleologu fusese cândva în aceeași ipostază! Herta Müller, care are propria ei poveste cu Securitatea (a fost urmărită de oameni ai acesteia inclusiv acum câteva luni când se afla la București!), este tranșantă: „dacă ICR se prezintă în Germania cu aceste persoane, se va auto-blama definitiv, iar participanții germani vor fi folosiți la lustrul turnătorilor”.

Interesant mi se pare faptul că elita culturală a României încercat să-i apere pe cei doi (deși Hoișie și-a pierdut postul de ambasador la... Viena!), în special pe Antohi, în ciuda unor luări de poziții mai dure venite din partea lui Luca Pițu sau Liviu Cangeopol, ambii ieșeni, cunoscând foarte bine sinuozitățile carierei lui Antohi. Am scris și eu un articol despre caz în „Observator cultural”, dar ulterior amicii săi ieșeni și bucureșteni au încercat, la adăpostul unor circumstanțe atenuante tembele, să-l exonereze de vină: că ar fi fost când era tânăr și în armată, că după-aia s-a făcut băiat de treabă, că a combătut la revistele studențești etc. Vorba lui Luca Pițu: s-a înșurat cu fata secretarei de partid la Universitatea din Iași. A intrat în rândul lumii (dar vorba Jelei, nu putea și el să se îndrăgostească de altcineva, decât de fata uneia care colabora din plin cu Secu!), iar după revoluție era secretar de stat în Ministerul Învățământului condus de Șora. A devenit profesor îndrumător de doctorate la Universitatea Central-Europeană din Budapesta (subsidiu sorosiene), după care, în același an cu dezvăluirea dosarului de turnător, s-a aflat că el însuși nu avea doctoratul! Însă, pentru că era băiet deștept, putea să-l dea altora...

Cei doi se află la cursurile Academiei de vară de la ICR „Titu Maiorescu” (ia, un moldovean de-al lor) din Berlin, care au ca tematică anul acesta ceva generos la culme pentru... gândire: „Germania și România – Transferuri academice, culturale și ideologice”. Faină temă! Cei doi, „transferați” de Patapievici acolo, sunt deja vedete mediatice în Germania unde toate ziarele au preluat articolele H. Müller și R. Wagner. Ultimul scria cu umor că, probabil, la cursurile de la academia cu pricina „se va vorbi, ca pe vremuri, despre dialoguri între Est și Vest, între idioți folositori și informatori ai serviciilor secrete, despre schimburi culturale, influențe și metode de cercetare. Așa, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat și ca și cum nu contează. Contează însă, în Germania, ca și în România. Abia s-a început acolo cu prelucrarea trecutului, că se cade din nou în amnezie. Democrația rămâne, fără valori de referință, neputincioasă”.

Așadar, noi dăm turnători la schimb (cultural) cu idioți folositori. Splendidă comparația tristă a poetului Wagner! Am remarcat că nici un ziar de azi din România nu preia corespondența lui Rockhoff. Probabil se fac cercetări din surse încrucișate...

Este interesant că deși s-ar fi putut aștepta la ceea ce a urmat (dezvăluirea faptului că cei doi au fost colabo ai Secu), Patapievici a „riscat”, în disprețul opiniei publice, mai ales când aceasta poartă numele, în Germania, al Hertei Müller și al lui Richard Wagner. Probabil se miza pe „complicitatea” și tăcerea celor doi, doar sunt scriitori! Doar puteau fi ceva mai toleranți cu membri ai breslei, nu-i așa, mai ales că H. Müller fusese nu o dată invitata ICR din

București! Câtă ingratitude...

22 iulie. A răspuns Patapievici. O face, Paliu, în Ev. zilei: „Perspectivă falsă și răuvoitoare”

Horia Roman-Patapievici
Marți, 22 Iulie 2008

Școala de vară „Germania și România: Transferuri academice, culturale și ideologice”, organizată la Berlin între 19 și 25 iulie 2008 de ICR-Berlin, nu a atras atenția prin calitatea ei (excepțională), ci prin prezența a doi foști informatori ai Securității între participanți (A. Corbea-Hoișie, care a fost invitat în calitatea sa de profesor la Institutul de romanistică al Universității din Viena, și S. Antohi, unul dintre organizatorii școlii de vară, în calitatea sa de președinte executiv al Institutului pentru Studii Avansate de Umanism Intercultural, Arbor-Mundi, Bochum). (ce e cu bold e textul ziarului, cred, n.m.)

S-a sugerat în presă că prezența lor acolo ar ilustra intenția ICR de a promova în străinătate informatorii fostei Securități ori ar reflecta clientelismul conducerii ICR, care își promovează prietenii. Această perspectivă este deopotrivă falsă și răuvoitoare. De când conduc această instituție (ianuarie 2005), ICR nu a manifestat nici un fel de partizanat, nici politic, nici ideologic, nici artistic, nici amical și, așa adăuga, nici moral. Dimpotrivă, a observat o strictă neutralitate: dovadă evantaiul extrem de larg de artiști și formule artistice, care a caracterizat programele susținute de ICR.

Așa cum nu face judecăți asupra formulelor estetice propuse de artiști, ICR nu face judecăți morale asupra ideologiei ori convingerilor lor. Cât despre afirmația că ICR, cu prilejul acestei Școli de vară, ar exporta informatorii Securității, ea este complet tendențioasă. Ceea ce exportă este conceptul unui program de studii româno-german integrat, care include o conferință și o Școală de vară pentru studenții avansați (doctoranzi și post-doctoranzi din patru țări, România, Moldova, Ucraina și Germania; participanții au fost selectați pe baza unui concurs, vezi www.rki-berlin.de), cărora li se oferă posibilitatea să lucreze sub îndrumarea unor excepționali cercetători din Germania, România și Israel (Jörn Rösen, Jürgen Kocka, Moshe Idel, Armin Heinen, Stefan Troebst, Violeta Barbu, Klaus Bochmann, Dietmar Müller, Anke Pfeifer, Vasile Dumbravă, Andrei Corbea-Hoișie, Sorin Antohi).

Conceptul acestei școli de vară le aparține celor trei directori (Rösen, Bochmann, Antohi), iar profesorul Rösen a insistat asupra colaborării cu Sorin Antohi. ICR a finanțat acest proiect pentru că este foarte bun și, evident, nu pentru că Antohi și Corbea-Hoișie sunt foști informatori. Mă întreb: ICR ar fi putut respinge un asemenea proiect, cu argumentul că nu lucrează cu Sorin Antohi ori Corbea-Hoișie (să nu uităm, totuși, de valoarea lor profesională), în condițiile în care partenerii germani nu numai că nu au ridicat obiecții morale la acest fapt, ci, în cazul lui Antohi, au optat explicit pentru colaborarea cu el, în calitate de co-director al Școlii?

În România nu există un cadru legal în virtutea căruia cetățenii români care au fost informatori ai Securității să fie excluși din viața publică ori academică. Din acest motiv, indiferent care i-ar fi fost scrupulele, ICR nu putea să adopte decât poziția neutră. Astfel încât, valoarea științifică a profesorilor, decizia acestora de a nu ține seama de trecutul celor doi colegi români, precum și posibilitatea oferită tinerilor studioși din patru țări de a lucra cu somități ale științei sub auspiciile ICR-Berlin au fost motivele care, în cele din urmă, au prevalat în decizia ICR de a finanța această Școală de vară.

Comentez: Neutralitate românească la spirite subțiri

În primul rând siguranța de sine a șefului ICR (care poa' să fie reală), că de când el conduce ICR nu s-au comis ilegalități. Ok, putem admite.

La subiect: perspectiva „falsă și răuvoitoare” a fost indusă din, totuși, presa germană. Cei care au arătat cine sunt cei doi foști turnători români, recrutați din rândul viitoarei inteligenții românești, sunt scriitorii reputați în Germania, etnici germani din România care au suferit punițiunile Securității și care sunt siderați să vadă că ICR, condus de un intelectual anticomunist, fost membru marcant al CNSAS, nu dă doi bani pe interdicția de „onoare”, măcar, de a nu reprezenta un organism ca ICR (sau o instituție a statului român) la acest nivel. Cu aerul că răspunde unor „răuvoitori” oarecare, Patapievici dă senzația că vorbește, ca-n România, cu o anumită parte a presei, deși acesta este presa germană, reprezentată de „Frankfurter Rundschau” și de „Tagesspiegel”, Berlin. Iar cei doi scriitori sunt Herta Müller, faimoasa prozatoare germană, și excelențelul poet și jurnalist Richard Wagner.*

El continuă prin a preciza, oarecum neașteptat pentru un intelectual care și pe asta și-a construit discursul public, că ICR „nu face judecăți morale” asupra ideologiei sau convingerilor lor. Sofismul este de tot hazul: nu „ideologia” lor e în chestiune și nici convingerile lor politice, altfel am fi postulat de mulțșor că cei doi sunt... nostalgici, întrucât au pactizat cu comunismul polițienesc și, pe cale de consecință, cum îi

place să se exprime lui P., sunt... comuniști în continuare! Aici am putea, măcar așa, de dragul ipotezelor... științifice, să-l credim pe A. Besancon, care nu excludea posibilitatea ca destui indivizi școlii în epocă să rămână multă vreme comuniști, uneori chiar o viață întreagă, fără să-și dea seama! Însă, mă întreb, ce-ar fi fost dacă ICR, condus de P., și de un board de proeminenți intelectuali umaniști, ar fi instituit un moratoriu, ca și un regulament care să vizeze „delicte” de acest gen? Cine-i putea împiedica în hinterlandul lor, pe bună dreptate? Nu are dl. Patapievici destulă autonomie?

Opinez că ICR ar fi putut să facă asta, întrucât este o instituție a statului, cu buget remarcabil și, deci, cu așteptări remarcabile în ceea ce privește profilul spiritual și moral al celor care îl reprezintă aiurea. Nu trimitem „spirite” să ne reprezinte, ci, înainte de toate, oameni. Pentru că una este ca un artist să fie trimis de ICR cu o bursă într-o țară străină și alta e ca Antohi să fie unul dintre organizatorii școlii de vară de la ICR Berlin, în „calitatea sa de președinte pentru Studii Avansate de Umanism Intercultural și Cultură al Institutului Arbor-Mundi din Bochum”. Dar chiar așa – ce mai înseamnă azi „Umanism Intercultural”? Trec peste acest hop – naiv, nu? – și revin la alegațiile dlui P. Nu interesează aici cum este alcătuit tehnic programul pentru aplicați, deși reținem că acolo sunt educați oameni care pe lângă probitatea lor intelectuală ar fi demn să probeze și una morală. De când cele două se disjung? În fond este vorba despre un program de „transferuri academice, culturale și ideologice”. Iată, la urmă, dar nu cel de pe urmă, cuvântul! Vrem să scăpăm de el, dar răsare când nu te aștepti, deși dl Patapievici a încercat să-l facă uitat. Cum poate cineva să ofere îndrumare „științifică” în afara celei morale, chiar dacă ultima este „inclusă” și nu explicitată ca atare? E tot una dacă eu, ca student, știu că Antohi a turnat, iar Patapievici nu? Am voie să optez în acest caz – sau nu mă întreabă nimeni și nu interesează (să se observe că încerc să vorbesc de pe versantul celălalt, al celui care primește, al studentului, nu al celui care dă, al profesorului-fost-turnător. Deși, directorul ICR știe prea bine asta, în viață nu se știe cine dă și cine primește)?

Ajuns aici, mă izbesc de următoare precizare a dlui Patapievici: „Conceptul acestei școli de vară le aparține celor trei directori (Rösen, Bochmann, Antohi), iar profesorul Rösen a insistat asupra colaborării cu Sorin Antohi. ICR a finanțat acest proiect pentru că este foarte bun și, evident, nu pentru că Antohi și Corbea-Hoișie sunt foști informatori. Mă întreb: ICR ar fi putut respinge un asemenea proiect, cu argumentul că nu lucrează cu Sorin Antohi ori Corbea-Hoișie (să nu uităm, totuși, de valoarea lor profesională), în condițiile în care partenerii germani nu numai că nu au ridicat obiecții morale la acest fapt, ci, în cazul lui Antohi, au optat explicit pentru colaborarea cu el, în calitate de co-director al Școlii?”

Întreb și eu: Profesorul Rösen, care a optat pentru dl Antohi, știa de dosarul acestuia de informator sau nu l-a interesat? Dar despre faptul că dl Antohi este un impostor dovedit și nu avea doctoratul în vreme ce era la Budapesta conducător de doctorate? Poate că nu l-a interesat acest lucru (sau poate că Antohi și-a luat între timp doctoratul, el care putea să ia chiar trei, vorba amicilor care îl protejau pentru infracțiune)? Să admitem, profesorul german crede nesmintit în calitățile intelectuale și științifice ale lui Antohi și nu-i pasă de derapajele sale „românești”. Știința e universală, transfrontalieră (iar unii cred că și transmundană) nu ține cont de greșeli „naționale”. Dar uite că pe H. Müller și pe R. Wagner, cei doi „tendenzioși” din presa germană, i-a interesat și asta. Ce facem? Îi clasăm la... și alții? Dăm vina pe invidia... românească și le spunem celor doi că nu au dreptate fiindcă cei doi au fost cooptați de un cerc de specialiști în virtutea „moralei” științifice care se dispensează de etica cerută de doi scriitori germani din România? Îi spunem lui Richard Wagner că a exagerat în buna tradiție a poeziei atunci când a scris indignat că, la cursurile de la academia cu pricina „se va vorbi, ca pe vremuri, despre dialoguri între Est și Vest, între idioți folositori și informatori ai serviciilor secrete, despre schimburi culturale, influențe și metode de cercetare. Așa, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat și ca și cum nu contează. Contează însă, în Germania, ca și în România. Abia s-a început acolo cu prelucrarea trecutului, că se cade din nou în amnezie. Democrația rămâne, fără valori de referință, neputincioasă”? Spune ceva termenul „democrație” în această pledoarie a lui Wagner pentru aplicarea justeii măsurii?

Sau democrația în România e pentru lei, nu pentru căței, cum spune un (alt!) poet român acum peste o sută de ani?

Ca să nu mai spun că explicația din ultimul paragraf al intervenției dlui Patapievici te lasă visător: în România nu ar exista un cadru legal în virtutea căruia cetățenii români care au colaborat cu Secu să poată fi excluși din viața publică și academică! Asta o spune Patapievici, cel care a fost ani de zile membru marcant al CNSAS, poziție din care a deschis sute de dosare și a militat pentru recuperarea adevărului – integral? – și pentru lustrajul celor care s-au făcut vinovați de complicitate cu Poliția Politică a statului comunist!

* Între timp, am descoperit un al treilea articol, publicat în „Die Welt”, scris de scriitoarea Carmen-Francesca Banciu.

Nicolae TZONE

**[ochiul meu deschizându-se total și plutind
cu de la sine putere...]**

ochiul meu deschizându-se total și plutind cu de la sine putere
peste apa de apă și peste apa de piatră a potopului
ce face ochiul tău între pietre de apă și apă de piatră iubitul meu
iubita mea mă întrebă
caută ce nu e răspund caută viitorul caută pământul din viitor
pe care să facem casa nunții noastre

*

sapă îmi zice iisus sapă o fântină în apa potopului sapă o fântină
și roagă izvoarele ei să treacă prin tine
și iată că sap cu palmele în apa potopului fac în ea un fel de tunel
în care mă tot scufund și iarăși și iarăși mă scufund
dar fundul acestui tunel din apa potopului fuge
cu înfrigurare de vârful degetelor mele
iisuse frate de ce îmi spui să sap o fântină în apa potopului
când este limpede că sap în zadar că n-am nici o șansă
să dau peste nici un singur izvor veritabil
sapă nicolae sapă și nu te îndoi de mine sapă în apa potopului
până când degetele tale de la ambele mâini vor începe
să ardă în flăcări
iată iisuse iată iată iată degetele de la ambele mâini îmi ard în flăcări
dar încă nici urmă nici urmă nici urmă de izvorul mult așteptat

sapă îmi zice iisus sapă o fântină în apa potopului sapă o fântină
și roagă izvoarele ei să treacă prin tine

*

un poem stă în genunchi pe umărul meu spune rugăciunea lui de poem
către poemul dumnezeu

26 martie 2010 – 03 h 37 min

**[azi am fost curajos de pe puntea cărțiicorabie
mi-am luat avînt și am izbit...]**

azi am fost curajos de pe puntea cărțiicorabie mi-am luat avînt
și am izbit ca un berbece cu fruntea cerul din piatră de nori
cît am putut de tare

mi-a curs mult sînge de sub pielea frunții pe urmă dar nu
m-am lăsat păgubaș o dată și încă o dată am izbit
precum un berbece cerul din piatră de nori
și minune cerul din piatră de nori a crăpat
și prin crăpătura iscată am țșnit cît am putut de sus
așa am ajuns la un moment dat pe partea cealaltă a cerului
și aici era și lumină și căldură și nicăieri nu se vedea
nici o singură picătură de apă
oooooooo nu credeam că voi mai apuca vreodată să spun
că nu e veșnic potopul că nu e veșnică temnița cumplită
de apă burdușită cu moarte pînă peste creștet
ești curajos omule răsună în urechea mea o voce care îmi părea
cunoscută

ești curajos dar dacă nu-ți astup eu fîntina de sînge gîlgîitoare
din frunte n-ai să mai ajungi niciodată să vezi mormîntul
umblător al tatălui tău și nici pe mama ta care plînge
cu geniu nu o vei mai putea privi în ochi și nici pe iubita ta
care chiar acum ți-a observat lipsa din arcă și țipă
de dorul tău ca din gură de șarpe n-o vei mai putea
mîngîia și nici săruta

eu sînt nicolae zic știu cine ești zice că eu te-am ales ca să fii
ca să ivești după potopul de-acum un alt șir de oameni
o nouă ginte omulpoem sau mai degrabă poemulom
ești cel ce este sigur ești cel ce este da fiule sînt cel ce sînt
rîde cît poate de tare da da sînt singurul care sînt și care va fi
și de ce m-ai ales doamne dumnezeule pe mine eu nu sînt bun
la nimic scriu poeme atît fac respir și scriu poeme
și cîteodată ca astăzi izbesc fără frică în zid cu fruntea
în orice fel de zid și din orișice timp și chiar din netimp

azi am fost curajos de pe puntea cărțiicorabie mi-am luat avînt
și am izbit ca un berbece cu fruntea cerul din piatră de nori
cît am putut de tare

*

Poemul dumnezeu plutește deasupra potopului cu o îndemînare
care uimește
poemuldumnezeu ne învelește pe noi toți cu sunetul lui
și cu lumina lui care aproape că ne orbește dar nu știu cum
și nu știu de ce nu ne orbește ci ne ne vindecă ne întărește
și ne înmulțește vederea
poemuldumnezeu mă mîngîie pe frunte ca pe fiul lui cel mai drag
mai bine-zis ca pe unicul fiu
poemuldumnezeu îmi mîngie pe frunte și mama și iubita
și îl încurajează pe tata să-și plimbe fără frică pe puntea
corabieicarte capul și gîtul înfipite-n zdrențărosul
lui mormînt umblător

poemuldumnezeu seamănă izbitor la chip cu poemul meu
care tocmai ce a citit surîsul de pe buzele lui iisus
în timp ce vorbea cu tatăl lui fiindu-i foarte dor de el

oare poemuldumnezeu e chiar poemul meu cînd citește
surîsul de pe buzele lui iisus în timp ce vorbește
cu tatăl lui fiindu-i foarte dor de el

*

nu e nimeni care să vrea să fie-n locul meu și-n locul mamei mele
și al iubitei mele și-n locul tatălui meu cu pielea obrazului său
galbenă spre negru la sute de milioane de vieți și de morți
jur împrejur de noi

nu e nimeni care să ne audă și care să ne vadă pe distanță
a sute de milioane de vieți și de morți jur împrejur de noi
nu mai există nimic nici înainte și nici înapoi la sute de milioane
de vieți și de morți jur împrejur de noi
apa potopului nou e mai tare ca piatra de fapt ce scriu eu acum
e o metaforă palidă pentru că nicăieri și niciunde
nu mai există nici urmă de piatră

și viața noastră din burta corabieicarte și moartea noastră
de pe puntea poemuluiarcă nu sunt de asemenea
decît o altă metaforă și un alt vers pentru că nicăieri
și niciunde nu mai există nici urmă de viață și nici urmă de moarte
și piatra și viața și moartea sunt o amintire a mea și a
iubitei mele și a mamei mele și a tatălui meu îmbrăcat
în pământul mormîntului lui umblător

nu mai e nimeni nimeni care să vrea să fie-n locul meu și-n locul
mamei mele și al iubitei mele și-n locul tatălui meu
cu pielea obrazului său galbenă spre negru
la sute de milioane de vieți și de morți
jur împrejur de noi

10 aprilie 2010 – 15 h 40 min

**[mi-e dor de o cană cu ceai dar pe corabiacarte
nu se află nici urmă de cană...]**

mi-e dor de o cană cu ceai dar pe corabiacarte nu se află
nici urmă de cană și nu se găsește nici urmă de ceai
poate că aș vrea să degust și un pahar de vin roșu dar ce e acela pahar
dar ce e acela vin

aș vrea să citesc un poem de ion vinea frumos tipărit pe hîrtie
într-o tipografie românească din secolul douăzeci
dar ce e oare hîrtia ce este oare o tipografie
și secolul douăzeci pe unde s-o mai fi aflînd acum
și ion vinea ce o mai face fără cărți și fără mormînt
pe pământul care nu mai e
doamne dumnezeule în ce alt cer își transcrie vinea acum poemele
înghițite de ape

noul potop nu este vai mie noul potop noul potop este
chiar po to pul este singurul potop
eu nicolae însinguratul spre deosebire de noe nu am fost creștin
că vine sffîrșitul

mie nu mi s-a dat lemn de corabie mie nu mi s-au dat plante
și semnițe și animale și roci
nimic nimic absolut nimic nu mi s-a dat și poate că dacă
nu aveam deja scris poemularcă m-aș fi aflat demult
scufundat sub apele proaspete și aș fi avut oasele putrezite
în trup pînă la ultimul și carnea mi-ar fi fost celulă cu celulă
dizolvată și risipită

mi-e dor de o cană cu ceai dar pe corabiacarte nu se află
nici urmă de cană și nu se găsește nici urmă de ceai

*

să fac ce ca să uit că nimic nu mai este și că nici nu va mai fi
nimic din ce a fost

iubita mea își așază coapsa sub capul meu și coapsa ei devine pernă
ca să dorm sau devine hîrtie de scris pe care pot să scriu
o vai poemele scrise la vreme de potop pe coapsa fierbinte a iubitei
evaporîndu-se apoi ca și cînd niciodată n-ar fi fost scrise
poemul ne salvează trupul poemul ne salvează carnea poemul devine
din prima clipă și memorie a vieții și memorie a morții
poemul ne transformă-n timp în timp care rămîne
și cînd nu mai este viață și cînd nici moarte nu mai este
poemul ne hrănește cu chiar carnea timpului și cu chiar memoria
timpului și pe umeri și pe gît ne pune chiar cămașa timpului
și cînd nu mai este viață și cînd nici moarte nu mai este
astăzi timpul tot este acoperit de apa potopului dezlănțuit azi timpul tot
este ascuns sub ape care niciodată nu se vor mai putea topi
astăzi poemul meu ia definitiv locul timpului care a fost
care este și care va fi

astăzi poemul este singurul din tot ce-a fost vreodată și nu a putut
să fie înghițit de ape
astăzi poemul salvează timpul de ieri de astăzi și de mîine de la moarte

să fac ce ca să uit că nimic nu mai este și că nici nu va mai fi
nimic din ce a fost

10 aprilie 2010 – 19 h 15 min

(al cincilea al șaselea și al șaptelea poem din vol. **arca lui nicolae**, în pregătire)

Viorica GLIGOR - În proximitatea morții

Orice carte confesivă, nutrită din experiența unei tragedii personale, are de înfruntat pericolul circumscrierii, al cantonării în melodramă, în patetisme aproape imposibil de transfigurat. Ceea ce salvează o astfel de scriitură este notația epurată de sentimentalisme, dozajele echilibrate ale cuvintelor din câmpul semantic al suferinței și al morții. Performanță reușită de Marius Chivu în Vântureasa de plastic (Ed. Brumar, Timișoara, 2012). Volumul nu este doar un jurnal liric în care sunt transcrise dragostea și suferința filiale. Fără îndoială este mai mult decât atât: o lecție despre puterea izbăvitoare a poeziei, care secondează lupta împotriva disperării de a trăi priveghiul, agonia și dispariția mamei. Expresie a plânsului lăuntric și a rugăciunii, poezia mărturisește despre „nebnăuitele foloase ale nenorocirii”: „o dată în plus poemele sunt rugăciunile/ unui dezastru pentru care n-ai nici un merit/ beneficiul vinovat al suferinței/miluire/în schimbul tăcerii”.

Învecinarea cu finitudinea se produce într-o „noapte de noiembrie/ ca oricare alta” și îl găsește pe fiu „fără acoperire”. Țintuită pe patul de spital, ființa iubită a devenit un trup inert, în care s-a cuibărit moartea: „în spatele pleoapelor greu închise/ moartea doarme cu ea/ tolănită în corp/ comodă în carnea ei moale/ primitoare/ călduță// și încă tânără!”. În fața acestei năprasnice încercări, confruntarea cu propriile limite ale durerii devine „măsura adevăratei iubiri”. Totuși, puterea de a răbda, de a îndura se diminuează în singurătate, când sunt înlăturate toate solicitările și măștile zilnice: „acum abia rezist nopții/ fără prolixitatea ignorantă a zilei/ când mila e epuizantă și doare/ când înnod capetele răbdării/ când orice pereche până și de lucruri mi se pare/ un miracol/ când aștept emoționat compasiunea străinilor/ ca surrogat al tandreții iubitei/ acum când/ nici un detaliu nu mai poate fi ignorat/ acesta este momentul,/ acel moment în care/ mi-e teamă că poate nu sufăr/ îndeajuns”. Fatalmente, rolurile consacrate sunt răsturnate în familia în care bărbații suntamnați să-și îngrijească femeile, să le vegheze trecerea, să le supraveghească: „numai bărbații au rămas întregi/ în familia

noastră// trei generații de bărbați stăm acum în jurul mesei/ cu capul plecat cu frica în riduri/ nebărbierii/ repetând roluri deja compromise// am rămas singuri în paturi case grădini/ învățând să facem tot ce n-am făcut niciodată/ avem grijă de femeile noastre/ uităm de noi de bunăvoie/ nu ne mai ascultă nimeni/ nu mai avem/ de cine asculta”.

Dimensiunea fundamentală a discursului liric rămâne dramatismul. Care respiră prin chingile stoicismului de a suporta insuportabilul: „redundanța suferinței/când coșmarul se confundă cu destinul”. Casă provizorie, salonul de spital este, în egală măsură, „loc de suspin întristare/ și scrâșnet de dinți”, dar și „privilegiu”, familiarizare treptată cu trecerea: „aici în orice pat moartea își face-ncercarea/ viața se-nghite cu ceai și/ se dizolvă-n perfuzii/ dar unele zile sunt mai bune ca altele/ și uneori asta e/ totul”. Fiul asistă neputincios la împușinarea, la destrămarea trupului matern („câtă deșertăciune într-o jumătate de trup fără glas!”), iar gesturile lui tandru-devotate reconfigurează datele compasiunii, ale tandreții și ale empatiei/solidarității: „ea nu înțelege ce e cu noi/ clipește din ochi și chiar îmi zâmbește pe jumătate/ adormită/ îi sprijin în palme capul/ lucios mic fin ca un grepfruit alb/ i-l țin în mână cu grija unui nou-născut/ cu țeasta fragilă// (niciodată n-a fost mai frumoasă!)”; „m-am ras în cap să nu mai fie singură/ nici unul dintre noi nu mai suntem ce-am fost/ din fericire numai eu îmi voi aminti”.

Starea deplorabilă a bolnavei, în spatele căreia încă se aude clipocitul miraculos al vieții, este descrisă prin recursul la notația seacă, succintă, la precizia termenilor medicali. Ici-acolo se mai strecoară câte un cuvânt cu reverberații plastice: „cocktailul de perfuzii i se scurge/ prin incizia din gât/ ore după zile/ după săptămâni// noaptea o veghez/ la lumina telefonului mobil/ o ascult clipocind pe dinăuntru/ plină de lichidele dulci amărui ale/ vieții la pungă// burduf de formol/ cu exponatul la atingere!”. În acest context existențial, limbajul prozaic atenuează violența nefericirii, iar poezia se constituie într-o terapie a deznădejdi: „suntem păpușarii culoarului/ dăm zilnic reprezentarea vieții noastre/ fără public/ fără martori/ fără ajutoare/ doar noi și jumătatea

noastră de marionetă aproape vie/ păpușă defectă cu capul căzut într-o parte/ cu mâna întoarsă piciorul moale limba grea/ gemând în timp ce noi sfidăm/ capriciile sechelelor/ pe culoarul acesta unde moartea/ își plimbă oglinda de-a lungul trupului ei”. Pentru că inexorabilul smulge toate vâlurile iluziei, în notațiile lirice se-adună un ghem de trăiri antitetice, diagnosticate cu luciditate: „deznădejdea mila speranța/ duioșia dragostea fricile/ amintirile mele împletite coroană/ pentru fiecare zi în care/ am ignorat certitudinea că/ în echilibrul precar al lumii/ unul dintre noi/ oricum va muri/ înaintea/ celui alt”. Scindat între suferință, resemnare și așteptarea unui miracol, eul își regândește destinul, își restabilește prioritățile, ierarhiile. Nimic nu mai poate concura cu această experiență blestemată. Conviețuirea cu sfârșitul iminent al mamei („vântureasa de plastic”) se transformă într-o probă inițiativă. Suferința, mutilarea sufletească devin chei de pătrundere în miezul profund al vieții: „poate că/ vântureasa de plastic pricepe/ lucruri care depășesc obișnuința/ poate că/ lumea se reflectă mai exact în jumătățile/ de măsură/ frumusețea dreptatea înțelepciunea/ se deschid numai în ceea ce a avut puterea/ să rămână înjumătățit/ și să tacă// ce înfățișare poate avea absența/ într-un rest care este însuși/ destinul felul drumul/ omului/ cu ce ochi vom privi ceea ce lipsește/ și ce forme vor lua acum/ așteptarea asimetria ardoarea?// primind mila și dragostea/ îndoit/ doar cei mutilați sunt întregi/ cu adevărat/ și îndreptățiți să plângă/ fără să dea socoteală/ nimănui”.

Vântureasa de plastic este o carte despre puterea exemplară a iubirii filiale. Despre dăruirea totală, despre ipostazele/fețele multiple ale acesteia: „îi pilesco unghiile o pensez/ o spăl în săruri îi curăț dinții cu ața/ cu creme îi ung urmele vineții de pe gât/ de la încheieturi/ o gîdil cu fulgul smuls din pernă/ apoi o adorm punând cd-ul cu adreea bocelli/ respirându-i în creștet/ strecurându-i în gaura pentru cercei din lobul urechii/ cea mai lungă sprânceană a mea// sînt mama din ea e fetița din mine/ sîntem tot noi”. Pânza freatică a tragismului alimentează permanent autenticitatea acestui lirism izvorât din directetea întâlnirii cu moartea.

Dumitru UNGUREANU - BIBLIOTECA UITATĂ / Un caz de Fahrenheit 451°

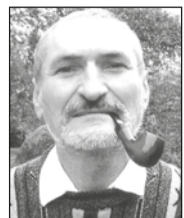
De cum am învățat az-buceha, m-a prins epidemia cititului. Nu era o boală strict personală, și nici una endemică n-aș îndrăzni să afirm că a fost. A fost? Oare de ce vorbesc la trecut? Păi, e suficient de clară tendința contemporanilor de-a lăsa cititul pe seama altora, mulți din cei șapte miliarde de pământeni alegând soluția rezumatelor gata mestecate. Nici noi, aceștia care de bună voie și siliți de daimonul interior scriem texte probabil inutile din punct de vedere al Căii Lactee (cum zicea un amic odinioară), nu refuzăm lectura lesnicioasă, când ne mulțumim „spre informare” cu recenzii la câte o carte sau alta. Și nu e doar o chestiune de timp, ci și de comoditate. Câți nu cedăm ispitei vreunui meci de fotbal în dauna unui roman de Breban sau Thomas Mann?

Asta nu se întâmplă în anii 1960, în satul natal, Cacova, comuna Morteni, la nici 70 km în linie dreaptă de București. E banal, însă adevărat: „șansa” noastră (sau cel puțin a mea) a fost lipsa electricității, energie ce-ar fi adus podoaba radioului, a televiziunii și-a altor jucării, timid prezente în deceniul următor, agresiv azi. Să citim era cam singura distracție, cu oarecare iz de snobism, deoarece nu mulți săteni aveau timp de irosit cu aventuri imaginare sau cu fapte uluitoare. (Da, și filmul era accesibil, iar căminul cultural se dovedea neîncăpător, indiferent ce rula.) Dacă la copii, elevi de școală generală, de profesională sau de liceu, microbul cititului nu mira pe nimeni (mai degrabă era pe dos!), să vezi pe vreun om în toată firea „studiind” nepăsător în loc să meargă la muncă - asta da ciudățenie! Blamabilă. În sat trăiau vreo doi sau trei bărbați (nu chiar copti, dar însurați și la casa... părinților!), a căror îndeletnicire de căpetenie consta în parcurgerea paginilor întoarse febril. Volume de tot felul: aventuri, povești, romane de dragoste, istorice, de spionaj (și de contraspionaj, preferința lui Nenea), științifico-fantastice etc. Nu i-am putut întrece niciodată la numărul opurilor frunzărite măcar. Și n-am concurat cu ei la „povestirea acțiunii”, fiindcă niciunul nu catadicsea să ne spună despre ce e vorba într-o carte sau alta. (Ciudad, dar nimeni nu se îndoia că ei chiar înțelegeau cărțile alea!)

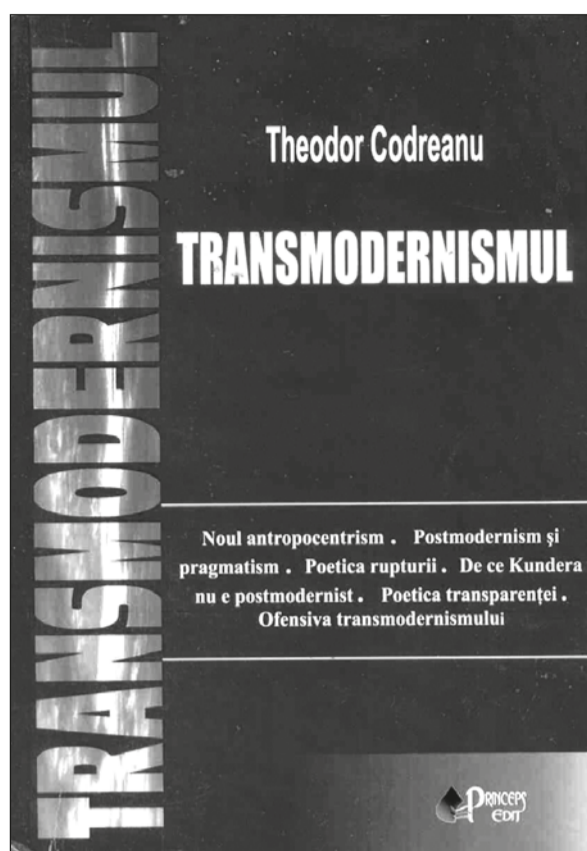
Citeam, care va să zică, pe rupte. Pe rupte cartea, câteodată. Era cel mai mare pocinog ce ni se putea întâmpla, și singura rușine terorizantă. Încercam să o evităm din răspuțeri, dar parcă poți ști cum te lovește năpasta? Să obții încrederea cuiva ca să-ți împrumute o carte fără garanție, și pe urmă s-o pierzi datorită unui accident ce nu ți se datora - iată adevărata tragedie, de care n-am fost ferit în junețea mea lecturătoare! Anotimpuri nesfârșite am dus povara unei crize de bețivăneală - nu mă feresec de cuvântul aspru! - pe care tata mi-a dăruit-o cu larghețea-i caracteristică în euforia momentului bahic. Vărul Ionel Pitaru se îndurase să-mi cedeze, pentru câteva zile, vreo trei volume, între care unul - nu-i rețin titlul -, scris de-un ceh, era o fantezie provocată, bănuiesc, de finala campionatului mondial de fotbal, în care Cehoslovacia pierduse dinaintea unei Brazilii strălucitoare (1962, în Chile, scor 3-1 pentru sud-americieni). Povestea imagina traiectoria unei echipe (cehe? slovace? diferența între cele două popoare nu opera pe-atunci!) alcătuite din 11 frați, antrenati de tatăl lor, care izbutea să învingă într-o mare competiție, parcă națională, de nu cumva internațională. Ca să nu-mi fie confiscate obiectele pasiunii aberante - din punctul de vedere al tătănelui, aflat în conflict permanent cu al meu - le-am pitit sub saltea. Cum le-a găsit Padre Padrone tocmai acolo, habar n-am! Sunt convins că nu m-a trădat soră-mea, fiindcă în clipele punitive ce-au urmat groazniciei descoperiri, ea, apărătoare de circumstanță, protesta ca o sindicalistă bugetivoră. Obosind să-mi retușeze aberațiile comportamentale cu centura-i cauciucată, de proveniență muncitorească, tata s-a uitat la cărți și, constatând că niciuna nu-i vreo capodoperă, le-a aruncat imediat în focul din soba de fontă smălțuită, pe care am detestat-o instantaneu, fără motiv.

Nu m-am lăsat cotropit de teama că voi fi prins iar citind. Dar n-am scăpat de ironia vărului Pitaru, ajuns ulterior fundaș stânga la C.S. Târgoviște, care nu crede nici azi că tata l-a păgubit, nu eu!...

Lucian GRUIA - Theodor Codreanu - Transmodernismul

Theodor Codreanu se dovedește unul dintre puținii critici vizionari din literatura noastră contemporană, prevestind declinul postmodernismului și instaurarea transmodernismului. Până la prezentarea caracteristicilor acestuia, criticul pornește cu o prezentare succintă a modernismului, una mai vastă a postmodernismului, cu care compară transmodernismul, pentru ca în finalul expunerii să realizeze câteva analize concrete de literatură transmodernă și nu numai. Primele două noțiuni menționate sunt utilizate pentru anumite etape istorice parcurse, ideologii și curente artistice, iar a treia este propusă pentru următoarea, dacă omenirea va urma calea împăciuitoare propusă de aceasta. Specificitatea lor, în toate variantele, decurge din tipurile de antropocentrisme promovate.

Trebuie să stabilim linia de pornire a cercetării în antropocentrismul tradiționalist, sprijinit pe: credință, naționalism, tradiție și idealuri înalt umaniste.

Modernismul începe cu revoluțiile industriale care au condus la instaurarea capitalismului și care, prin dezvoltarea tehnicii au oferit încredere omului în forțele sale. Filosofia empirică și iluministă au condus spre slăbirea credinței, ajungându-se la Nietzsche care decretează moartea lui Dumnezeu. Omul începe să uzurpeze tronul divinității, națiile continuă să devină tot mai puternice, până pe la mijlocul secolului XX. *Structura liricii moderne* a fost foarte exact caracterizată de Hugo Friedrich prin: eul dictatorial, transcendența goală, fantezia neîngrădită, maladiiv ostentativ.

Concentrarea industrială în mari congrese internaționale, sprijinite de națiunile puternic dezvoltate economic și financiar care doresc transformarea restului lumii în piață de desfacere (globalism), a condus la configurarea altei epoci istorice, denumită postmodernă.

Antropocentrismul postmodernist stipulează: ateismul/moartea lui Dumnezeu, abandonarea sacralului, moartea națiunilor, așezând omului concret în centrul lumii. Lipsit de idealuri, de un centru al ființei sale, trăind un gol istoric, în spatele său și al lumii stă nimicul/neantul. Și totuși postmoderniștii îl proclamă fericit, fiind lipsit de orice constrângere transcendentă. Trăind fără idealuri, omul postmodern nu pare supraom ci mai degrabă un om periferic/subom întrucât tradițiile au murit, arta e un simulacru, un joc steril, amuzant, eternitatea ei este o iluzie. Adevărul și metafizica sunt forme goale, măști de muzeu. Postmodernismul apare ca o formă goală, sterilă, chiar inumană. Lumea postmodernă nu e nici măcar haos ci haosmos, afirmă Theodor Codreanu.

Alvin Toffler apreciază că întâi omul s-a raportat la Dumnezeu, apoi la univers și acum la sine însuși. Azi Occidentul a pierdut tradiția pe care ar putea să o reinvețe din Orient. Guénon consideră că trebuie recuperată *Tradiția primordială a Omenirii*.

Poezia postmodernă a fost inițiată în America, prin anii 50-60, de către: *Generația Beat* (Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Lawrence Ferlinghetti), Școala de poezie de la New York (Frank O'Hara) și *Colegiul scriitoricesc de la Black Mountain* (Charles Olson). La început, curentul postmodernist era foarte virulent nu numai împotriva tradiției ci și a tuturor idealurilor umaniste. Luând totul în răspăr, se promova cotidianul insignifiant, omul însingurat, lipsit de transcendent, trăitor într-o lume al cărei substrat este nimicul.

La noi postmodernismul impus după 1980 de Marin Mincu și apoi Nicolae Manolescu și Eugen Simion. Postmodernismul coexistă cu modernismul. Daniel Corbu descoperă, la noi, ascendențe postmoderniste la avangar-

diștii: Urmuz, Tzara, Sașa Pană – pe linie absurdă, Bacovia – atmosfera mortuară, Caragiale – umorul. Poetul din Iași mai crede că postmodernismul s-a manifestat la noi, întâi ca avangardism de refugiu (cu toate că în Occident el a pus capăt avangardelor), apoi, în socialism, ca mod de rezistență la proletcultism. Paul Goma îl consideră un curent moleșit.

Theodor Codreanu consideră că la noi precaritatea postmodernismului provine din faptul că e lipsit de organicitate, fiind preluat sincron și epigonic, cea ce e înalt pentru Occident a devenit caricatural pe malurile Dâmboviței în timp ce Liviu Petrescu afirmă că există postmodernism organic românesc, construit pe teme autohtone.

Capodopera postmodernismului liric românesc, *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, despre care orgoliosul autor crede că a înmormântat sub o placă de plumb întreaga istorie a literaturii române de până la el, întrucât a parodiat toate stilurile poezilor autohtoni, e caracterizată de Theodor Codreanu drept o invenție verbală epidermică, lipsită de profunzime, afirmația constituind o caracteristică generală a postmodernismului, motiv pentru care: „Cei talentați s-au salvat însă pe cont propriu, fie părăsind *paradigma*, fie apropiindu-se de ethosul transmodern.” (Th. Codreanu)

Azi, postmodernismul promovează kitchul, pornografia, arta de tip „coca-cola” (desenele pe pereți, pungi de plastic, lenjerie intimă – chiar cu chipul lui Iisus, tatuaje etc.).

Adrian Dinu Rachieru consideră postmodernismul o formă fără fond. Stabilește două faze evolutive după 1989, prima până prin 1995 pentru cucerirea funcțiilor în conducerea instituțiilor culturale și a doua, a clasicizării când se cercetează fenomenul cu cărți, lucrări de doctorat etc.

Și totuși, iată că ideologia postmodernismului îi cântă acum prohodul (seminarul de la Stuttgart, din anul 1991 a fost consacrat acestui fenomen, care la noi se afla pe culme). Chiar teoreticianul Gianni Vattimo își reconsideră poziția, afirmând că arta nu moare ci e într-un continuu amurg și că omul nu poate trăi singur, fără Dumnezeu.

În replică la teoria neantului postmodernist, Theodor Codreanu se întreabă cum e posibilă creația din nimic, fără un Creator? Tot el remarcă faptul că, sub amenințarea globalismului, națiunile își cultivă mai puternic tradițiile și specificul.

În legătură cu nașterea conceptului de transmodernism, criticul pornește de la observația filosofului Radu Enescu, cel care remarcând dezontologizarea postmodernistă propunea depășirea ei prin transmodernism. În sprijinul reontologizării pe alte baze, Basarab Nicolescu a dezvoltat *Transdisciplinaritatea*, termen care l-a determinat pe Theodor Codreanu să lupte pentru impunerea denumirii de *transmodernism* pentru noul curent. Pentru Basarab Nicolescu, transdisciplinaritatea înseamnă: „ceea ce se află în același timp și între discipline și dincolo de orice disciplină. Finalitatea sa este înțelegerea lumii prezente, unul din imperatiile sale fiind unitatea cunoașterii.”

În sprijinul curentului teoretizat de Theodor Codreanu (curent care se afirmă și în Occident) se înscrie și cartea lui Constantin Virgil Negoită – *Împotriva lui mango* (Ed. Paralela 45). Acesta, consideră că epoca premodernă începe în anul 325 prin Conciliul de la Niceea când a fost recunoscută ca dogmă fundamentală a creștinismului trinitatea divină (Theodor Codreanu consideră că acesta a fost momentul nașterii transmodernismului prin care logica trivalentă a pus capăt logicii aristotelice bivalente).

Transmodernismul, în concepția criticului nostru acoperă toate manifestările spirituale: religia, știința, politica, arta.

În religie, transmodernismul începe cu dialogul global între credințe (mișcarea confesională mondială devine speranța viitoarei ere). Viziunea lumii ca *lumen*, ca transparență a credinței creștine care luminează universul spiritualizându-l. În fiecare lucru lucrează energiile divine (părintele Stăniloae), se înscrie în transmodernism. În lumea-lumen, limba adăpostește ființa și aici „ființa ajunge să vorbească.” Unde e mișcare e și scop. Și cât e mișcare nu e desăvârșire moartă, e devenire. Mișcarea în lume e timp. Părintele Stăniloae are o nouă concepție asupra spațiului și timpului. Există un eon final care adună tot timpul și unul inițial care cuprinde deodată toate posibilitățile ce se vor desfășura în timp. Acel deodată al primei zile devine acel deodată al celei de-a opta zi fără de sfârșit. Leșirea din eternitate prin creațiune și intrarea în eternitate prin înviere. Timpul posedă o dublă săgeată: una este orientată spre moarte, cealaltă spre eternitate. Nu omul îl așteaptă pe Dumnezeu ci invers, omul e într-o continuă facere spre îndumnezeire, dar omul se află mereu în pericol de a rata ora astrală de iubire. Gloria dată omului de către Dumnezeu o reprezintă libertatea, aici sălășluiește antropocentrismul creștin. Omul de azi urmează individualismul lui Cain, îl paște Complexul lui Iuda, cel care neputând suporta prețul trădării s-a spânzurat. Omul e centrat în lumea-lumen dar stă modest, la margine.

Lumea devine transparentă pentru om când „îl vede” pe

Dumnezeu, ca și „lumea-în-deschis” a lui Heidegger („lumi-nișul Ființei”).

În zona de non-rezistență absolută e vidul plin al logicii cuantice, nimicul care produce lumi, Dumnezeu a creat lumea din nimic, Dumnezeu-Nimic cum zice Basarab Nicolescu. Taoismul îi zice Dao, unului primordial care însuflețește dualitatea yin-yang – logică triadică generând ființa. Lao Tzi : „Ceea ce Este dă folosul; ceea ce Nu-i, folosința” (plinul și golul). François Cheng teoretizează armonia unui al treilea termen, Vidul mediu. Vidul plin de transparență ne duce cu gândul spre lumea ca lumen.

Theodor Codreanu observă o afinitate Eminescu – Nietzsche – Heidegger în ceea ce privește lumea ca transparentă, luminiș al ființei.

În ontologia triadică (gândirea tertului inclus), Ștefan Lupașcu (*Logica dinamică a contradictoriului*) concepe trei tipuri de universuri coexistente: realitatea macrofizică binară, fizică; realitatea biologică și starea T, spirit/suflet/afectivitate/alegere. Universul cuantic integralist de tip *bootstrap* care stipulează interdependența tuturor particulelor în sistem, precum și informateria concepută de Mihai Drăgănescu se încadrează în transmodernism. Diferența dintre triada lui Hegel și cea a lui Lupașcu este conferită de rolul timpului, la Hegel, termenii se succed, la Lupașcu sunt simultani. La Blaga, Dumnezeu și Natanail sunt frați. Istoria umanității e un tot, în noi trăiește prima celulă din ziua Creației.

Recuperarea religiei de către știință (Fritjof Capra), transfinițului lui Cantor (alt nume pentru infinit), principiul de incertitudine al lui Heisenberg, teorema lui Gödel (care afirmă imposibilitatea creării unei teorii viabile în logica binară), sunt noțiuni transmoderne întrucât includ antinomii iar contradicția înseamnă viața (logica binară nu o poate exprima).

La Blaga dublarea categoriilor rațiunii cu cele abisale (matricea stilistică) – ține de transmodernism. Arheul eminescian în care se cuprind toți oamenii trecuți, prezenți și viitori, se apropie de conceptul transfinițului cantorian. De asemenea termenul noician de ființa-ca-ființă (*Devenirea întru ființă*), viziunea pentamorfică elaborată de Alexandru Surdu și noologia lui Ilie Bădescu, pot fi integrate transmodernismului.

La noi, termenul a fost îmbrățișat cu entuziasm de tinerii grupați în jurul revistei „Aisberg”, în anul 2005 marcându-se al doilea manifest al transmodernismului, la Cluj-Napoca, după care s-a instaurat liniștea transilvană. În schimb, gorjeanul Ion Popescu-Brădiceni a sintetizat tabla valorilor moderne/postmoderne și transmoderne, devenind un fervent teoretician al transmodernismului.

Transmodernismul este un curent tot mai activ și în Occident, de pildă, în America, Paul H. Ray consideră că există 3 tipuri de percepție a lumii: tradițională, modernă, transmodernă.

Transmodernismul e considerat tolerant, antifundamentalist, acceptând toate religiile, toate ideologiile pașnice, tradițiile, specificitățile. Primul Congres internațional de Transdisciplinaritate a avut loc în anul 1994.

Theodor Codreanu nu a preluat termenul sincron cu a elaborat o adevărată doctrină care sintetizează teorii științifice, religioase, literare etc.

Pentru el pilonii de susținere ai transmodernismului sunt: Creștinismul unității divine în trinitatea Tată, Duhul Sfânt și Fiul. Păcat că în constituția Europeană nu s-a introdus creștinismul ca religie a UE,

Transdisciplinaritatea lui Basarab Nicolescu, Logica tripolară a lui Ștefan Lupașcu Împăcarea științei cu religia, Toleranța ideologică.

Cartea se încheie cu analize concrete de literatură postmodernistă. Criticul îl situează pe Nichita Stănescu în „lumișul ființei.” Teoria poetului despre imperfecțiunea cubului devenit frumos prin distrugerea unui unghi (Antimetafizica – lecția despre cub) este clar postmodernistă. Volumul de versuri *Călătorie spre transparentă* (1977), semnat de C. D. Zeletin se încadrează tot aici, ca și poezia antinomică a lui Teleucă. Cartea Svetlanei Paleologu-Matta – Eminescu și abisul ontologic se situează și ea în lumișul cristalului.

Theodor Codreanu este convins că transmodernismul va marca un nou eon în istoria omenirii. Mie, toleranța asta ideologică mi se pare cam idealizată. Adevărat că istoria se petrece prin repetiție cu diferență. Avem cazul Renașterii care a urmat Evului Mediu. Neagu Djuvara consideră că Europa trăiește un nou Ev Mediu, datorită acceptării arabilor, negrilor, turcilor și asiaticilor între autohtoni. Metisarea prin nomadism și ștergerea naționalităților are ca urmare scăderea nivelului de trai și civilizație. Istoricul pare să pledeze pentru sfârșitul civilizației umane. Cred că nu avem mult până decăderea noastră, în epoca actuală, atinge limitele instinctuale ale primitivului. Ar putea fi, într-adevăr sfârșitul umanității sau va urma o nouă Renaștere. Theodor Codreanu crede că aceasta va fi transmodernismul.

Magda URSAÇHE - Inventatorul de memorie

Generația de pulbere, cum o numește cu obidă Mircea Eliade, capătă, în memoriile lui Silviu Brucan, denumirea de „generația irosită”. Mai corect ar fi fost „generațiile irosite” de Brucan însuși, căruia „meritele idealului comunist” au avut darul, de jure, „să-i înfierbânte sângele”, dar în folos propriu, pentru propria-și emancipare socială.

În cuvântul introductiv, Teșu Solomovici îl prezintă ca *făuritor de istorie*, mereu în *dürftiger Zeit*, în miezul deciziilor majore. Bun priarist, editorul îi laudă statura politică înaltă, curajul de a-l înfrunta, primul dintre cei 6, pe Ceaușescu. Lucrurile nu prea stau așa sau deloc așa. În fapt(e), Brucan a contribuit din vârful vârfului la bolșevizarea forțată (prin violență, prin abuz, prin șantaj). „Scânteia” (de care „Tache” – nume conspirativ – se ocupa de la '43, distribuind-o ilegal) îi acuza pe „criminalii de război”, iar Tribunalul Poporului, unde activa Alexandra Sidorovici, soție, îi condamnă la moarte și la muncă silnică pe viață.

Instalat, ca redactor șef al organului partidului „Scânteia”, în palatul lui Pamfil Șeicaru (pe marele gazetar au vrut să-l spânzure legionarii; comuniștii l-au condamnat la moarte în contumacie; a prins un ultim tren spre exil, lăsând în urmă – după Barbu Cioculescu – o avere de două miliarde și câte o casă în toate orașele României), Brucan, bine hrănit și bine înarmat (cu pistolul Beretta, dăruit de Bodnăraș; de altfel, toți membrii redacției erau înarmați) își făcuse echipă forte. Împreună cu Nestor Ignat, Traian Șelmaru, Ion Călugăru au pus piatra de temelie a limbii de lemn, ziarul fiind citit cu voce tare, obligatoriu, la locul de muncă al tuturor. Ce-i drept, Demeny, Iosif Ardeleanu, Stela Moghioroș, Chișinevschi vorbeau mai greu românește, singur Nestor fiind etnic român. Călugăru lucrase și la „Cuvântul” lui Nae Ionescu, dar peste hiba asta de dosar s-a trecut, cum s-a trecut și peste buclucașă greșală de ziar, *Urina lui Stalin*, în loc de *Uzina lui Stalin* (șef corectură: Radu Bogdan, viitorul critic de artă). Mai târziu, Leonid Dimov avea să fie scos din presă pentru că n-a observat cum se desparte în silabe *călăuzitorul* (Stalin), ortografiind: călău – zitorul.

Luliu Maniu a fost atunci condamnat pe viață, așadar moarte în ocnă, la indicația „Scânteii” – procurare. Adjunctul lui Brucan, dar și Nestor „Luptei de clasă” nedezeș nici la 92 de ani de strămbăciunile de extremă stângă, opinează într-un interviu că soluția ar fi fost ca „bătrânul senil” să fie dus la Domiciliu Obligatoriu sau într-un spital. Asta pentru ca pușcăriile să nu-l transforme într-un erou.

Ați crede că Silviu Brucan aduce vorba în memoriile republicate (de ed. Teșu, Buc., 2012) despre campaniile „Scânteii” împotriva generalilor Armatei Române, împotriva marilor unioniști, împotriva elitei nealiniate? Nici vorbă, nu suflă cuvântul. Maladia postsocialistă a rescrierilor de biografii bânțuie. Literatură confesivă? Nici literatură, nici confesiivă, doar neadevăruri sau adevăruri spuse pe sfert, minciuni prin omisiune.

„Eram stalinist”, se vrea sincer memorialistul, foarte activ pro „spiritul stalinist”, pro „geniul militar al lui Stalin”. Să nu fi aflat de masacrele anilor '30? Noo, propagandă capitalistă antisovietică! „Stalinismul nu era decât metoda învingerii subdezvoltării prin forță și represiune”. Nobil ideal! „Tătuca” i-a dus pe ucraineni și pe basarabeni „în gura foamei”, în situația cumplită de a se mânca unii pe alții. „Oamenii mănâncă oameni”, scria în bilanțul funcționarilor sovietici, citat de istoricul Flori Bălănescu. De altfel, propagandistul e constant, nimic de zis: nu se desparte de *valorile* (vocabula sa) utopiei ucigașe. Vorbește fără jenă de justiție socială. Despre Gorbaciov, de la care aștepta reforma partidului comunist (nu desființarea) Brucan notează: „leopardul nu și-a schimbat petele”. Nici memorialistul nu s-a remodelat mintal, de vreme ce visa un soi de stalinism de piață.

Spuneam că a predat lecții de limbă de lemn prin „Scânteia”? Aș putea zice că i-a fost limbă maternă, deprinsă de mic. Narându-și amintirile din copilărie, se prezintă diferențiat social: fiul de „bogătan” lua 10 la germană, el, numai 9. L-a umilit și faptul că dădea meditații „odraslei unui bogătan”.

Brucan și *mărturiile sale istorice*? Iată una: amestecat, ca difuzor de ziar, în lupta dintre „Universul” lui Stelian Popescu și „Dimineața” „jidovilor din Sărandar”, cum îi etichetaseră adversarii, huliganii (totdeauna legionari) au ars teancurile „Dimineții” și i-au spart capul tânărului marxist, care pariase pe *dead capital*. Iși va lua revanșa cu vârf și îndesat. Parcă în replică, acad. Valeriu D. Cotea, într-un interviu acordat „Cronicii” în iunie 2011, scrie despre toamna anului 1946: „Ceea ce m-a surprins pe mine, proaspăt descălecat în Iași, a fost ura de rasă. Vă spun foarte serios. Orice făceați, îți era frică să spui că ești român. Riscai să fii catalogat imediat legionar, deși tu habar nu aveai ce este asta...” Elev la „Național”, Petru Ursache a fost chemat, în '46 - '47, la directorul liceului pentru că purta un pulover verde, din lână toarsă și vopsită cu ierburi, cum se obișnuia în gospodăria țărănească. N-avea altul și nici legionar nu era la 14 ani.

Înfierarea (în „Scânteia” brucană) a pactului electoral PNT – Garda de Fier a fost decisivă în lanțul halucinant de întemnițări, de morți fără lumânare și fără mormânt.

La prima și la ultima citire a acestor memorii atinse de urâta boală a uitării vinei proprii, se vede clar că Silviu Brucan nu e martor onest. A contribuit masiv la „căderea înapoi în istorie” (sintagma sa), dar culpabil nu se consideră. Dimpotrivă. În opinia mea, și Pleșiță, și Brucan ar fi trebuit condamnați penal dacă de etică nu le-a păsat.

Șef adjunct al „Scânteii”, apoi șef adjunct al Radio Televiziunii dejiste, Brucan a avut rol prim, nu adjunct, în „opera” de indoctrinare, s-a străduit să închege nu societatea civilă, ci docilii. Libertatea cuvântului și a presei fusese îngropată. I-a purtat sicriul pe umărul stâng. Polemica pe-ristului cu țărănistul N. Carandino s-a soldat cu ani grei de temniță, ghiciți pentru cine. Carandino a ieșit fără dinți din pușcărie. Ce-o fi zis când l-a văzut pe Brucan în studioul 4, în zilele „hurducăturii din '89” (mulțumesc, Viorel Rogoz!)?

Pentru uriașele sale compromisuri, memorialistul găsește destule circumstanțe atenuante: că mari *clercs*, mari scriitori (ca Rolland, Brecht, Barbusse, Aragon, Malraux, Sartre) n-au văzut fața hidoasă a comunismului. *Orbi voluntar?*, întrebă alt memorialist, Vladimir Tismăneanu. Au închis ochii, adică? Eu cred că au făcut propagandă sovietică pe știutele, contra profit bănesc. Și ce propagandă deșănțată! Stanga franceză, prin Pierre Daix, susținea aberant că lagărele din URSS sunt „centre de reeducare – unul dintre cele mai frumoase titluri de glorie ale Uniunii Sovietice”; în „Liberation” (22 iunie, 1953), Sartre striga: „Atenție, America a turbat”. Dumirrit, Yves Montand intona, în fine, o scuză: „Nu eu m-am schimbat, ci comunismul”. Singurul demn, Panait Istrati care s-a dezis de internaționalismul proletar, a pătit ce-a pătit.

Românii noștri au fost răs-răs-plătiți și ei, exact ca-n versificarea lui Eugen Jebeleanu: „Și scrie fără grijă că-i călmarul plin/ și-ăst scris îl înțelege tovarășul Stalin”. Organizația de *bază* era *trează*, rima momentului. Ia să te fi abătut de la indicații sau măcar să nu fi fost destul de entuziasmat.

Oportunist *ab ovo*, Silviu Brucan a găsit în Comintern finanțator gras pentru activitatea-i comunistă: depozita și citea literatură ilegală. Bine îmbrăcat și bine informat, știa că se pregătea „cotitura” de la 23 august. Și ce lucrativ a fost! Cum nu-i avea la stomac pe „bogătani”, și-a tratat la Moscova greata cu icre negre, servite rusește, cu polonicul. Se plăteau bine și articolele din „Scânteia”, și discursurile scrise pentru Dej. Ba chiar, în '51, Brucan i-a corectat și lui Ceaușescu (ordin de la Chișinevschi) un articoluș. Schița lui Caragiale, *Politică și delicatose* s-a rescris în cartierul Primăverii, unde era doar primăvară pentru stafful PMR/PCR. În alte cuvinte, comunism/ caviar pentru indoctrinați și comunism/ cianură pentru refractari.

Între '62- '66, după propria-i socoteală, avea salariu de demnitar 6.000 de lei și 5.000 „la plic”. Era dintre toții bine cazați, chiar lângă Ceaușescu. Și ce frumos și-i aliniase pe aparatcici Gh. Gheorghiu-Dej, umăr la umăr, în vile luxoase, pe bulevardul Primăverii, fost Jdanov până-n '62, pe Kalinin, actualmente bulevardul Mircea Eliade, în Piața Aviatorilor și pe bulevardul Aviatorilor, foste Stalin (sursa: V. Tismăneanu). În Primăverii, locuia Iosif Chișinevschi, vizavi de Bodnăraș și tot pe-acolo, la etaj, Pavel Câmpeanu. Gh. Stoica era vecin, pe strada Herăstrău, cu Nicolae Goldberger, director adjunct la Institutul de Istorie a Partidului, neclintit de-acolo până la pensie. Nestor Ignat locuia/ picta pe strada Pictor Rosenthal, iar Valter Roman pe Aleea Alexandru, apoi pe strada Sofia, apoi pe Aleea Rozelor (sursa: V. Tismăneanu). Herăstrău, Heleșteu, Grădina Bordei, Crângului, „Olimpul comunist” prin care copilul Volodea se plimba cu bicicleta sau își vizita prieteni și colegi. În *lumea secretă a nomenclaturii. Amintiri, dezvăluiri, portrete*, Humanitas, 2012, spune – și-l cred – că unii stăteau în locuințe superbe, ca „tanti Milea” (Emilia Vulih): „era totul occidental”. *Bref*, conform justiției sociale comuniste, partidul organiza domiciliu forțate pentru nesupuși; alta era repartitia în casele mobilate și aprovizionate de Gospodăria de Partid, cu femeie de serviciu și pază.

Cum își treceau vilele unul altuia, așa își treceau și nevestele. Anuța Grossman a fost căsătorită, înainte de torționarul Pantiușă, cu Sorin Toma, cel care l-a amuțit pe Argezi aproape un deceniu; Ana Toma a sfârșit prin a fi soția lui C. Părvulescu (sursa: V. Tismăneanu). Alexandru Bărlădeanu a lăsat-o pe Liuba, fruct de export URSS, pentru actrița Marcela Rusu, care a trecut la Baranga (sursa: V. Tismăneanu).

Dej își instalase în selectul perimetru nu numai guvernul, dar și pe luptătorii în Războiul Civil din Spania și în Maqui. Mai locuiau acolo cadre de bază din Securitate, dictatorul culturnic Leonte Răutu cu „tanti Niunea” (sursa: V. Tismăneanu), Ofelia Manole, șefa Secției de Cultură din CC, adversara lui „Ieminescu”. Pătrunseseră acolo și devotatul Mihai Beniuc, demolatorul lui Blaga și „desculțul” Zănică Stancu. Fusese secretar la „Gândirea” lui N. Crainic – Cezar Petrescu și asistase impasibil la distrugerea lor.

Citind confesiunile lui V. Tismăneanu, am priceput, în fine, de ce-l numește Mircea Cărtărescu „un Marcel Proust al comunismului românesc”. Dulce evocată este frumoasa „tanti Vanda” Nicolschi (deportată în '38, revenise din URSS cu divizia Tudor Vladimirescu și intrase în conducerea Ministerului Controlului de Stat), făcuse *catleya* cu soțul Anei Pauker, Marcel, împușcat de Stalin. Ana n-o iertase pe Vanda. Madlena lui Volodea? Prăjiturile de la Nestor oferite de „tanti Nema”, pe care le împărțea cu obeza cățelușă Pufi. În urechi, muzica lui Salvatore Adamo: „Tombe la neige/ Tu viendras pas ce soir...”

Te bufnește plânsul când citești cum mătușa Cristina (Luca Boico), din șefă de cadre la Ministerul de Externe, fusese zburătăcită de Dej la Muzeul Antipa; familia pierduse și vila, mutându-se – vai! – în Zambaccian, lângă viitorul imobil Năstase.

Câte nedreptăți și câtă lume necăjită! Drăghici, anchetatorul sinistru, a ocupat casa de pe Kiseleff a Anei Pauker, acum a ambasadorului american; după ce muri Dej, Răutu n-a mai avut parte de vila din Kalinin, special construită pentru el și luată pe din două de Chivu Stoica și de Valentin Ceaușescu; i-o fi dat casa lui Niculescu-Mizil, cum își amintește Tismăneanu? Cert este că Nina Cassian se instalase în fastuosul palat al lui N. Moraru, pe care l-a părăsit ca să emigreze în SUA, lăsându-și biblioteca în podul lui Gogu Rădulescu (v. *Memoria ca zestre*).

Familia luptătorului comunist Leon Tisminețki nu locuia pe bulevardul Primăverii ci în preajmă, în parcul Filipescu, deși mama Hermina a ajuns la comunism din pasiune intelectuală și morală, „având număr mic (sub 100) la carnetul de partid”. Mătușa lui Tismăneanu, Emilia Vulih, condamnată pentru sabotarea economiei naționale în '59, fusese închisă. Și ce demn a răspuns la ancheta Securității: „Pentru mine tovarășa Răutu (tanti Niunea pentru „Volo”) este o sfântă”.

Oare ce număr avea la carnetul de partid „Tache” Brucan, cât de mic? Se plângea că greii activiști aveau voie să-și ridice garduri înalte la vile și el nu. Gard în gard cu Ceaușescu, Brucan n-avea gard: „Sunt măr de lângă drum și fără gard/ la mine-n ramuri, poame roșii ard”, dacă l-am citat exact pe Beniuc. Cu toate aceste mici necazuri, memorialistul „generației irosite” a preferat să vadă doar „Fața cea bună și frumoasă a comunismului” (titlu de subcapitol): nu Canalul Morții (ca și Anei Pauker, romanul *Drum fără pulbere* îi era pe plac), ci Bumbesți-Livezeni, nu „reeducarea” experiment (în beciul de la Pitești se turnau pe jos excremente, să nu fie nimic uscat; ciorba se strecura, să nu se rătăcească vreo boabă de fasole, vreun bob de arpacaș, o bucătică e cartof), ci alfabetizarea; îl admira pe țărănul de 82 de ani, deprins cu scris-citit; tot în vremea aceea, un „chiabur” a fost zvârlit în temniță grea pentru că fiul lui, studentul, îi lăsase în casă câteva cărți interzise. „Eu nu știu să citesc”, s-a apărât de-a surda bietul de el.

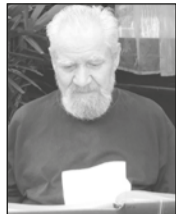
„Cealaltă față a comunismului” (titlu de subcapitol) o încheie Brucan scurt, în 3 pagini, întrebându-se „cum au putut ține la închisoare ani îndelungați un om” (Petre Țuța, închis între '48- '53, condamnat în '56 la 18 ani muncă silnică și grațiat în '64, nota mea, Magda U.), ca și cum n-ar fi contribuit din plin la decimarea elitei interbelice. După plecarea trupelor sovietice (iunie-iulie '58), Dej a intensificat teroarea, să-i arate lui Hrușciov ce *manu forte* este (doctorul V. Voiculescu a fost întemnițat pentru poezii mistice). Sau, poate, Dej se temea de acea Ungarie din noiembrie '56. Nu se dusese el (ordin Hrușciov) la Budapesta, cu Valter Roman și Mihai Beniuc, după înăbușirea cu tancurile a revoltei, să-l instaleze pe Kadar?

S-a spus despre Brucan, cât era viu, că-i „un muzeu viu”. Corect, dacă adăugăm: un muzeu al PCR-ului; acolo, în proiectatul Muzeu al Comunismului (cu panglică tăiată de raportorii Procesului) și-ar avea loc central. În confesional, memorialistul intră, ca și Crohmălniceanu, „deghizat” și face ce știe să facă: își manipulează cititorii.

Egoficțiune n-are talent să scrie, lipsa talentului fiind direct proporțională cu orgoliul în exces; efectul stilistic e nul; nu-i capabil să fie martor cât de cât obiectiv, iar ca analist politic e destul de superficial. Da, am fi avut multe de aflat dacă Brucan ar fi fost dispus să-și deschidă arhiva secretă. N-a deschis-o, atent să nu-și aducă atingere la reputația de disident pro Gorbaciov (care preluase Kremlinul în martie '85) cu fonduri americane (avea cont în dolari la Banca de Comerț Exterior). Pe mine m-a anchetat Securitatea pentru că am cumpărat două săpunuri de la shop.

Clarificări posibile? Iată câteva: a fost *strategie* (cum demonstrează Paul Goma, contrazis de V. Tismăneanu) sau *intâmplare* faptul că, în Basarabia ocupată de „mărețea Uniune”, au trecut Prutul Alexandru Bărlădeanu, Sorin Toma, cei 3 frați pătați (Leibl, Mihail, David) Oigenstein, aduși înapoi de Ana Pauker după acel august? Pe ei și pe torționarii Nicolschi și Pantiușă, alt răsădit dincoace fiind Chișinevschi și însuși Tismăneanu-père. Iar parașutații (ca Grișa Naum, director la Ed. Politică) s-au bucurat fără întreruperi de regim special.

Continuare în pag. 11

Petru URSACHE - Nepoții lui Grama

Eminescu a fost stîncă nădejdiei mele, capul bunei speranțe în drumul meu ce duce-n jurul lumii.

(Traian Chelariu, *Zilele și umbra mea*. Jurnal. Junimea, Iași, 1976)

După volumul *Ion Creangă. Spectacolul disimulării* (Editura David Press Print, Timișoara, 2012), Adrian Dinu Rachieru a revenit în librării, tot în 2012, cu *Despărțirea de Eminescu?* (Tibiscus, Uzdin-Serbia), carte evident polemică și dramatic întrebătoare cum se străvede încă din titlu, prin semnul grafic așezat ca un avertisment, pentru cine vrea să înțeleagă și, mai ales, nu vrea (-poate) să înțeleagă. Autorul a înscris în palmaresul său publicistic și editorial, de calitate și mereu oportun, teme majore privind regimul problematic la care sunt supuse valorile culturale și artistice autohtone în zbuciumata noastră „istorie recentă”: minimalizarea nedreaptă a unor nume de marcă din perioada interbelică, moștenire proletcultistă convenabilă unei anumite categorii de presari, marginalizarea literaturii basarabene ca și a celei din diaspora, receptarea defectuoasă, necritică, uniformizatoare a vieții artistice de pe traseul de jostoare-aceușist.

Anul 2012 se ridică în relieful acelorași preocupări prin cele două cărți amintite, adevărat tur de forță în direcția împlinirii portretului spiritual, ca personalitate științifică, în ce-l privește direct pe autor. Pentru cititorii de bună credință, prilej de meditație privind starea precară a vieții noastre sufletești, virusată de la distanță și sistematic, de unde necesitatea de a ne asuma răspunderea implicându-ne, acum și hotărît, în dezbateri lămuritoare în „marginile adevărului”. Cu teme, fără jocuri mutaționale, derutante, păguboase.

A fost o întreprindere grea, de specialist de mare clasă, pentru autorul bucovineano-timișorean, cu deschidere spre Tibiscus și Uzdin-Timoc, semn că „tot românul” lui Eminescu „plînsu-mi-s-a” nu numai „de la Nistru pîn” la Tisa”. Se dovedește din nou și din nou că *Doina* a devenit de multă vreme cea mai vie, cea mai actuală poezie eminesciană, ca și articolele culturale-politice. *Doina* se citește, se cîntă, se plînge. Au confirmat-o martirii din închisorile bolșeo-comuniste, sutele de mii de români, deportații în Siberia, multimele de înstrăinați care și-au luat lumea-n cap după dezastrile postdecembriste. A scrie despre Eminescu înseamnă să-i privești îndeaproape pe românii aflați în permanentă suferință, cei de ieri ca și cei de azi, de pretutindeni: „Vai de biet român săracul! Îndărăt tot dă ca racul”.

S-ar putea spune că Adrian Dinu Rachieru lucrează cu materialul clientului atunci cînd are în vedere starea vieții literare contemporane; metodă ce-i permite să evidențieze punctual în ce împrejurări cercetării, mai mult sau mai puțin avizate, s-au exprimat cu stăpînire de sine și cu putere de obiectivare, unde s-au lăsat seduși de moda zilei, de interese de grup ori au crezut cu prea multă patimă în steaua inovațiilor proprii, cu gînd să renoveze eminescologia de la un cap la altul; ca și cum marii înaintași, de la D. Caracostea la G. Călinescu, de la Perpessicius la Noica s-ar fi exprimat în necunoștință de cauză. Au avut și ei „pete mici”, pentru că așa-i firea omenească, marcată de limite. Nu înseamnă că trebuie transformate în „mari scandaluri”. Erau doar prilejuri de întîlniri dialogale, deschise, viabile, profesioniste, pentru constituirea unei opinii credibile, cu șansă de generalizare. Instanța unui dialog sever și de calitate era în măsură să dea undă verde judecăților de valoare, cartea să intre în circuit național prin librării, presă de specialitate, manuale școlare. Dacă apăreau „zvonuri” lăaturalnice în presa concurențială, politică, de scandal (cum se întîmplă prea adesea astăzi, excepția devenind regulă), asta-i altă problemă. Amatorii de arheologie literară pot răscoli jurnalele vremurilor apuse. Acolo au rămas îngropate și răutățile și micile scandaluri. A fost soarta lui Grama, chiar și lui Macedonski. Dar și a lui I. Vitner, dentistul cel care l-a înlăturat, în forță, de la catedră pe eminescologul G. Călinescu.

Reconstituind istoricul receptării sau „spectacolul receptării”, cum se spune mai nimerit în text, Adrian Dinu Rachieru constată că vremurile au fost favorabile humuleșteanului: în cercul junimiștilor, cu puține excepții, ca să se confirme regula, în anii proletcultismului ori în zodia postdecembristă. „Spectacolul disimulării” a îndemnat la voie bună. Epitete măgulitoare, dar riguros caracterizante, „rafinat, savuros, ritualistic, esoteric” (Adrian Dinu Rachieru, *Spectacolul disimulării*, lucr. cit., p. 46) veneau și din partea criticilor români și din a celor străini, humuleșteanul „forțat de idei” și neputînd fi „nici imitat, nici depășit” (Idem, p. 41). O explicație încearcă să dea eseistul: „Adevărul e că, din fericire, opera crengeană s-a bucurat de comentarii avizate, temeinice, unele spectaculoase, seducătoare în sine, oricum, pe măsura creației genialului povestitor. Creangă este ceea ce este și fiindcă despre el au scris critici mari” (Idem, p. 104).

Eminescu nu a fost întîmpinat cu aceeași înțelegere, fiind prea ancorat în realitatea imediată ca să însceneze „spectacolul disimulării”, prea devotat formei *pure și directe*; prima,

de dragul poeziei adevărate, cealaltă, temei al stilului polemic și ardent, de presă luptătoare. Așa că esteticienii și l-au adjudecat pentru poezie, recunoscînd că, prin el, expresia sensibilă a ajuns la cea mai înaltă cotă, nedepășită pînă astăzi; cel mult, în cazuri marginale (grupuri de imagini, noi disponibilități prozodice și tipuri de invenție, zone ale liricului). Totodată, politicienii, atinși în interesele lor pragmatice, n-au agreat jurnalistică justițiară a redactorului de la „Timpul” invocînd pretexte ce țin de natura esteticului. Au avut cîștig de cauză atîta vreme cît publicistica era minimalizată ca scriere, potrivit poezicilor classiciste încă în vigoare, chiar și în cazurile în care scrierile excelau în ascuțime de idei și nerv retoric. Așa se face că presa eminesciană de natură culturalo-politică a fost trecută pe un plan minor. Și astăzi se aud voci acuzatoare.

Dar trebuie să ne așteptăm că de fiecare dată ceva nu e în regulă tocmai în legătură cu aceia care lansează acuzațiile: „Ocolită sau luată «în antrepriză», provocînd exaltare (cazul lui A. C. Popovici) sau gesturi minimalizatoare (precum reacția lui G. Panu, pentru care gînditorul Eminescu era un biet visător), suportînd «lecturi» dirijate sub pecetea subiectivismului desfigurator, «bucurîndu-se» de amputări editoriale și distorsiuni interpretative, gazetăria a fost trăită dureros de poet, pînă la identificare cu problemele zilei. Acest *corp de idei* pentru care Eminescu a ars gazetărește privea, îndeosebi, tematica identitară, anunțînd profetic: «lupta ce urmează pentru românitatea țării». Chiar dacă Șerban Cioculescu, admirînd poetul și publicistul, deopotrivă, vorbea de «vocații paralele», pentru un N. Djuvara proza politică nu ar mai trebui reeditată! Pe bună dreptate, N. Manolescu (subscriind cu un alt prilej, opiniei din urmă) nota în *Istoria* sa critică: «toată lumea a înțeles publicistica politică a lui Eminescu așa cum a vrut». Iată premiza de la care poate porni, cu intenții corective, o discuție onestă” (Idem, p. 114).

Acel „chiar dacă”, folosit frecvent și cu intenție, introduce nota polemică destinată să transforme textul, dintr-o expunere cursivă de date, într-un discurs agitat și incitant, scontîndu-se pe participarea cititorului. Sub regimul lui „chiar dacă” afirmația trece drept alt nume al negației; lauda își volatilizează sensul, obligîndu-l pe cititor să fie atent la capcanele stilistice care se ivesc din loc în loc. Așadar, „pe bună dreptate Nicolae Manolescu” este o formulare care-l pune pe autorul „Istoriei critice” pe o pistă (aparent) favorabilă. Precizarea din paranteză dă alt curs sintagmei „pe bună dreptate”. Se poate deduce instabilitatea în idei a criticului de la „România literară”. Într-adevăr, „subscriind cu un alt prilej opiniei din urmă” (cum reamintește paranteza), Nicolae Manolescu s-a asociat lui Neagu Djuvara și Moses Rozen în negarea reeditării publicisticii eminesciene; ca în altă împrejurare, criticul și cunoscutul diplomat cultural să rostească: „toată lumea a înțeles publicistica politică a lui Eminescu așa cum a vrut”. Afirmație jucăușă, inconsistentă, fără adresă. Ce înseamnă „toată lumea”? Ce înseamnă „așa cum a vrut”?

Să spunem că Nicolae Manolescu și Neagu Djuvara au încercat o variantă proprie de întîmpinare a publicisticii, independentă față de negaționismul de altă formație. Dar articolele politice dezvăluie clar și sigur că Neagu Djuvara se pronunță nu din dorința rezonabilă de a formula o opinie proprie, cu răspundere și obiectivare. În fond, se opune hotărît din motive subiective, strict personale: autorul *Lucașului*, al *Doinei*, al *Scrisorilor* l-a evocat de mai multe ori negativ, în publicistica sa necrutătoare, pe un Djuvara sau pe un altul. Cititorului de astăzi îi stă la îndemînă ediția Perpessicius, pentru a depista citatele în cauză. Iată unul: „La Congresul literaților din Viena am văzut reprezentată România de un domnișor, anume Djuvara, care nici literat nu e nici vreun om mai acătării, un biet omușor de pe la Brăila, iată tot. Dar se vede că, de vreme ce în acel congres avea să se facă nițică politică socialistă, trebuia un mic fanariot care să asiste la adunări” (M. Eminescu, *Opere. Publicistică* (1 ianuarie – 31 decembrie 1881). Coordonatorul ediției Al. Oprea. Editura Academiei, București, 1985, p. 339). Peste o jumătate de secol, am spune după o generație, Nae Ionescu avea să semnaleze o situație oarecum asemănătoare:

„Pentru vina de a fi expus, comentat și apărat teza d-lui Gr. Iunian asupra constituționalității guvernului Iorga, cu argumentele d-lui Iunian, «Dreptatea» și-a întocmit un filosof juridic – așa, un fel de Mircea Djuvara ceva mai isteț în condei – ca să mă ocărăscă” (Nae Ionescu, *Erezii de «nobilă formație apuseană»* (în „Cuvîntul”, 4 aprilie, 1932, p. 1).

N-aș vrea să fiu trecut printre „neprieteni” apelînd la memorie, dar se vede treaba că reticența vinovată față de publicistica eminesciană ține de tradiția familiei Djuvara. În paginile revistei „Viața Românească” (pe 1988), s-a purtat o lungă discuție privind forma antumă a *Scrisorii* V. Volumul XV, *Opere*, reproduce o variantă a textului eminescian (p. 924-926) cu următoarea *notă* de subsol: „Reprezintă, potrivit demonstrației din „Viața Românească” anul LXXXIII (1988), nr. 5, p. 49; 7, p. 37-40 și 9, p. 65-50, ultima versiune a poemului, scrisă pe curat de Eminescu, semnată și dăruită lui Al. G. Djuvara, însă rămasă inedită pînă la 18 iunie 1964, cînd Al. Piru o publică în „Gazeta literară”,

considerînd-o și el drept versiunea definitivă. Versiunea anterioară, cea din 2282, 84 r – 90 r a fost publicată de Măiorescu în februarie 1890 cu numeroase intervenții de editare”. Toți eminescologii, de la Măiorescu la Călinescu, au avut la dispoziție un text nefinisat; forma revizuită de autor zăcea în sertare djuvariene. Să reținem și amănuntul, la fel de semnificativ, că un alt Djuvara (Mircea Djuvara) ținea un ciclu de conferințe cu tema *Filosofia lui Eminescu*, la Ateneul Român din București (1922) și la Chișinău (1924), fără să deconspire secretul cu *Scrisoarea* V.

Eminescu i-a vizat pe contemporanii săi în *Scrisori* și în publicistică. Unii s-au mîniat, alții au lăsat capetele în jos, inclusiv Măiorescu; nu și P.P. Carp, poate nici Iacob Negruzzi, cu atît mai puțin Rosetti și caradele. Dar constatăm cu neliniște că diagnosticul pus societății vremii se potrivește în literă și în fond generației noastre, binecuvîntată pînă la dezmăț grotesc de libertățile („schimbările”) aduse pe portativele revoluției proletare și ale balconiadei brucaniene. Împotriva afirmației lui Șerban Cioculescu, admirator al poeziei și al articolelor culturalo-politice deopotrivă, receptate însă ca „vocații paralele”, cele două domenii se unesc în asemenea măsură încît rareori se lasă deslușit unul independent de celălalt. Imaginarul, tonul, limbajul retoric sunt consubstanțiale. *Scrisorile* nu pot fi înțelese deplin fără articolele polemice; acestea, la rîndul lor, „forfoțesc” de idei poetice. Pentru unii dintre cititorii de la 1880, tip Gh. Panu, puteau fi receptate ca improvizații răutăcioase și violente. Astăzi, mulți publiciști de talent și-ar pune semnătura dîndu-le ca actuale. Ele par rupte din realitățile noastre post-belice și post-decembriste. Doar cîteva ilustrări: „Ați comis păcatul de neiertat de care istoria vă va cere un compt sever: acela de a fi zdruncinat cu desăvîrșire sentimentul onestității între cetățeni. Ah! răspunderea vă este teribilă, căci o națiune coruptă este o națiune pierdută. Lumea v-a văzut cu mirare transformîndu-vă de azi pînă mîine în milionari, fără să poată a-și explica misterul acestei extraordinare schimbări” (*Opere*, XII, Editura Academiei, București, 1985, p. 55). Sau: „Numai în România înalța trădare e un merit, numai la noi e cu putință ca valeții slugarnici ai străinătății să fie miniștri, deputați, oameni mari” (*Opere*, XI, 1984, p. 276). Și încă: „Dar poate și viitorul Domn al României se va mărgini a iscăli, fără nici un control, tot ce i se va pune sub ochi și atunci, se-nțelege, România va continua de-a fi mare, glorioasă; cu atît mai mare și mai glorioasă cu cît i se vor strîmta hotarele, cu atît mai fericită cu cît patrioții vor fi mai ignoranți și vor avea posturi mai multe și mai bine plătite” (Idem, p. 316).

Calomniile din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat au avut ca efect menținerea artificială a dihotomiei poezie/publicistică. Rareori se aude cîte o voce în consens cu Șerban Cioculescu ori la modul hotărît recuperator asemenea lui Adrian Dinu Rachieru. Însăși formula restrictivă „articole politice” a fost menținută cu perseverență. În realitate, publicistica dezvăluie o bogată paletă tematică. O dovedește, printre altele, *sumarul* volumului *Opere* XV. Acolo titlurile sunt dispuse în chip de *tablă de materii*, pe discipline: *Filosofie, Sociologie și Politică, Istorie, Filologie, Arte, Matematică, Astronomie, Științe naturale, Educație și Învățămînt* – o viziune enciclopedică după nevoile momentului. Rubrica *Filosofie*, alături de titluri de popularizare, cuprinde teme de interes chiar și pentru specialistul de astăzi: *Sufletul lumii este eu, Filosofia lui totul-una, Etern este tot ce este întotdeauna de față, Pragul staționar, Antitezele, Națiunea – acest complex de euri*, etc. Sub titlul modest *Notițe bibliografice* (*Opere*, XI, p. 156-165), apar comentarii demne de interes despre Ispirescu, despre manuale școlare, despre *Mihaiada* lui Heliade Rădulescu, despre *Infenul* lui Dante. Însemnările cu caracter etnologic pot figura într-un dicționar academic de actualitate privind ramificarea științelor în timpurile moderne: „În vremea noastră s-au făcut încercări de-a întemeia o nouă știință: psihologia etnică. Etnografia are de obiect descrierea, împărțea și spița de înrudire a popoarelor. Ca atare, se ține de-o parte de istorie și geografie, de alta de anatomie și geografie, de alta de anatomie și fiziologie. În partea geografică studiază distribuția popoarelor pe glob, natura locuitorilor oricărei țări, datini și obiceiuri, limbă și religie. În partea istorică deosebește familiile de popoare, raporturile între ele și filiațiunea, le urmărește în migrațiunile lor cele mai îndepărtate și în încrucișările și corcările lor. În partea anatomică și fiziologică, în sfinșit, hotărăște caracterele deosebite pe care se întemeiază clasificarea raselor omenești”.

Înțelesul înțelesului ni-l dă tot Adrian Dinu Rachieru într-o succintă paralelă care dezvăluie destinul comun al neasemuitilor dioscouri români, Eminescu-Creangă: „Luînd amprenta timpului imemorial (Eminescu) și al spațiului primordial (Creangă), cei doi - «două umbre uriașe»- calcă, alături, în eternitate: o *coprezență*, în fond – în competiția vicleniilor vieții, oferindu-și o strălucită și definitivă revanșă: victoria în literatură. Fiindcă, se știe, doar victoria în postumitate contează”.

Fraza am decupat-o din cartea despre Creangă. Mi s-a părut firesc: ea este reluată pe diverse portative în cea de a doua, despre Eminescu. Ambele cărți se completează: de aici nevoia de a fi lecturate împreună.

Atelierul Național de Poezie „Serile la Brădiceni, ediția a XVIII-a”

Ion POPESCU-BRĂDICENI - Lazăr Popescu: „Cosmos în silabe”

Decamdată, la editura sa Limes din Cluj-Napoca, marele scriitor european Mircea Petean nu a publicat decât un foarte restrâns mănunchi de condeieri gorjeni, toți, firește columniști.

Printre ei – cum altfel? – ca o strălucită confirmare a Școlii de Literatură de Târgu-Jiu, Lazăr Popescu, intelectual, cu un doctorat autentic susținut cu profesorul Ivan Evseev la Timișoara, își așează, într-un raft al propriei Biblioteci bibliopolisienne, carte după carte. În plus, la addenda celor mai recente apariții, include un deja instituționalizat „Manifest metamodernist” – drept replică la postmodernismul lui Nicolae Manolescu și la transmodernismul lui Ion Popescu-Brădiceni (aici, pardon, vă place sau nu, e vorba de subsemnatul!).

Cum Gorjul nu prea are critici consacrați (excepție făcând Gheorghe Grigurcu, Zenovie Cârlogea, Lazăr Popescu, Ion Trancău, Ion Cepoi și, iarăși, cel care semnează și această cronică de foarte frumoasă (cinstei cui a scris-o!)) ori în curs de benefică afirmare (a se vedea implicările de bun augur și imperios necesare ale unor oameni de bine precum Dumitru Dănuș, George Dumitru, Elena Roată, Alex Gregora, Ion Căpruciu, Ion Mocioi, Albinel Firescu, Vasile Ponea, Andrei Popete Pătrașcu), iată-mă țesând meticolos – cum îmi e obiceiul – și metatextul de față).

Așadar să purcedem la treabă prin a afirma că în „Cosmos în silabe” – plachetă superbă găzduită de colecția selectivă „Magister” (în ea și-au găsit locul cuvenit doar Gheorghe Grigurcu și eu însumi, categoric pe merit, desigur până azi), Lazăr Popescu izbutește, exact precum în „Fachirul de Scai” (2009) și în „Scribul și contesa” (2011), scoase pe piața valorilor greu de contestat de Editura Fundației „Constantin Brâncuși” (fondată încă de dinainte de a muri de Titu Rădoi și de Nicolae Diaconu) un adevărat tur de forță; consecința: fără să preget l-am inclus în (trans) personala-mi «istorie a literaturii» intitulată cu modestia de rigoare „Reinventarea Capodoperei. I. Transversaliile literaturii române de la origini până mâine”; editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2013, pp. 502-503.

În „Fachirul de scai” – „o culegere de zile și versuri, venită (parcă!) și dintr-o mai aprigă tinerete” – ca să reproduc un autograf mie dăruit de Lazăr Popescu, creatorul nu-și lansase „Manifestul metamodernist”. În 2012, respectiv miniprogram estetic figurează la sfârșitul unui volum de teatru „Agitație în pentagon”, scos tot la „Limes” în 2012, cochetul opuscul dorindu-se – și aici mă simt oleacă măgulit – «o linia Imaginot», o ultimă redută cucerită – ca iarăși să recurg la o autoreferință... metauctorială bine venită în economia acestor însemnări de lectură.

În „Fachirul de scai” deci, Lazăr Popescu și-a propus un fel de replică la „Hronicul și cântecul vârstelor” blagian, aducând între două coperti complet roșii câteva texte salvate (a se citi recuperate – n.m., I.P.B.), „urme” ale obstinației estetice și morale, „azvârlite”, – heideggerian vorbind – într-o societate ca vai de ea.

„Scribul și contesa” (ce titlu anticipând cu brio metamodernismul de mai încoace!) conține – exact în sensul indicat mai sus – o „Metalabișiană” dar și alte adevărate însemne de autoidentificare (a se citi autoportretizare, cu acuratețe înnoabilă de o artă a sintezei, cu „imaginea ochiului” în „stop – cadru pentru îndoiala poetică”, dar, mai ales, cu „alchimie și magnetism”, calități de magician menite să transforme „plângerea Scribului”, ori „ultima epistolă a Scribului către Contesa”, în „viziune”, în „dezvăluire” de „mirabilă oră”, de „exercițiu în stare de vid”, pur precum „transparența unui ceai chinezesc” (Exotism) sau – aș

adaugă eu, în eon transmodernist – precum transparența simbolurilor din orice „poveste” fie ea și despre „Regina nopții”, „Floarea soarelui”, „adevărul scăderii și absenței” sau despre vreo „zână și sirenă” decantată în „silabe de cântec uitat” (vezi „Zână și sirenă”).

„Cosmos în silabe” își așterne – și ea, cartea „magisteriană”, de deplină maturitate lirică, adică metapoetică / metamodernistă, în cel mai (ne)șteptat neorfism metamorfo(n)tic reinaugural, efervescent, obligând nadirul și zenitul să comunice din nou, iar pe Orfeu „căutătorul de cristale”, „între Renaștere și Internet” să țină cont de „fenomenologia florilor” înainte de a reapare sub înfățișarea (hierofania) lui „Iisus în secolul douăzeci și unu”.

De-acum poetul se complace în stări nostalgice, se bucură dezinvolt de arhitextualitatea apropiată cu „însemnări” și „tandrete infinite”, se coboară în eu-i încercat de o „melancolie adâncă”, nefiind prizonier în „Cercul memoriei” ci, dimpotrivă, „Ambasadorul – ca și Mihail Ursachi – a dialecticii viului” și al unor „Vremuri de plumb” în care „vioara toamnei plânge dezacordată / și poporul român s-a risipit” și ticăloșit căci „pâinea prea scumpă îi este / într-un timp sărăcit” iar „reinventarea patriei”, vai, e deja curată fantasmă (vorba lui I.L. Caragiale și a lui W.Shakespeare hamleticianul – n.m., I.P.B.).

Dar cum «son regard phénoménologique» releagă în vechea unitate integrativă „le surréalisme et la «pensée iconique»”? Dar cum poate declara ca și Salvador Dali „Tout m’affecte, rien ne me change”? De altfel îl regăsim pe Dali – „la ceas al cărților închise” – ca în antecedenta „Alte voci, un singur personaj” (din „Scribul și contesa” pag 61) – o posttrakliană dureroasă – în „Kalya” (din „Cosmos în silabe”, pp. 62-63) – o performanță stilistică stabilă și memorabilă.

„Toate ploile lumii / nu vor întrece plânsul fără lacrimă din ochii artistului” care învățându-și doctrina toată, perfect proiectată pe „pânzele lumii-n carouri” o și poate refonda și promova printre așteptății ucenici.

„Închipuire cu joc și durere” – toposul/motivul durerii e recurent – poezia metamodernistă a lui Lazăr Popescu – din acest „Cosmos în silabe” se caracterizează prin „narațiunile necesare”, prin „prim-planuri”, „blitzuri”, „mărturisiri”, „desene”, „stanțe”, anamnezice; ea va trebui / poate fi / receptată drept „autoportret în oglindă”, întrucât „l’image dans le miroir résume en symboles concrets le principe de tout un art; foncièrement artisanale, direct et fantastique” (vezi André Chastel: L’image dans le miroir, Éditions Gallimard, 1980, collection Idées, pp. 387-392 „Miró: art du feu”); dar și drept „răstrângere în eter”, numai în „duminica sufletului”, resimțind ca „ultim romantic” acut și cathartic „iubirea ca un dans infinit”, înmiresmat el însuși de „Floarea Cuvântului” de „macii” semantici ai câmpului imens al Literaturii „în umbra tainicelor bolți” ale Castelului (in)vizibil dar fascinant la balconul căruia iubita, sobră, „mereu pare că examinează ceva”, poate – de ce nu, ca și poetul însuși? – „legănarea ritmurilor interioare ale cuvintelor” spre a o transplanta „pe câmpii și prin vii”.

Încolo – de ce să mai zăbovesc în spațiul cronicii mele – deoarece Lazăr Popescu ne precizează răspicat: „Domeniile de Origine / cântă-n silabe sfinte / încât aproape / nu mai ai nevoie deloc de cuvinte” – deci precum la Paul Verlaine, ori la Ion Barbu, Paul Valéry ori Cezar Ivănescu poezia e muzică și își revendică „un nou început” cerând „cuvântului rodire” și „un strop de nemurire”. Dar cât paradox atâta tragedie căci „Eternitatea / nu admite eu personal. / Asta e limpede.” nu? (Răstrângere în eter, pag. 77).

era o noapte cumplit de geroasă

era o noapte cumplit de geroasă
stăteam singur pe o buză de cerc
când deodată o voce îmi zise
vezi tu fiul meu
dacă pietrei e bine
dacă pomii din coastă sunt goi
dacă frunza mai tremură în vânt
dacă pe ulița noastră
mai latră vreun câine
dacă s-a mai născut vreun Cuvânt
dacă se mai aude vreun clopot
vreun zvon ici și acolo cumva
despre moarte sau despre tine
sau despre plecarea mea

o mamă
ce noapte geroasă ne paște
ce frig e-ntre noi și-n mormânt
pe ulița noastră tot plouă de-o vreme
și nici-un Cuvânt nu s-a mai născut
dar să știi că pietrei e bine
doar frunza mai plânge din când în când
iar pomii sunt goi de frig și de noapte
și clopotul tace prelung
sunt zvonuri
dar ce ne mai pasă
când îngerii nopții în hore se prind
și-n larva aceasta nocturnă
tăcerii plăti-vom tribut
o mamă
ce noapte geroasă ne paște
n-avea însă griji
că mâine
am să-ți trimit și ultimul cânt

stăteam singur pe o buză de cerc
ca-ntr-o prăpastie
amintindu-mi despre mine
că sunt
o unduitoare trestie
când deodată
de cealaltă margine a cercului
mama îmi zise
băiatul meu
ce noapte geroasă ne paște

doru strîmbulescu
târgu jiu, 19 septembrie 2013

Urmare din pag. 9

Altă clarificare posibilă? Dacă Leonte Răutu și Ghizela Vass – agenți sovietici după Larry Watts – fuseseră desemnați să-l răstoarne pe Ceaușescu (deadline: aug.-dec. '78). Ghizela, șefa Secției Internaționale din CC/PMR (verifica, în anii '49-'50, dosare de comuniști pentru marea epurare, ca adjuncta lui Iosif Ranghet, alt parașutat) n-a fost trecută la muncă necalificată după ce i-a plecat fiica în Vest, ca mulți alții, ba chiar a păstrat locuința din Primăverii. De ce? Pentru că ea și soțul, Vass Ladislau, s-au ocupat de grupul Nagy Imre (25 de persoane), cazați la Snagov după Revoluția din Ungaria? Și ce rol (ordin, sarcină) au primit atunci, în legătură cu extrădarea lui Nagy, Al. Moghioroș, Valter Roman, Iosif Ardeleanu și cei doi Vass?

Altă enigmă? Dacă loșca Chișinevschi, dușmanul lui Pătrășcanu, a hotărât sentința împreună cu consilierii sovietici. Diplomat comunist (în costum cu cravată și-n teniși), Brucan n-ar fi răspuns la toate astea, preferând beția

Inventatorul de memorie

de lozinci și de adevăr.

Mă întreb când a fost (și cui) Brucan loial. Infidel ca o traducere proastă, deși colaborase spornic cu supervisorul „Scânteii”, Lucrețiu Pătrășcanu, nu l-a apărut. Colectivul a fost strâns unit contra ministrului justiției. Ștefan Voicu, alias Aurel Rottemberg, îl considera „boiernaș” pe Pătrășcanu, spre plăcerea lui Dej, N. Ignat îl găsea „împăciuitorist”, acuză grea. A făcut ceva Brucan măcar pentru Victoria Foriș, arestată și anchetată fără vină în lotul Pătrășcanu, cât despre „Ana noastră”, cum o drăgălește în „Scânteia”, Brucan nu s-a arătat de partea ei în disputa cu Dej. Și ce ditirambi scriseseră toți scânteiștii, de la Brucan la Buican, pentru Ana-Luca-Teohari, eroii clasei muncitoare! Lupta în interior era atroce. Pe liderul istoric Foriș, îl omorâse Pantiușa, zdrobindu-i teasta cu ranga, ca să treacă apoi la mamă, ucisă și aruncată în Criș (Miorița comunismului?). Recrutat de NKVD în anii '20, ucraineanul Pantelei

Bodnarenko avea linie directă și cu Dej, și cu consilierii sovietici, așa că-l putea ignora pe Teohari Georgescu. Octogenarul alcoolice a fost îngropat în Ghencea Militar, cu fanfara Armatei Române. PCR-ul n-a cerut ca astfel de criminali să fie trași la răspundere. Ceaușescu l-a decorat în '71, cu ordinul Tudor Vladimirescu. Așa că fiica lui Pantiușa poate scrie, din Israel, la „Jurnalul Național”, despre „omenia” tatălui.

Iar noi ne dăm, zâmbitori din ignoranță, pe gheața patinoarului Moghioroș, ascultăm evocarea duioasei bunicuțe Ghizela, făcută de nepotul Tudor Olteanu, ne bucurăm că Ștefan Voicu a scuiat în găleata cu apă (bea multă, suferea de diabet) a lui Roller, zis Controller, ne pare rău că Luca Laszlo a fost chinuit în închisoare de Dej și că pe marea oratoarea Ana Pauker au terminat-o adversarii politici.

Întrebarea lui Mircea Platon rămâne deschisă: Cine ne scrie istoria? (M.U.)

Poeme de Ofelia PRODAN

memento mori

***

eram o fetiță sperioasă care prefera să se joace
singură și să privească ore în șir la televizorul alb-negru
într-o seară un grup de pioneri au cântat
ceva patriotic cu refrenul ne naștem și murim
am întrebat-o pe mama cum o să mor și eu
iar mama mi-a spus indiferentă că toți oamenii mor

***

mă jucam cu o păpușă cu nasturi maro în loc de ochi
de sub rochița roșie în formă de mac se întrezăreau
chiloțelii
apoi picioarele grăsuțe de plastic moale
cu șosete albe și pantofiori de lac
dormeam cu ea la piept într-o noapte i-a căzut un ochi
i-am cusut altul mai mare și galben la loc.

***

trebuie să mănânci tot ca să crești mare
mi se spunea când eram copil
acum mi se spun tot felul de lucruri importante
sau care doar par importante
și asta numai pentru a trăi cu iluzia
că ceea ce facem contează
că noi avem totuși grijă unii de alții
mi-e lehamite de imitația asta palidă a umanității
mi-aș dori ca timpul să curgă
în sens invers să aud din nou acel
trebuie să mănânci tot ca să crești mare
dar eu să mă fac mică mică de tot
să ajung un embrion în uterul mamei
să mă fac și mai mică și mai mică
să mă întorc în prenatală și acolo să rămân

***

sunt în mine și cu mine oriunde m-aș duce
urâsc să fiu sclavul propriilor mele stări
destabilizarea se insinuează
când orice formă de autocontrol
se pierde ca fumul dulce și otrăvitor de opium

***

mă eliberez de gânduri așa cum îmi dau rucsacul
jos din spinare cu mișcări indiferente
aproape inconștiente aceasta e doar o mică povară
cel mai tare mă apasă mă strânge
ca o menghină conștientizarea propriului meu trup
cu limite atât de precise și implacabile

***

vrei durere? m-am întrebat
crezi că ai cunoscut cu adevărat durerea?
totul era de o evidență înfricoșătoare
de atâta timp durerea îmi dă târcoale
și eu mă împotrivesc ridic ziduri de piatră
între mine și ea, draga de ea, am ajuns
s-o iubesc și s-o urâsc cu aceeași intensitate
numai durerea e de la un timp singura care mă
mobilizează

***

nu, n-am plâns când ea a murit ușor și cuminte
nici când au pus-o ritualic în pământ
eram anesteziat nu realizam ce se întâmplă
de fapt mintea mă proteja
mintea mea nu voia s-o vizualizeze
decât așa cum o văd și acum
cu zâmbetul acela ștrengar de fetiță surprinsă
în timp ce se joacă de una singură șotronul

***

moartea stă pe scaun în bucătărie cu mine
ascultăm muzică la un radio vechi
bem cu înghițituri mici din ceștile de cafea neagră
din când în când ne tachinăm din priviri
eu nu am curaj sa-i spun nimic
ea se preface politicos că mă ascultă

***

nimeni nu e de vină pentru neliniștile
care mă sufocă precum funia un spânzurat
ce încă nu și-a dat duhul și poate încă mai speră
nimeni nu e de vină că nu pot dormi
și am coșmaruri cu ochii larg deschiși
văd aievea diavoli și alte făpturi înspăimântătoare
mă pipăie pe tot corpul și eu vreau să fug
doar că nu mai am unde și stau
nimeni nu e de vină că atunci când orbecăi
în lumina blândă-aurie a zilei
sub picioarele mele se deschid morminte
și morții îmi zâmbesc cu o tristețe
pe care deși nu-mi doresc o înțeleg perfect

***

intru în întuneric ca-ntr-o pâine caldă
unde mă cuibăresc
și încet-încet mă fac mare

apoi iarăși mică apoi iarăși mare
până când întunericul se crapă de durere
urlând în chinurile facerii
pentru ca eu să umblu din nou fără teamă
pe acest pământ mai negru și mai gol
decât pumnii îndreptați cu ură spre moarte

***

când așteptam ore în șir
fără să știu de ce
când pur și simplu așteptam
și în blocul de alături
cineva asculta portishead
cu ferestrele deschise
și mirosea puternic a mâncare
mă transformam
într-o ființă stranie
care nu se mai recunoștea
doar se plimba printre oameni
privindu-i curios
de parcă i-ar fi văzut acum
prima oară

***

o să-mi deschid brațele
așa cum le deschid copiii
când văd pe cineva drag
dar eu știu că nimeni
nu va veni la mine
aș putea fi cel mai puternic om
sau aș putea fi cel mai umil
aș putea fi oricine
nimeni nu va veni în brațele mele
și gândul asta cumplit
mă face să tremur
să mă simt un șobolan orb care
roade la infinit tot pământul acesta
sub care nici oasele nu rezistă

***

știam că trebuie să mă trezesc
nu mai devreme de miezul nopții
cu pumnul îmi îndesam pe gât tot pământul
din care ieșeau viermi și gândaci iuți negri
pământul se sfărâma între mâsele
avea gust de medicament și de moarte
o singură noapte și o singură zi
pentru un singur sfârșit
și eu mă legănam ușor în pragul ușii
ca un copil părăsit
stăteam în pragul ușii pe întuneric
și era o liniște cumplită
așa cum trebuie să fie
când nu mai există nimic

***

mai bine m-aș ascunde
în gaură de șarpe
și aș urla să nu mă audă decât morții
apoi aș intra de vie
numai carne fragedă și os alb
în miezul incandescent al pământului
unde m-aș topi instantaneu
unde m-aș amesteca
odată cu magma și aș erupe
cu violență peste orașul acesta
unde nu se mai întâmplă nimic de o veșnicie

***

într-una din zile totul va fi altfel
mă voi trezi în patul alb și îngust
cu mâinile cu picioarele reci
o rază subțire de lumină
va despica peretele din fața mea
doar eu voi vedea dincolo
acel om uriaș fără ochi
îl voi privi liniștit
până voi ști că e timpul să
trec în orbitele lui negre goale

***

izbesc cu picioarele în pereții camerei
e o cameră perfect rotundă și vie
aud urlete aud țipete și vorbe
vreau să aflu să știu ce este afară
dar brusc mi se face frică
de tot ce-aș putea vedea cu ochii mei
care încă n-au văzut nimic
și atunci rămân în camera mea rotundă
până la sfârșitul acestor vremuri îngrozitoare
și începutul neașteptat
al altor vremuri și mai îngrozitoare

***

mi-e groază și nu știu de ce
mă trezesc noaptea lac de sudoare
și tremur ca varga și plâng
și nici măcar nu am habar de ce

nici măcar n-am visat urât
mi-e groază mai ales de incertitudinea asta
o să-mi fac o rană adâncă și vie
o s-o privesc cu nesaț
și-o să-mi adulmec sângele
apoi o să-l strâng într-o eprubetă
pe care o să mi-o fac cadou
în cea mai frumoasă zi din viață
în ultima zi a vieții mele

***

moartea e la fel ca mine
și eu sunt la fel ca moartea
dacă eu fac ceva și ea face la fel ca mine
o întreb din pură curiozitate
dragă moarte (nici nu știu cum să-i mai zic altfel!)
dacă eu mor în clipa următoare
oare vei face și tu ca mine
și în clipa următoare
ea mă întreabă din pură curiozitate
sau doar ca să-mi facă în ciudă
exact același lucru
și atunci eu mă prefac perfect vie

***

o să mă privesc cum stau sub pământ
cuminte și cu un zâmbet în colțul buzelor
fără să-mi pese deloc de agitația
de forfota de deasupra o să fiu fericită
și nu o să vă duc deloc dorul
pur și simplu nu am de ce
sunteți aici cu mine în inima mea
care bate sub pământ cu o putere înspăimântătoare
de parcă abia acum a înțeles ce era de înțeles

***

îmi doresc cel mai frumos mormânt din lume
un mormânt numai din carne și sânge
un mormânt care să miroasă doar a viață
și eu să ascult la nesfârșit
în timp ce mă descompun celulă cu celulă
cum inima mea pulsează cu toată disperarea
în cel mai frumos și viu mormânt din lume

***

acum plec
vă las pe mâini bune
să nu vă faceți griji
mă întorc exact
când vă așteptați mai puțin
și o să vă aduc
ceea ce vă doriți
cel mai mult în secret
și n-ați spus nimănui niciodată
nici măcar mie

***

să ștergeți praful să udați florile
să dați de mâncare pisicii
să vă spălați seara ciorapii și chiloții
apoi să stați frumos
în genunchi lângă pat
și să spuneti înger îngerășul meu
în gând ca să vă pot auzi și eu
și să tremur cu tot duhul de atâta bucurie

Mihai AMARADIA - "Pasărea în lesă"

BRUMAR

poetii români contemporani

Liliana Rus

pasărea în lesă

Liliana Rus, *Pasărea în lesă*, BRUMAR, 2013

Într-un articol recent din România Literară criticul Al. Cistelean le numea ca fiind *fetele Sylviei* o grupă de poetese trecute acut prin complexul *daddy* unde tatăl e privit de fiică ca fiind singurul vinovat de copilăria doldora de traume și de aici tot buchetul de psihoze și nevroze de regrete și reproșuri. Fetele Sylviei Plath sunt cele ce se confesează până la o durere excesivă, iar mărturiile sunt de multe ori într-atât de personale încât cititorul încearcă un sentiment stânjenitor, cel puțin o crispare prevăzută cu grimase de parcă nu și-ar dori să afle dedesubturile chiar indecente uneori ale tragismului din pagină.

Ania Vilal – eu, *mama tare și tu* sau Laura Dan – *Începe să doară puțin*, Livia Ștefan – *Re.Volver* și chiar lirica Martei Petreu – *Scara lui Iacob* sunt exemple grăitoare unde copilăria a fost privată de copilărie din cauza monstrului prevăzut cu curea ce striga mereu – *who's your daddy?*

Dulceață, Delicatețe, Dragoste.

Tot confesivă, tot madelenistă poezia Liliane Rus e însă ca o dulceată de gutui întinsă pe o felie de pâine, e ca un diafilm cu o poveste blândă unde personajele toate sunt bune (inclusiv tiranul-tată) și sunt privite cu drag, aici tatăl nu e vinovat „*Frică mi-a fost să nu mă pierzi / Gustul de ceai bun era o comoară îngropată în chipul tău / Și niciodată nu a fost vina ta.*” (Sub alte ceruri, pag. 10) – și uite așa figura tatălui e reabilitată în poezia scrisă de femeia-fiică în volumul – *Pasărea în lesă*, recent apărut la prestigioasa editură timișoreană BRUMAR. Deși cartea conține 40 de poeme ele se pot foarte ușor constitui într-unul singur făcându-se abstracție de titluri, tematica e strâns legată de titlul cărții, *pasărea în lesă* nu-i nimic mai mult decât o lume a poetei legată cu sforcică - viața, mama, bunul, tata, iar mai apoi e lumea adolescenței și a bărbaților și tot așa...

Pasărea în lesă a Liliane Rus e o carte cu mult dincolo de tragismul ascuțit cu gust amar, ea funcționează dincolo de spaimele mizerabilismului din poezia de azi, nimic din această carte nu e abrupt iar citirea ei se face cu zâmbet obligatoriu, memoria celor dragi are o cromatică luminoasă ce te face să plutești „*Nemișcată fetița cusută de umeri / o plută de beza / mai degrabă un fluture lovit de lumină / ... / vârtejuri de îngeri în pânze fumegătoare / făcătoare de ploii și baloane albastre / iele-fetițe la geamuri / în muzici de tobe bătute cu tâlpile.*” (Film mut, pag. 16). Puțin povestit în

carte tatăl (asta poate doar pentru că mama e cea mai dragă pasăre „*Dulce captivitate: mama cu brațele încărcate de ciripitul meu*” (Coaja de ou, pag. 17) sau întreg poemul - *O libelulă de zăpadă*, pag. 8 nu are deloc trăsături de tiran ceea ce-l face cu totul deosebit de tatăl *fetelor Sylviei Plath*, el e plin de afecțiune, protector și povestitor, un părinte ce-și ține pantalonii legați cel mai probabil cu bretele

„*În brațele tatălui meu, în urma văzduhurilor moi / în ora limpede a poveștilor lui / cu șoareci, câprioare și bordeie de păcură.*” (Cocoșul de creț, pag. 19).

Pentru că nu există o poezie feminină poate doar feministă la fel cum nu există o poezie bărbătească - afirmația aparținându-i criticului Alex Ștefănescu -, putem face chiar un exercițiu de imaginație, în cartea Liliane Rus înlocuind fetița cu băiețelul, efectul ar fi sigur același și poate c-ar ajuta afirmația domnului critic menționat, există doar poezie iar - *Pasărea în lesă* – e o carte ce ne rezervă un loc bun de privit: „*Seninătatea, semnul meu din naștere / o cunună de flori înghețate / tot mai sonore ce-mi înconjoară obrazul.*” (Semnul meu din naștere, pag. 24)

Pe lângă părinți, ca un far ce îndrumă spre copilărie e figura Bunului, celui ce ia mereu apărarea năstrușnicilor scăpări din lesă, cel ce oferă mereu răspunsuri la întrebări de genul „*de unde vine lumina asta voioasă ca îngerii Bunule? / ... / era o casă acolo în care se făcea focul / o casă întotdeauna de partea mea / o poală mătăsoasă și caldă înfășurată în jurul meu.*” (Pasărea în lesă, pag.9).

Nostalgia locurilor, lucrurilor, oamenilor dragi nu se mixează cu amărăciune sau regrete ci mai curând cu un fatalism ca o „*liniște netedă*” nimic din poezia tinerelor de azi, *fete ale Sylviei* nu seamănă cu poezia Liliane Rus, calitatea metaforei ține de o densitate crescută, de o curățire ce aduce discursului poetic surpriză și prospețime, imaginile create sunt tangibile, diurne sau cu lumina aprinsă poți pune mâna pe ele, le vezi, le atingi ca să le poți crede. Aici nu e nimic prefăcut sau făcut, nimeni nu se vâicărește în virtutea unei poezii cât mai sincere, Liliana Rus nu face un pomelnic în virtutea faptului de-a arunca piatra, nici măcar de-a arăta cu degetul pentru că poeta știe bine că nu e frumos să arăți cu degetul iar ea nu face decât lucruri bune și frumoase. Formula confesivă a - *pasării în lesă* – are o vibrație proprie ca o zbatere de aripi ușor de recunoscut, ceea ce e cu siguranță un câștig.

Atitudinea față de cei dragi aduce întru câțiva cu cea a poetei Medeea lăncu – *Divina tragedie* și observația se referă numai în ce privește diferența de vârstă a discursului poetic, pentru că boala, dorul, lipsa, se aseamănă tocmai prin apropierea față de aceste simțiri legate între ele prin vase comunicante care duc la o inimă, în cazul de față, inima *pasării în lesă*, și nu depărtarea repulsivă față de acestea care duce la angoasă, regrete, reproșuri zgomotoase înghițite cu forța. Se vorbește mult în critica de azi de autenticitate acută, de biografism ca o traumă confesată, dureroasă, a femeii, numai că în versurile poetei Liliana Rus biografismul e unul liniștit, calm, cald, ce are doar voie să întristeze puțin și să poarte un oftat în semn de – ce bine era! – și din punctul acesta de vedere cartea are iar numai de câștigat. „*Aveam talent la desen, citeam frumos / cântam subțire, râvneam la zăpadă cum astăzi poftesc la halviță cu nucă / mă lipeam de vișini să caut cleiuri chihlimbarii / ... / mă minunau miresele, mirii, nuntașii / lăutarii cu gâtul subțire și negru / trăiam înăuntrul și-n marginea lumii vesele, melancolice / în evantaiul ilustratelor ei / și bucuria mi se zbatea pe sub piele.*” (Prea netedă, prea subțire, pag. 7)

Limita dintre nevrotic, depresie, ură și tristețuri blânde, iubire e trasată cu o linie îngroșată, identitatea poeziei Liliane Rus dă dovadă din punctul acesta de vedere de o vădită distanțare, ea pășind tăcută, demnă, cuminte, dincolo de curentele generației în care s-a născut – *Pasărea în lesă* - neoexpresionism sau mizerabilism, curente ce cadrează și generația tânără preocupată mai mult de șoc decât de poezie, lucrând îndelung și asiduu pentru a-și proclama o identitate cu forța, iar dacă cineva se va opune, *fetele Sylviei* sunt gata să strige în cor pe mai multe voci poetice desigur – vioool.

Tineretea, Îndrăgostirile, Bărbații.

Și pentru că Bunul sau tatăl sunt în - *Pasărea în lesă* – figurine îndrăgostite de Liliana Rus, nici bărbatul nu putea fi altfel, tânăra femeie marcată de sfiosul bunei creșteri are temeri în ceea ce privește jocul dragostei, în plus ea e vulnerabilă, desprinsă din cuib, prefăcându-se curajoasă și liberă își repetă mereu: „*Nimic nu rămâne nepedepsit: / <ai mâini frumoase> îmi spunea un bărbat / și o ceață fină urca*

în gât / să nu-mi strige numele / să nu-mi spargă bucuria de midinetă / să nu lase urme. (Ca o pârtie luminoasă, pag. 39), iată cum dragostea ce vine să înlocuiască pentru ca să locuiască e privită mai în glumă mai în serios ca o pedeapsă.

Bărbatul din poezia *Mărturisire*, pag. 42 are în el „*solemnitatea unui soldat în permisie*”, el e „*ulmul cel alb plin de păsări*”, e posesorul „*unui răs ca ploaia cea nouă*” iar însoțirea lui e asemănată cu o călătorie „*pe curentii lui calzi sub un cort de batist*”.

În dragoste - *Pasărea în lesă* – se lasă purtată de bărbatul cel nou, cel ce are sarcini bine stabilite, în primul rând el trebuie să fie profesor într-ale amorului, fiind mereu amenințat de „*paznicul farului*” dacă se va gândi să încerce vreo nesăbuiță. Cuvintele curg ca pe prundiș în poezia de dragoste a Liliane Rus ele parcă se urmăresc unele pe altele ca într-un stol în jocul celor doi de-a – el propune, ea refuză – „*Dorința de-a încălca reguli / tu ca un picador pedestru strivit de refuzul meu copilăros / eu cuviincioasă și pasivă / niciodată aproape de spațiul lucios al viselor tale.*” (Asimetrie, pag. 46), sau jocul domnișoarei de-a fi rea și de-ași consuma cu bucurie maliția, făcându-l pe nefericit să se înspăimânte să se facă așternut pe pământ și toate acestea se spune c-ar face parte dintr-o „*ceremonie solemnă*” a se cita pomul *Mă înveseleam*, pag.49. Sau versurile pline de înțelesuri: „*Îndrăgostită de stângăcia marinarului / (fără a face aluzii la primul marinar al țării) îmi uscam părul în bătaia vântului / aveam să exerseze această prelungire / a gesturilor tot mai stranii / ca o recunoștință a rănilor ce nu pot fi rostite / decât din orgoliu.*” (Rănilile mele, pag. 52).

Și pentru că nicio carte bună nu rămâne nepedepsită e posibil ca venerabila critică posesoare de coamă stufoasă să nu găsească răgaz pentru - *Pasărea în lesă* - cea de-a treia carte a poetei argeșene Liliana Rus după predecesoarele - *Scrisoare domnului Șirato* – ed. Carminis – Pitești – 2007 și - *Melancolii de duminică* – aceeași ed. – 2008.

Deși poeta s-a apucat de publicat relativ târziu cronicarul dorește poetei vizite de la muze cât mai dese.

De un rafinement greu de egalat, de un parfum seducător, de o delicatețe de dantelă - *Pasărea în lesă* – e o carte plină, deși cam subțirică, doar în formă, ea oferă o lectură firească, induce o stare de „*liniște netedă*”, o carte ce-mi amintește de versurile eseniene: *Nu regret, nu mă jelesc, nu strig, / Toate trec ca floarea spulberată. / Veștejit de-al toamnei mele frig, / Nu voi mai fi tânăr niciodată.* FELICITĂRI.

Mihaela ALBU - Un reprezentant de seamă al exilului românesc - Mircea Popescu - și corespondenții săi

În primii ani de după război, în condițiile sovietizării țării, așa cum deja se cunoaște, o parte dintre intelectualii români a reușit – prin mijloace diferite – să ajungă în Occident. Încetul cu încetul, prin activitatea lor publicistică și literară, ei au format o contrapondere culturală față de aculturația totalitară impusă în România, cu scopul deliberat de continuitate a valorilor culturale românești și, astfel, indirect, de menținere a identității spirituale.

Pentru cel care cercetează pe arii din ce în ce mai largi fenomenul exilului cultural românesc, o afirmație ca aceea a divizării, a rupturii permanente dintre intelectualii români aflați pe meleaguri străine nu cred a se susține în totalitate. O înfirmă mai ales frecvența colaborare dintre cei mai importanți scriitori în întreprinderea lor – pe cât de dificilă pe atât de valoroasă – de editare a unor publicații românești în exil.

În paginile acestora, nume ca Mircea Eliade, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, George Uscătescu, Horia Stamatu, Alexandru Busuioceanu, N. I. Herescu etc., etc. se află în permanență tandem.

Pe lângă aprecierea și susținerea reciprocă, relația de prietenie – stabilită pe fondul identității naționale comune, dar și al corespondenței în concepții și idei – poate fi privită astăzi drept model superior de prietenie intelectuală.

Aflați departe unii de alții, fiecare în țara în care și-a găsit adăpost în fuga din calea sovietizării comuniste, scrisorile deveniseră un mijloc eficace de schimb de idei și de menținere totodată a relațiilor și chiar de întărire a prieteniei în timp.

Un exemplu edificator este corespondența pe care personalități ale timpului o întrețin cu **Mircea Popescu**, acesta aflat la Roma, ceilalți în alte orașe europene sau pe alte continente.

Apreciat în mod special de confrăți pentru libertatea ideilor, dar mai ales pentru menținerea și promovarea valorilor identitare, Mircea Popescu a fost, așa cum îl va caracteriza în trei cuvinte sugestive Virgil Ierunca, – „un cărturar, un ziarist și o conștiință”¹ și aceasta, motivează Ierunca, pentru că Mircea Popescu a fost, în primul rând, „autor a mii de pagini, răspândite în volume, reviste de specialitate sau ziare de atitudine”, a fost „un bun și apreciat italianist”; mai mult, „el duce o intensă activitate și în publicațiile italiene.” Privind multilateralitatea activităților sale, criticul de la Paris subliniază și că „istoricul literar e dublat la Mircea Popescu și de un cercetător al folklorului românesc.”²

Preocupările sale cultural-literare au fost așadar deosebit de variate – de la recenzarea/ prezentarea unor volume nou apărute sau a unor numere din revistele românești răspândite pe tot globul până la studii de mai mare amploare dedicate literaturii române. Din toate se observă multilateralitatea preocupărilor, cultura vastă, documentarea extrem de riguroasă.

Inserăm mai jos trei dintre scrisorile primite în timp de Mircea Popescu, scrisori parvenite prin bunăvoința nurorii sale, doamna Simona Coleș. Prima este de la T. Onciulescu (din Italia), alta de la Nicolae Petra (din Mexic) și a treia de la Aurel Răuță (din Madrid). Am ales intenționat trei nume dintre intelectualii exilului românesc (poate) mai puțin cunoscute la noi în ideea de a demonstra că activitatea lor culturală s-a petrecut pe arii extinse, atât ca personalități, cât și ca arii geografice.

Scurte date bio-bibliografice despre fiecare le considerăm necesare.

Mai întâi **Teodor Onciulescu**. S-a născut în același an cu M. Eliade, 1907, în Bucovina și a decedat în 1981. A fost profesor la Neapole, plecat inițial (1932) cu o bursă de studii la Pisa. Din scrisoare se poate deduce în principal grija deosebită pentru calitatea revistelor pe care le publica jurnaliștii-scriitori români, pentru alegerea competentă a materialelor care urmau să apară – în cazul de față în *Revista scriitorilor români* (îngrijită de Mircea Popescu) -, dar și față de posibilitățile materiale pentru tipărirea acestora.

Un alt reprezentant important al exilului românesc - **Nicolae Petra**. S-a născut în 1909 în Sibiel (jud. Sibiu) și a murit în 1985 în Mexic. Deși absolvent de studii economice, cu doctorat în Germania, el s-a dedicat literaturii, editând volume de proză, eseuri și poezie, dar și jurnalismului cultural, înființând, împreună cu Vasile Posteuca, revista *Drum* (Mexic), iar cu Virgil Ierunca *Limite* (Paris). O preocupare majoră, nedusă, din păcate la bun sfârșit, a fost înființarea unei enciclopedii a exilului românesc. Despre această idee și, concret, despre cum considera că se poate

¹ Virgil Ierunca, Subiect și predicat, ed. Humanitas, București, 1993, p. 57.

² Ibid.

realiza va fi vorba în scrisoarea trimisă lui Mircea Popescu în Italia. Cerându-i sfatul, indirect putem concluziona aprecierea pe care expeditorul o nutrea pentru omul de cultură de la Roma.

A treia scrisoare este de la **Aurel Răuță** (Aurelio Rauta, cum semna în Occident). Acesta s-a născut în 1912 și a decedat în 1995. Inițial, ca și N. Petra, a urmat studii în alte domenii decât cel filologic: Institutul Agronomic din București, doctorat în agronomie în Germania, dar și-a luat apoi și o licență în litere în Italia și docența în filologie romanică la Universitatea din Salamanca. Stabilit în Spania, a publicat o gramatică a limbii române și o antologie de literatură română, cu texte dialectale macedoromâne, meglenoromâne și istororomâne. A. Răuță a fost și co-fondator al Asociației culturale hispano-române din Salamanca, în cadrul căreia au fost editate volume ale unor scriitori români, co-fondator al Asociației Hyperion din Paris și al Centrului de promovare a cărții românești; co-fondator al Fundației Culturale Române de la Madrid; a organizat congrese și colocvii științifice și a fost inițiatorul colocviului „Exilul românesc: identitate și conștiință istorică”, Paris, 1994. (cf. Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc*, ed. Compania, 2010, pp. 612-613).

Din scrisoarea trimisă lui Mircea Popescu se observă ancorarea constantă în cultura țării din care a plecat, precum și greutățile/ sacrificiile făcute pentru a o continua.

***

INSTITUTO UNIVERSITARIO ORIENTALE
NAPOLI
Napoli, 6 noiembrie 1964
SEMINARIO DI ROMENO

Caro professore,

mulțumiri alese pentru adresa lui Roșu, pe care am și trimis-o sateanului său din Germ. Cu mare părere de rău trebuie să-ți spun că nu-ți voi putea da nimic pentru numărul acesta al revistei. N-am avut timp să adun materialul pentru Leca Morariu, trebuie căutat în diverse reviste, căci am de gând să fac ceva bun și, așa zice, definitiv. Sper pentru numărul din aprilie. Ce privește venirea mea la Roma, nu știu pe când va putea să fie, probabil pe când va veni și Mg. Bârlea, cam pe la sfârșitul lui noiembrie. Ar fi bine să fie prezent și Mgrul la așa ceva. Deși i-am scris, n-am primit până acum nimic de la d-sa. Să sperăm că rămâne pe loc și nu-l mută în vreo parohie ceva!

De premiul lui Uscătescu știam, chiar înainte de a-l primi, căci Ansaldo, cu care sunt în bune raporturi, făcea parte din comisie! Versurile lui P. Ion nu le publica, nu trebuie să scoborâm revista la nivelul „Glasului Patriei” etc. În anumite momente e nevoie de luat și unele măsuri necesare pentru menținerea unei linii. Omul se supără prea des și prea pentru nimica toată! În revistă, cred că trebuie de publicat ce e bun și nu ce ți se trimite de fiecare. Spune-i, te rog, lui Viana ca să facă un preventiv cu privire la extrasele fiecăruia, pe care să-l putem vedea și noi când ne vom întâlni și să decidem suma pentru fiecare cât are de plată. Cred că numai în felul acesta vom putea plăti datoriile la tipografie mai repede!

Noi am putea să dăm vreo 25 de extrase gratis, restul însă plătit bine, nu numai costul hârtiei, cum se obișnuiește pe alocuri, ci după nevoile noastre.

Eu sunt prins în examene toată luna aceasta!

Soția, de la întoarcerea din Germania, nu se simte deloc bine cu sănătatea.

Cu bune salutări din partea noastră la toată familia și D-tale.

*Cu tot binele,
SS (olograf) T. Onciulescu*

*Când aveți de gând să veniți pe la noi? Vă așteptăm.
Dragi salutări.*

SS (olograf) T. Onciulescu.³

***

ASOCIACION ENCICLOPEDIA RUMANA
Mexico
Calzada de de Tlalpam 663
Nov. 9, 1960

³ Ultimele fraze sunt scrise de mână.

Dragă Mircea,

Nu vreau să te întreb de adunarea din München; știu că s-a discutat interesant și frumos și s-au luat hotărâri definitive cu caracter provizoriu.

Vorbesc despre E.⁴, ideea asta fixă de-aici. Am ajuns să strângem destul material și destulă reclamă dar trebuie să insistăm de aici înainte în colaborări. Mai mult, suntem acum în planul facerii unui cuprins mai clar care să permită pe de o parte un lucru mai ușor și încadrarea materialului strâns în el.

Alăturat îți trimit acest plan al părții I., din cele 3 ale E. Celelalte două ar fi, partea alfabetică și un supliment asupra exilului românesc.

Partea din planul alăturat ar reprezenta o scurtă prezentare a fenomenului românesc care să permită celui ce nu are decât vagi idei o orientare generală și un punct de plecare pentru informații mai precise asupra diversilor români din partea alfabetică.

Ideea mai departe este de a găsi redactori specialiști pentru fiecare din capitolele menționate. Pe unii îi avem, alții ne lipsesc, unii pot produce numai parțial un capitol.

După cum ghicești, îți trimitem această epistolă pentru a avea părerea ta asupra acestui plan și mai ales să ne indicii persoane, care, nu numai că ar putea, dar ar fi și dispuse să lucreze și să apară eventual ca colaboratori „oficiali” ai E.

Pe la începutul lui Decembrie, mă reped până în Europa, cum îți spuneam mai ales cu gândul de a restabili relații cu Freiburg-ul și alți intelectuali din Germania; cu speranța că frigul și înghețul iernei va permite totuși ceva desghețare.

Călătoria va fi prin 5 la 11 Decembrie în Elveția și Germania și apoi vreo 5 zile în Paris înainte de înapoiere.

Pe-aici ocupați cu mii de treburi fără de importanță. Nu mai avem vești de la pictorul nostru de mai bine de o lună. O fi pe drum de înapoiere acasă.

Mai ciocănim câteva ceva cu plivasul (sic!) și pensula ori chiar cu tiparul. O să-ți mai dăm de veste.

*Complimente Doamnei și ție o îmbrățișare frățească.
(SS indescifrabil)⁵*

***

Aurel Rauta⁶
Montalban, 5
Madrid
Madrid 30 de octombrie de 1955

Dragă prietene,

Am primit cele două numere din ziarul ce îl editați la Roma și-ți mulțumesc mult că ți-ai adus aminte. La fel am primit scrisoarea din 18 cor. D-nei Irina Frățilă i-am expediat chiar azi volumul cu poezii de Eminescu și volumul cu Teatrul lui Caragiale ca omagiu pentru activitatea și pentru românismul ei.

La fel ți-am trimis un volum Eminescu pentru matală. Este o bucurie pentru mine să satisfac astfel de dorinți.

Sperăm ca să scoatem DESTIN. Problema este numai cea materială. Din proprie experiență știi ce înseamnă tiparul.

Mi-ar face mare plăcere să te revăd. Dacă voi trece prin Roma, nu știu când, te voi anunța și căuta.

*Cu toată dragostea,
Aurel Răuță*

Concluzii

Fie și numai din aceste trei scrisori, de la trei semnatari diferiți, se poate observa preocuparea constantă legată de menținerea identității culturale, iar aceasta în primul rând prin scrisul în limba română, prin organizarea de opere fundamentale care să demonstreze peste timp întreaga lor activitate de intelectuali români. În subtext plutește ideea unor relații strânse de amicitie între membrii exilului românesc, precum și prietenia dintre scriitori.

⁴ Enciclopedia (n.n.): „Împreună cu Horia Tănăsescu, Nicolae Petra a întemeiat în 1960, în Mexico-City, Asociația Enciclopedică Română, care și-a propus să colecteze cărți, reviste, date și informații în vederea alcătuirii unei enciclopedii a exilului românesc (proiect nerealizat). Intitulat Enciclopedia contribuției românești la cultura universală, proiectul acesta a fost prezentat la mijlocul anului 1960 celor mai importante publicații periodice din exil...” (cf. Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc*, ed. Compania, 2010, p. 580)

⁵ Scrisoarea aceasta, ca și următoarele trimise de N. Petra sunt scrise la mașină, dar sunt semnate (indescifrabil) olograf.

⁶ Antet imprimat cu litere cursive. Scrisoarea este redactată la mașina de scris. Semnătura – olografă.

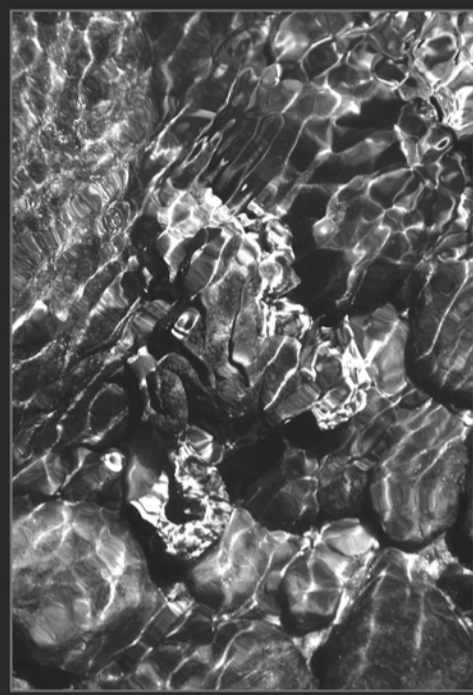

Flori BĂLĂNESCU - De la istorie la reconstituire literară

PARADIGME BASARABENE

PAUL GOMA Biografie și literatură

Mariana Pasincovschi

LIMES

Mariana Pasincovschi, *Paul Goma. Biografie și literatură*, Editura Limes, Florești-Cluj, 2012

Încă din Preambulul confesiv, autoarea, originară din Basarabia ca și Paul Goma, înlătură orice urmă de echivoc asupra nașterii acestei cărți: ideea i-a venit „în urma unei confruntări și identificări interioare cu destinul celui care, în văzul tuturor, a lansat o provocare propriei vieți prin sfruntarea morții și a ales să trăiască în și din scriitură”, pentru că destinul scriitorului Paul Goma este al „unui surghiunit ce oglindește drama întregii națiuni”.

Cartea este rezultatul unei teze de doctorat coordonate de prof. Mircea A. Diaconu și este structurată în șase capitole. Nu conține Prefață sau Postfață, are un bogat aparat critic și o bibliografie impresionantă. Materialul biografic nu este strict separat de cel literar, ci integrat. Cu toate acestea, primul subtitlu al Capitolului I se intitulează: *Cine este Paul Goma?* și Mariana Pasincovschi ne oferă suficiente date din care să creionăm, în cazul în care nu am avea habar, un traseu biografic al lui Paul Goma. Poate o marșare pe statutul de azilant (refugiat) politic și nu pe „exil” ar fi fost mai aproape de biografia lui Paul Goma.

Trebuie spus de la început că părțile din cartea de față care rezistă cel mai bine sunt cele de analiză literară. Situarea scriitorului în ipostaza sa civic-etică este precară la nivel conceptual. La noi persistă o confuzie alimentată de mass-media occidentale încă de la sfârșitul anilor 1960 în ce privește disidența/ disidenții. Definiția lor a manipulat și a mutat înțelesul clasic al termenului. Nu voi intra aici în detalii. Dacă istoriografia română a ultimilor ani a făcut prea puțin pentru clarificarea conceptuală subîntinsă unor situații istorice, este la fel de adevărat că variantele aruncate în spațiul public în general de jurnaliști, în special de literați, au avut succes garantat. Mariana Pasincovschi afirmă că scriitorul a avut în anii 1970 „atitudinea unui adevărat disident”. Ar fi fost binevenită o delimitare conceptuală mai exactă, autoarea știind că însuși Goma o respinge eticheta de disident.

În același registru tematic, autoarea preia de la Virgil Podoabă o listă de „rezistenți morali”, pe care-i identifică în rândul foștilor deținuți politici: Noica, Steinhardt, Cotruș, Paleologu, Negoșescu, Marino, Mihadaș pentru a sublinia ideea că după 1989 rezistenții au proliferat „precum ciupercile după ploaie”, în contraponderă cu scăderea tot mai accentuată a prestigiului de „erou” al lui Paul Goma. Aserțiunea este corectă în formă, incorectă în conținut. Calitatea de deținut politic nu conferă automat cuiva și aura de rezistent moral.

Alt moment delicat, nu pentru că ar exista dovezi care să îndreptățescă suspiciuni, este oferit de citările dintr-un text publicat în 1995 de Cristian Tudor Popescu. În 2010 am decriptat și contraargumentat afirmațiile ziaristului într-un amplu text pe care l-am publicat în revista „Familia”¹. În 2011 am publicat în „Cultura”² un text în care am citat amplu din planurile de măsuri ale Securității și trimerile pot continua. Din acest punct de vedere, importanta carte a Mariane Sipoș³, deși citată, nu a fost exploatată corespunzător, iar revistele au tiraje tot mai mici și riscă să devină inexistente în spațiul cultural și public. Este trist că Mariana Pasincovschi nu a avut la îndemână argumentele potrivite pentru a contracara „ideile” pe care le-a citat, astfel vehiculându-le și alimentând urme de îndoială asupra lui Paul Goma. În bibliografie, autoarea îl trece pe Paul Goma drept autor al scrisorii intitulate *Adresez mulțumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu*, publicată în 1995 de „Adevărul literar și artistic”. Este sigură autoarea (care nu a studiat dosarele constituite de Securitate pe numele scriitorului) că Paul Goma, în deplină libertate a exercitării facultăților sale omenești este autorul? În condițiile în care a fost drogat săptămâni în șir cu aconitină? Tot ce a scris în Culoarea curcubeului despre perioada de detenție de la Rahova (1 aprilie-6 mai 1977) este mai mult decât confirmat în dosarele Securității. Pun mențiunea bibliografică a „scrisorii” pe seama excesului de zel cultivat în facultate de profesori la capitolul norme profesionale de redactare a unei lucrări științifice. Lectura precară a Testamentului lui Paul Goma (pe care îl amintește în lucrare), citit la Europa Liberă în timp ce era arestat la Rahova și care, de altfel, l-a salvat de la moarte, dar și a altor documente aflate la dispoziția publicului, o muncă ce necesită alt tip de competențe decât analiza literară.

Cert este că „viața și opera” lui Paul Goma dau naștere la controverse, respingeri sau asumări fără rezerve chiar între cei care au îmbrățișat, într-un moment sau altul, stilul scriiturii sau numai modelul etic. Analiza oferită prin cartea de față ne arată că situația riscă să pară extrem de încurcată, de complexă, doar la o privire superficială. Pe măsură ce studiem „cazul”, nu atât din punct de vedere literar, cât istoric în sens larg (istoria nefiind doar o culegere de date și informații) vom condece că scrierile lui Paul Goma (care detestă cuvântul „operă”) nu au parte de o receptare firească din cauza manipulării ipostazei sale de om normal. Om normal însemnând pentru Goma a spune ce crezi, ce gândești, indiferent de context (în speță, ideologic). Incapacitatea de a ne debarasa de propriile neajunsuri și complexe ne împiedică să vedem normal normalitatea unui om. Slăbiciunile breslei scriitoricești au fost exploatate la maximum de Securitate, care în anii 1960-1980 avea deja cadre școlite, cu anchetatori și ofițeri absolvenți de studii superioare, cărora nu le erau străine nici studiile psihologice. Pe un demers onest, autoarea pică de câteva ori în plasa unor interpretări ce nu au legătură cu Paul Goma: că scriitorul și-a împiedicat singur „receptarea favorabilă a operei” – idee ce poate fi corelată cu o alta, din finalul cărții: că debutul lui Paul Goma în 1968, cu Camera de alături, a fost „nesemnificativ”; nu am înțeles de ce cuvântul este pus între ghilimele, poate pentru că este preluat, însă e lăsat așa, în aer. Ceea ce nu se știe/ spune este că volumul de debut al lui Goma a fost retras repede din librării și din bibliotecă și că în 1978, la zece ani după apariție, scriitori și artiști informatori ai Securității încă mai vânau exemplare rătăcite în librării sau în rafturile unor cunoscuți pe care îi delatau. Valeriu Cristea și Lucian Raicu au crezut altfel, scriind cronici percepute drept elogioase, la apariția volumului rămas singurul în românește, în România până în 1990, primul în „Amfiteatru”, al doilea în „România literară”.

Las alte neconcordanțe, adaug ca pe un mic puseu de orgoliu că din lista celor care s-au solidarizat cu Paul Goma și Liviu Ioan Stoiciu lipsește umila mea persoană. Măcar din considerentul că am semnat și am primit hârtii oficiale pe numele meu (de atunci: Flori Stănescu) în numele lui Paul Goma și că am fost între inițiatorii Apelului pentru repunerea

¹ Mișcarea pentru drepturile omului din România '77 – 33 de ani de izolare și umiliri pentru Paul Goma, apărut parțial în „Timpul”, febr. 2010, și integral în „Familia”, în două numere, februarie și martie 2010.

² Paul Goma 76. *Recapitulare tristă*, „Cultura”, 12 oct. 2011.

³ Destinul unui disident: Paul Goma, Cu un studiu de Iuliu Crăcană: „Paul Goma - Dosarele de securitate”, Ed. Universal Dalsi, 2005.

lui Paul Goma și a familiei sale în drepturile de cetățeni români din 2006. În listă apar transcrise greșit numele: Nimigean(u) și Pleș[e]a.

Nu fac un exercițiu de pedanterie gratuită, ci unul de corectare strict tehnică a câtorva detalii verificabile. Mi-am impus să nu o citesc și evaluez pe Mariana Pasincovschi prin lentila Goma sau proGoma, ci cât mai sec cu putință, pentru a avea și imaginea scăpărilor, a neconcordanțelor, a preluărilor necritice în grilă istorică.

Din punctul meu de vedere, fără să mă pronunț asupra analizei în sine, cartea Mariane Pasincovschi este importantă pentru lectura avizată în speța literară, propusă pentru romanele Din calidor – „un spațiu situat în centrul eului autobiografic (...), generator de mitologie (interioară) pe care Goma o opune amenințării istoriei”; Arta reFugii – roman pe care-l situează „în două planuri distincte – cel al laturii istorice și formative, dar și al copilăriei transilvane, reprezentând nivelul poetic al romanului – Arta reFugii conferă dramaticului, prin înclinația către perspectiva sarcastică și umor, și o dimensiune a banalului”; Astra – „Construirea romanului în jurul unei întrebări existențiale – Inventar? Cum așa: in-ven-tar? sau Inventar? De ce, inventar?, îmbinarea timpului epic cu cel istoric, solidarizarea eului social, psihologic, moral cu cel creator, justifică intenția autorului de a elabora o frescă a societății anului 1949 și de a schița, pe un fundal tragic, o eboșă în care ludicul, umorul, pitorescul, dramaticul, grotescul și ironia vor deveni piese fundamentale”; sau pentru două romane ce pot fi considerate de dragoste: Sabina – chiar și numai titlul capitolului este de ajuns pentru a ne incita interesul, atât asupra studiului, cât și asupra romanului: Componentă olfactivă a artelor sine-stezice. Dragoste și metatext, Pasincovschi concluzionând că „Sabina definește arta scrierii, enunțată încă din romanele anterioare, într-un melanj de realitate și ficțiune care depășește așteptările cititorului. Percepută, la început, ca o poveste de dragoste, cartea se dezvoltă într-o poveste a povestirii...”; ultimul volum analizat este Roman intim, situat într-o „complexitate retoric-poetică”. Deși citează expresia psiholingvistei Tatiana Slama-Cazacu – „limbajul Goma”, Pasincovschi nu citează consistentul studiu dedicat lui Paul Goma, cu precădere Romanului intim, în volumul Viață, personalitate, limbaj. Analize contextual-dinamice de texte literare⁴, Ed. Minerva, 2007, lipsind astfel propria-i analiză de o perspectivă importantă asupra lui Paul Goma și a scriiturii sale din Roman intim.

Recuperarea literară a unui segment foarte relevant din romanele lui Goma („voletul autobiografic”), reușită de tână Mariana Pasincovschi, este nu doar firească (după 23 de ani de sporadice gesturi de receptare corectă din partea comunității profesionale), ci în contradicție evidentă cu școala românească de critică literară a ultimelor decenii. De altfel, punând la un loc diversele puncte de vedere asupra omului-scriitorului Goma, Mariana Pasincovschi realizează, vrând-nevrând, și un tablou al divergențelor etic-morale din lumea literelor române. Un singur exemplu: contradicția, peste vremuri, dintre perspectiva lui Lucian Raicu și a lui Alex. Ștefănescu asupra scriitorului Goma.

Demersul Mariane Pasincovschi își va fi atins menirea de a-l trata pe Paul Goma drept ceea ce a fost mereu: scriitor, de a arăta cu instrumentele literatului de ce vorbim despre un scriitor important și nu despre unul fără talent, așa cum a încercat Securitatea cu ajutorul unei părți însemnate a breslei scriitorilor (dar nu numai) să inculce în conștiința publică și literară, dintr-un motivație exploatată de-a-ndoaselea: rostirea adevărului de către Goma la vreme de cenzură și autocenzură planificate ideologic și acceptate sub diverse forme și alibiuri de către românitate, dar și ulterior, când s-a dat voie la libertate. Că planurile de compromitere și anihilare a scriitorului Paul Goma nu au reușit în eternitate stă dovadă cartea de față, complementară cu valoroasa monografie a regretatului Petru Ursache, *Omul din calidor*.

⁴ Intenția declarată a psiholingvistei Slama-Cazacu a fost să pună „sub microscop «forma», limbajul (incluzând, în genere, aici și ceea ce se numește de obicei «stil», «compoziție» structurată, dar și «limba», formele lingvistice propriu-zise), cu adevărat dintre cele mai tipice din arta sa narativă”, ceea ce i-a permis să considere că „Roman intim este o carte tipică ea însăși din acest punct de vedere. Însă, în densitatea, varietatea, copleșitoarea sa diversitate interioară și zbucium decopertat, care nu e ușor de «interpretat» și este dificil de «mistuit» pentru cititorul care vrea o lectură-divertisment”. (sublinierea îi aparține dnei TS-C)

Andrei ZANCA - Cartea Surâsului (jurnalul unui drum lăuntric)

Drumul poetului / poeziei asumate genuin este o derogare, o altă cale – din infinitaile căi –, prin care se produce o limpezire, o decantare entelehică, drumul ireversibil al transparenței.

O propoziție formidabilă, pesemne cheia ... viitorului nostru, deși (și poate tocmai fiindcă) a fost rostită și scrisă acum câteva mii de ani: cei vrednici să nu fie favorizați, doar așa se ajunge ca poporul să nu se învrăjbească; să nu se prețuiască nestematele, doar astfel faci ca poporul să nu fure (Lao-Tse).

Din ea se desprinde perspectiva lui Lao-Tse asupra viitorului, însă dictonul său devine tot o dogmă prin rafinamentul condiționării.

Doar când propozițiile subordonate, cu referință la popor, ar dispărea, s-ar putea vorbi despre o societate în care toate reglementările ar dispărea de la sine, fiind înlocuite de conștiința spontană, de un etic, spontan, firesc, ca de la sine.

Însă nu vor exista mereu doar favorizați (chiar dacă ei înșiși nu se vor preamări dintr-o conștiință evoluată), și popor?

Într-adevăr, nici marea nu se înalță toată, deodată, la cer... Ci doar picătură cu picătură. (câtă vreme dorești onest să fii vrednic, nu este asta oare tot o manifestare a ego-ului? Iată, un lucru deosebit de simptomatic azi în toate domeniile)

La ora actuală, omul contemporan n-a fost parcă nicio dată mai pătruns de hybrisul individual și colectiv. Nu este însă simptomatic chiar și serialul cu nava pământeană Enterprise? O realizare tehnică cum numai în vis se poate închipui se află mai în fiecare episod în conflict belicos, într-un război aproape medieval cu alte civilizații la fel de „înaintate”. Personal nu cred că o cultură poate ajunge într-un asemenea stadiu (prin dezvoltarea monstruoasă, neechilibrată, doar a unei laturi, inteligența tehnică), fără a nu o potența, echilibra, prin evoluție lăuntrică. Ar fi sortită în timp a se autodistrage (pericolul războaielor iminente pe care îl trăim azi constituie o pildă suficientă). Filmul relevă însă în mod paradoxal tocmai această dezvoltare monstruoasă doar a unei laturi, obsesiile agresive, distrugătoare, aceeași de acum trei mii de ani ... aceleași ca cele prefigurate intuitiv într-o fostă Atlantidă...

Ca formă defensivă absolută a acestui fenomen galopant, apar poziția, ierarhia, rangul, sporirea materială, ca un zid ridicol de fragil, împotriva angoasei și a manipulării. Se naște iluzia (cu atribute de justificare) că în măsura în care ești mai avut, ai un rang mai înalt, ești mai apărat de angoa-

se, de teamă și deci ești mai puțin manipulabil, fiind tu cel care în cele din urmă devine factorul manipulator. Iluzia se dăruie ca un joc de cărți la cea mai mică dereglare între factorii ierarhici (precum criza adâncă a lumii electronizate după atentatul din New-York). Astfel se observă tot mai des, apariția unor „locuințe” în apropierea orașelor, a satelor: vile blindate de prost gust, conace desuete protejate de fire electrice, de camere de luat vederi, de câini, adevărate fortărețe ce par minuscule văzute din stradă, dat fiind că de la poartă obosești până a ajunge la ușa propriu-zisă (dacă și se permite prin megafon). Mai locuiește oare omul contemporan?

Firește, în cadrul unei învăluri generale a răsfărângerii unui subconștient colectiv ca într-un cerc diabolic vicios, este greu ca individ să te poți sustrage influențelor sale morfogenetice (Sheldrake). Blazarea și tăcerea intelectuală (manipulată și ea cu mare grijă, mai ales prin impunerea tabu-urilor, a neputinței și lehamitei condiționându-se reciproc), impunerea unui „pragmatism” până și în mințile cele mai evolute, ca singura cale de a realiza prin el unele nobile idealuri (sperând într-o reorganizare ierarhică „normală” cu vremea), este dezastruoasă și condamnată în virtutea a ceea ce un intelectual ar trebui să fie: un trezitor

Să auzi e lesne... Însă să ascuți ce zice celălalt, cu răbdare, cu o spirituală băgare de seamă, cu atenție. Asta este mai greu. Și nu este o calitate înăscută, instinctuală, ci o deprindere. Care depinde de gradul de evoluție al conștiinței. Ce nu depinde numai de școli. Doar astfel poți „auzi” ce zace dincolo de cuvintele uzuale. Cine are urechi de auzit ... zice mereu, neobosit, Isus.

Ascultarea, o anulare de ego.
(Parabolă zen: un grup de elevi și un maestru înaintea unei prelegeri: o pasăre se așează pe pervaz și începe să cânte ... Maestrul, după încetarea cântului: asta a fost prelegerea de azi...)

Adjectivarea obositoare este periculoasă: dă impresia autonomiei într-o lume în care tot și toate sunt legate între ele. În care în fond nici nu există autonomie.

Eckhart: toate deosebirile se pierd în Dumnezeu.

Într-o sală de tribunal la un mini-proces al unui băietan din Țară, în vârstă de 19 ani, care a furat dintr-un magazin select german, cu ajutorul unei genți cu cadru de aluminiu (spre a dezafecta sistemul de alarmă la ieșirea din magazin ...), două perechi de blugi și un parfum scump ... Mă uit la el - ca un ..tălmaci ce și sunt de fapt în acest context -, când intră și se așează ... tuns perie, modern, iedut frumuseț, încă copilându, însă în gesturile și privirea lui o anume fermitate de „profesional”, deși se vede că își dă aere spre a nu părea timorat, impresionat ... Se dă cool ... Avocații și judecătoarea, cu o anume nereținută dezaprobare, vizibilă în gesturi și pe chip, față de acești, deveniți între timp o plagă, de-a dreptul obositori, Ausländer, care fură tot și peste tot... se pare că prin îndemnuri și sub protecția unor „alese” persoane din Țară ...

Trecând însă peste acestea: la un moment dat îmi dau seama cu limpezime că, dacă în intimitatea lor lăuntrică acești avocați, judecători, n-ar avea și în ei „calitatea” acestui băietan, mă rog, fărădelegea, nu s-ar afla acolo și în funcția lor, pe care o îndeplinesc cu o anume fervoare, cu un anume Eifer (zel) ... straniu...

Cine tulbură însă această oglindă (diminuarea, deformarea conștiinței sufletului universal), încât proiecțiile divine să reflecte prin intermediul ei o lume imperfectă?

Textele de la Nag-Hammadi vorbesc în acest context de „Sofia”, care creează în „îndărătnicie” (autodeterminare), fără de conlucrarea însoțitorului ei, spiritul – și de aceea proiecțiile ei nu sunt modele / copii pure ale imaginilor primordiale spirituale. O plăsmuire deplină a divinității ar fi în primul rând un gând divin, în al doilea rând un „suflet”, o conștiință, care ar recepta pur, adevărat, acest gând divin și l-ar și impune pur, și în al treilea rând, o personalitate care să fie expresia sufletului și spiritului.

Dacă sufletul universal ar fi o oglindă pură, netulburată, pentru aceste gânduri divine, atunci creația ar fi un model pur al spiritului și sufletului universal. Prin „îndărătnicia”, încăpățănarea (hybrisul autodeterminării, al separării de spiritul divin) ființelor care îl compun, sufletul universal este perturbat și de aici rezultă o tulburare, o deformare a modelului. Omul ca receptor al gândurilor divine nu le receptează însă pur, și nu le reflectă așadar limpede, ci le

deformează prin voința sa de autodeterminare.

În spatele tuturor aparițiilor în această lume, a „celor bune și a celor rele”, se află autodeterminarea, principiul individualității. Bun este mereu ceea ce unei individualități îi apare drept bun, rău, ceea ce ei îi apare drept rău. În acest sens, nimic în această lume nu este absolut bun. După cum luminozitatea este definită doar relativ față de obscuritate, binele va fi mereu doar relativ definit față de rău. Sarcina omului nu constă a se decide pentru acest bine din perimetrul umbrei și de-a combate acolo răul, ci de-a recunoaște că trăiește în umbră.

Omul întreg este o ființă dublă: o personalitate în regatul proiecțiilor și un aparținător al regatului spiritului. Debarasându-se de fatala autodeterminare, de principiul individualist, trăind conștient în lumea divină și împlinindu-și opera la nivelul proiecțiilor, își va găsi calea preconizată și de autorii textelor de la Nag-Hammadi, care denumesc aceste fenomene „remușcarea Sofiei” și, implicit, reîntoarcerea ei la divin.

Tot ce s-a întâmplat într-un trecut imemorial se mai află prezent în noi, și-a lăsat urmele în noi. De aceea există două căi de apropiere de acest trecut: calea percepției prin intermediul simțurilor (proprie științelor naturii) și calea lăuntrică. Tocmai vina autodeterminării, a individualizării este cea care a prăbușit omul în ignoranță asupra originii sale și care-l silește să trăiască - cu o conștiință adecvată acestei ignoranțe - într-o separare de originea sa și într-o continuă tensiune. În logica lucrurilor însă apare faptul că într-un anumit moment, spiritul, ca loc de origine al omului, să-l facă din nou conștient, astfel ca ignoranța să se destrame - ca și tensiunea vinei la rândul ei -, în liniște și armonie cu spiritul adevăratului: viitorul este deja prezent în om, ca dizolvant al tensiunii vinei și autodeterminării.

Un mondo (joc de întrebare-răspuns în zen): vine un elev la un maestru spre a-l întreba calea eliberării. Cine te ține prins? întrebă maestrul. Nimeni, se bălbăie elevul. De ce cauți atunci eliberarea?

Așadar, în analogie, păcatul, ca auto-condamnare, ca auto-iluzionare.

Duhul sfânt este miezul ființei noastre, sinele genuin. Cine păcătuiește așadar, cum zicea Isus, împotriva duhului sfânt ... Atunci cine să ne mai mântuie, dacă ne aflăm în „răzbel” civil cu sinele nostru?

Înstrăinarea de Dumnezeu este o înstrăinare în cap, a minții și nu a inimii ... este prețul autonomiei, al auto-determinării ...

Mai toți înspăimântați de moarte, și totuși se comportă în viață, mai ales în cea diurnă, de parcă ar fi orbiți, anestezi-ați, ca și cum ar fi eterni....

În copilărie predomină împregnarea concretă a limbajului și o anume prospețime, o anume neprihănire, o neumbrire adiacentă; după pubertate, domeniul de circumscriere al limbajului devine mai obscur, mai camuflat, presupunând tendințele împregnării sexuale, inculcate încă subliminal, precum și cele sociale, mai evidente în pragmatismul lor.

Limbajul, ca o mască a piticului din Nibelungii, prin care Siegfried însuși putea deveni (după ce l-a învins și i-a luat masca), nevăzut.

Prin Isus s-a manifestat în aceste sensuri Hristos, spre a demola regatul lui Jaldabaoth, regatul morții și al dualismului, al polarității. Textele de la Nag Hammadi, caută să dezvăluie căi și țeluri noi. Ele îndreaptă atenția asupra unor nivele, unde dincolo de dogmatismul religios și de gândirea materialistă, acționează adevăratele cauze ale existenței. Este vorba mai ales de înlăturarea unei evoluții eronate, puse în mișcare printr-o gândire eronată. Acest lucru se poate realiza prin trezirea gândirii primordiale, divine, aflate încă în stare latentă în noi.

Însă nu este vorba în sine de un numitor comun, care poartă numele de conturare lentă a unei intenționalități, atât individuale, cât mai apoi și colective, comunitare? Și nu este intenționalitatea aceasta în „spontaneitatea” ei, în prefigurarea ei lentă, motorul acestui demers, al acestei metanoia, al acestei însingurări întru reîntoarcere în cazul fiecăruia? N-a fost ea oare, această intenționalitate, în gratuitatea spontaneității ei, întotdeauna condiția iluminării individuale, însă și condiția martirajului în perimetrul unei comunități, a unei colectivități, ca atribut al trezirii ei? Se pare că totul începe cu asumarea reamintirii.

Virgil DIACONU - Libertatea persoanei (2)

Libertatea asupra celuilalt. Convenția responsabilă

Dacă noi căutăm un înțeles general al libertății persoanei, atunci acest înțeles trebuie să fie valabil atât pentru persoana care acționează asupra sa înseși cât și pentru persoanele străine asupra cărora aceasta acționează. Revărsarea actelor persoanei-subiect asupra celorlalți naște două reacții-atitudini distincte:

a) Exercițarea asupra noastră a actelor neutre și pozitive ale altei persoane primește cel mai adesea, în condiții normale, acordul nostru (tacit sau exprimat), fie că preferăm să nu fim atinși de actele aproapelui (de actele pozitive sau negative ale acestuia), fie că noi consimțim să primim actele pozitive – binele și ceea ce este drept – din partea celuilalt.

b) Exercițarea asupra noastră a actelor negative, noi neavând nici o vină ce ar putea justifica asemenea acte, este respinsă și condamnată moral. Tendința noastră firească și legitimă este aceea de a exclude proiectele, actele, libertățile negative ale celui care acționează asupra noastră, de vreme ce acestea sunt nejustificate și reprobabile.

Pentru a putea trăi împreună, deci în existența în care ne atingem unii pe alții prin actele noastre, nu putem decât conveni să acționăm numai ca agenți neutri și/sau pozitivi unii față de alții, în orice domeniu (subdomeniu) al existenței, așadar să ne înscrim actele care se revărsă asupra celorlalți în orizontul neutralității, al Binelui sau al Dreptății.

Pactul acesta de factură etică, juridică și politică prin care convenim ca să nu acționăm decât pozitiv sau neutru unii asupra altora, este convenția responsabilă. Convenția responsabilă îmi spune că eu am posibilitatea să acționez liber în mediul uman cu condiția ca actele mele să nu lezeze ființa și libertatea celorlalți, deci cu condiția ca ele să facă posibilă libertatea acestora.

Responsabilitatea este norma ce face ca însăși viața și libertatea în mediul social să fie posibile. Convenția responsabilă constituie totodată mediul libertății: eu acționez liber doar în acel mediu uman care acționează responsabil în raport cu mine, cu posibilitatea mea de a acționa liber. Libertatea existențială este, așadar, o libertate responsabilă.

Libertatea persoanei asupra ei înseși și a celuilalt: libertatea suverană și libertatea responsabilă

Persoana-subiect acționează pozitiv sau negativ asupra ei însăși și, acționând astfel, ea este suverană față de ea însăși și de propria existență.

Persoana-subiect care are drept destinatar ființa altcuiva și care acționează față de acesta neutru sau pozitiv, acționează în convenția responsabilă. Persoana care făptuiește în convenția responsabilă este persoana responsabilă, iar libertatea ei este libertatea responsabilă, așadar libertatea de a acționa asupra altuia fie pozitiv, fie neutru, actele negative fiind excluse.

Acestea fiind spuse, vom reține pe de o parte că proiectele (actele) mele libere pot avea un dublu obiect (destinatar) – eu sau celălalt, existența mea sau a celuilalt (celorlalți) –, iar pe de altă parte că proiectele (actele) mele au o calitate – ele sunt față de celălalt neutre sau pozitive, deci responsabile, în timp ce față de propria mea persoană sau existență ele sunt pozitive sau negative, deci suverane. În consecință, ca persoană liberă eu am pe de o parte funcția de persoană suverană, iar pe de altă parte funcția de persoană responsabilă. Cu aceste două funcții calitative, care vorbesc despre calitatea proiectelor și actelor mele raportate la cele două persoane asupra cărora acționez – eu și celălalt –, pot încerca, în fine, o definiție mai cuprinzătoare a libertății:

2). Libertatea este posibilitatea persoanei de a-și executa proiectele existențiale în orice domeniu al existenței și de a acționa astfel suveran (pozitiv sau negativ) față de sine însăși (propria existență) și responsabil (pozitiv sau neutru) față de persoana (existența) altuia (altora).

Libertatea suverană

Am spus că actele suverane, acte al căror obiect sunt eu însumi, pot fi pozitive sau negative. În domeniile existențiale în care se exercită, pozitivitatea și negativitatea actelor au nume specifice. Astfel, actele economice pot fi profitabile sau neprofitabile; actele comportamentale pot fi morale sau imorale, actele culturale pot fi spirituale sau pseudospirituale, actele social-politice pot fi drepte sau nedrepte, în timp ce actele religioase pot fi virtuozose sau păcătoase. Și, în

fine, raportate la ființa mea biopsihică, actele mele pot fi întru sănătatea ființei mele trupești și mentale sau pot fi împotriva sănătății ființei.

Revărsate asupra mea, toate aceste acte au consecințe calitative asupra ființei mele. Astfel, eu pot deveni fie o persoană a bunăstării, fie o persoană pauperă, bunăstarea și sărăcia fiind posturile calitative ale dimensiunii economice. Pot deveni fie o persoană morală, fie o persoană imorală, înțelegând astfel că moralitatea și imoralitatea sunt posturile calitative ale dimensiunii etice. În dimensiunea culturală pot fi cu adevărat o spiritualitate a timpului meu sau doar o pseudospiritualitate, în timp ce consecința actelor mele asupra propriei condiții biopsihice este sănătatea sau boala. Ca persoană politică, eu pot acționa prin decizia politică întru dobândirea drepturilor și libertăților mele, după cum pot acționa împotriva dobândirii acestora.

Bunăstarea, moralitatea, spiritualitatea, sănătatea, virtutea religioasă, dreptatea sunt chipurile (și numele) împlinirii ființei (existenței) mele, în timp ce sărăcia, imoralitatea, lipsa de spirit, boala, păcătoșenia, nedreptatea sunt numele neîmplinirii, ale ratării, deci ale mediocrității sau decadenței.

Actele libere au, așadar, consecințe asupra ființei mele. Împlinirea, mediocritatea și decadența existențială constituie posturile calitative pe care le dobândește ființa, existența mea, ca urmare a manifestării mele ca persoană liberă, suverană. Și atunci, pot aproxima că

Libertatea suverană este posibilitatea persoanei-subiect de a-și executa proiectele existențiale în orice domeniu al existenței sale, de a acționa, așadar, pozitiv sau negativ asupra sa înseși, de a face, în consecință, din existența sa în acel domeniu fie o existență împlinită, fie o existență mediocră, fie o existență decadentă.

Libertatea de a ne împlini

Înspre care postură existențială dintre cele trei – împlinirea, decadența sau mediocritatea – mă îndrept sau ar fi de dorit să mă îndrept? Care postură merită mai degrabă să fie urmată?

Constatam, ceva mai înainte, că am cele mai firești proiecte: să îmi termin studiile, să-mi alcătuiesc o familie, să-mi asigur existența materială etc. Dar eu nu doresc să-mi finalizez oricum aceste proiecte. Eu vreau să-mi obțin diploma cu note cât mai mari, să-mi alcătuiesc o familie „perfectă”, să-mi câștig existența onorabil și așa mai departe. Toate aceste proiecte existențiale, deși presupun domenii diferite, au în comun faptul că tind să fie performante. Existența pe care o vizez, spre care tind, la care aspir, nu este orice existență, ci o existență împlinită: o existență împlinită chiar în domeniile ce o constituie. Împlinirea, care este numele comun pe care îl poartă bunăstarea, moralitatea, spiritualitatea, dreptatea, sănătatea și virtutea religioasă, constituie obiectivul pozitiv și totodată sensul ființei mele, ca sens al ființei umane în general.

Împlinirea este obiectivul nostru, fie că îl atingem sau nu, fie că suntem liberi sau nu. Nimeni, dintre cei lipsiți de libertate, nu a luptat pentru libertate și nu a făcut revoluții având ca țel o existență mediocră, ci tocmai vizând depășirea mediocrității la care lipsa de libertate îl condamna. Sensul unei revoluții nu poate fi decât împlinirea persoanei. Firește, o revoluție poate fi ratată. Dar ratarea, nerealizarea obiectivului ei nu îi neagă nici sensul, nici posibilitatea împlinirii. Nereușita, eșecul divulgă fie incapacitatea revoluționarului de a-și atinge obiectivul, fie convertirea revoluției de către noua putere spre obiective contrare obiectivelor inițiale. Experiența noastră în acest sens este pilduitoare, de vreme ce nomenclatura comunistă, înregimentată în noile partide, face în continuare legea și ia decizii politice.

Faptul că persoana urmărește în general împlinirea, că are acest obiectiv, arată că ea nu face din libertate un scop în sine. Față de împlinire, care mi se pare a fi valoarea fundamentală a omului, sensul ființei sale, libertatea este numai calea prin care ea se atinge.

Libertatea de a ne rata

Am spus ceva mai înainte că libertatea suverană este posibilitatea persoanei-subiect de a acționa asupra ei înseși fie pozitiv, fie negativ. Acționând negativ, persoana poate ajunge la decadență, mediocritate sau își poate lua viața.

Libertate înseamnă și libertatea de a te rata. Libertatea ratării este oferită, gratis, de regimurile totalitare comuniste. În statele totalitare, sărace și implicit corupte, mediocritatea

individului este stimulată și chiar întreținută de puterea politică, pentru că existența pauperă material, moral și spiritual a indivizilor constituie o masă care poate fi manipulată ieftin și eficient, manipulare de pe urma căreia autoritatea politică profită din plin.

Dar ratarea – libertatea de a ne rata – nu se manifestă doar în mediile totalitare și paupere, ci și în democrație și opulență. Consumismul, ispitele existențiale și culturale sărace sunt căi tainice ale ratării. Democrația vinde și ea libertăți minore, libertăți sărace.

Lumea liberă, democrată este plină de proiecte și de libertăți care strică ființa, de libertăți care conduc la decadență și/sau mediocritate. Ratarea este întotdeauna la un pas de noi și parcă nu cere atât efort cât împlinirea.

Firește, lumea democrată este în esență o lume liberă și fără nicio îndoială că ea întreține un mediu al libertății care stimulează împlinirea și performanța persoanei, însă decizia spre o libertate sau alta, decizia spre împlinire, decadență sau ratare îi aparține întotdeauna persoanei, individului: el este acela care se îndreaptă fie spre împlinire, fie spre viața pauperă, spre plăceri ușoare, cultură minoră, religiozitate convențională, acte reprobabile, către abandonul de sine etc. Aceste opțiuni contradictorii sunt determinate în primul rând de calitatea intelectuală și moral-umană a persoanei.

Libertatea suverană-responsabilă

Actul suveran, deci actul prin care persoana acționează pozitiv sau negativ asupra sa înseși, are tendința de a scuza și îndreptăți orice dictator, satrap sau nomenclaturist, care, urmărind realizarea proiectelor suverane sufocă în același timp libertatea celorlalți sau calcă pe cadavre. Actele persoanei suverane pot fi, așadar, acte negative pentru celălalt; și, fiind astfel, aceste acte nu pot fi calificate drept acte libere. – Acte libere sunt doar acelea care nu lezează ființa celuilalt, deci actele responsabile.

Suveranitatea mea este judecată întotdeauna de ceilalți, iar ea este acceptată sau respinsă de aceștia în funcție de atingerile – pozitive sau negative – pe care ea le aduce acestora. Atât eu cât și ceilalți nu putem acționa liber decât într-un mediu permisiv libertății, în convenția responsabilă, după cum am spus.

Eu nu pot fi liber și nu mă pot împlini decât într-un mediu uman responsabil, așadar într-un mediu în care ceilalți acționează responsabil față de mine. Responsabilitatea actelor celorlalți față de mine și responsabilitatea actelor mele față de ceilalți reprezintă norma (condiția), limita și mediul libertății noastre.

Elena BRĂDIȘTEANU - Desculți prin țara faraonilor (3)

Ne aflăm pe o insulă și vom ajunge înapoi la Assuan, tot cu avionul. Mă mir acum că nu am reperi de timp precise, din această călătorie. Suntem mereu între un trecut foarte îndepărtat și un prezent oarecum necunoscut, iar timpul pare să se scurgă după alte legi decât cele obișnuite. Întreb de ce nu s-au văzut crocodili și află că Nilul nu mai găzduiește aceste animale sacre pe parcursul egiptean. Din cauza ecluzelor, au rămas să trăiască doar în lacurile de acumulare.

Micul aeroport din Assuan e aproape pustiu; suntem în luna iulie și nu e sezon turistic din cauza căldurii. Un taxi prăfuit ne hurducă până la hotelul „Alexandria”. Clădire veche, frumoasă, de pe vremea colonialismului, curată și răcoroasă, comparativ cu praful și căldura de afară, mobilată în stil englezesc. Nu lipsește nici măcar căminul fals, inutil în această țară a soarelui. L-au construit stăpâni vremelnici, în nostalgia lor după ceșosul Albion. Hotelul e gol, dar pentru că trebuie să ne drămuim banii, cerem o cameră fără aer condiționat, neștiind ce ne așteaptă. Curată, spațioasă, cu trei paturi și inevitabilul

cămin pe care se rotește bătăind, un ventilator. Facem un duș și plecăm să vedem orașul.

Am sentimentul că ne aflăm la capătul lumii. Nicăieri nu m-am simțit atât de străină și de pierdută ca la Assuan.

Străduțe înguste mărginite de prăvălioare, circulate de măgari, cărucioare cu marfă, cumpărători și privitori. Grămezi de legume proaspete și fructe parfumate, expuse în coșuri largi pe tarabe, încântă ochiul și minunează. Ceea ce ne împiedică totuși să cumpărăm ceva, e bătăitul omniprezent al muștelor. În aer, plutește un miros puternic de rânced, de fructe exotice, de pământ ars de soare și de urină încinsă.

Bărbați grași și apatici se uită intrigati, amuzați sau curioși, la picioarele și bratele noastre goale. Privesc atât de insistent, încât Florin e nevoit să-mi cumpere o rochie lungă și largă, care să mă acopere. Intrăm într-o croitorie, mi se iau măsurile și în treizeci de minute mă îmbrac în dosul unei perdele, cu o rochie bleumarin, din bumbac. Mă temeam că-mi va fi cald, dar e croită în așa fel, că nu atinge trupul și e foarte confortabilă. Pe piept are un cartuș brodat cu mătase albă. Ar trebui să fie un nume, dat fiind că în antichitate, doar numai numele regilor și reginelor erau scrise în felul acesta: hieroglife încercuite. Nu vom ști

niciodată ce înseamnă, dacă înseamnă totuși ceva. Poate au copiat la nimereală trei semne fără nici un sens. Cel din mijloc este o pasăre mică, o vrabie despre care află dintr-un ghid că era un simbol solar și că zeița Isis, s-a transformat în vrabie în timp ce-l plângea pe soțul ei ucis, Osiris.

În timp ce scriu, Andrei, puilul de om cu care îmi împart singurătatea, se foiește în jurul meu; sughite, mestecă interminabil o felie de pâine cu unt, face considerații asupra vremii și a lipsei de cumițenie a copiilor care ies afară, când stă să plouă. Are nevoie de atenția mea și mă simt vinovată că-l las, scriind, singur. Trebuie însă să mă descarc de amintiri, chiar dacă asta înseamnă o încercare de a uita. Nu știu cât de mult reușesc... Scriu ca să pot merge mai departe, scriu ca să împart cu eventualul cititor dulcele sau amarul cu care m-a încercat viața, iubirea, timpul...

Când am plecat de la hotel, Florin s-a înțeles, nici acum nu știu cum, cu un barcagiu înalt și creț, să ne ducă la templele pe jumătate scufundate de la Filae, cu feluca. Visul lui era să meargă cu feluca pe Nil și dacă sunt și ruine antice, bucuria ar fi completă, dar eu n-am avut curajul să merg pentru că, pe la ora șase seara, ne-am întâlnit cu omul nostru ținând cu tandrețe de mână, un tânăr ceva mai închis la culoare, grațios și feminin, împodobit cu cercei, mărgele și brățări. „Dragul meu, mă tem că băieții ăștia sunt în stare să te arunce în apă și să ne facă roabe! Gândește-te că pe mine mă vor pune să spăl picioarele femeilor mai tinere [citiseam eu asta undeva] și nu mă expune unui viitor atât de sumbru!”. A râs și a renunțat. Am rămas pe malul Nilului să privim cum apune soarele, una dintre cele mai frumoase și impresionante imagini pe care le-am văzut vreodată. Fluviul care curge molcom, un pâluc de palmieri pe țărmul celălalt proiectat pe fondul dunelor deșertului și un soare roșu care rămâne suspendat o vreme deasupra orizontului, însângărând peisajul, înainte de a se scufunda brusc dincolo de zare. Un apus scurt, după care se lasă noaptea. Fără amurg.

În fața băncii pe care stăm, sprijinit de balustradă, s-a așezat un polițist. Fără dinți, cu hainele prea largi pentru trupul slăbuț, omul nostru pare cam delabrat ca să ne poată proteja, dar pentru noi reprezintă totuși, ordinea publică, așa că ne simțim mai în siguranță. După o vreme

însă, întinde mâna și murmură zâmbind: Bacșiș! Stupefiați și indignați de coruptibilitatea apărătorului legii, ne ridicăm și plecăm.

Pentru că în ziua următoare trebuia să plecăm la Luxor, Florin mă pune [pe mine, vorbitor aproximativ de limbă engleză], să-l întreb pe recepționar cam cât costă taxi-ul, ca să nu fim păcăliți. Știam deja că prețurile se negociază. Omul îmi spune și se oferă să ne trimită un taximetrist care-i e văr. Florin ia foc! Enervat că nu se poate lămuri singur și trebuie să depindă de mine, dar și pentru că nu prea are încredere în „înțelepciunea” mea, se înfurie, presupunând că am vorbit mai mult decât mi s-a indicat. „N-am spus nimic în plus!”, protestez eu. „Atunci de ce au fost mai multe cuvinte?” „Păi am folosit niște formule de politețe”, încerc să mă justific, excedată. „Ăștia or să-mi înfigă un cuțit în spate și va fi vai de voi! Nu trebuia să-i spui când vom pleca!”

Îngrijorarea lui ne-a speriat. Când am intrat în cameră și am înțeles că aceasta are două uși care se închid foarte aproximativ, după ce l-am văzut pe Florin scoțând briceagul și înfigându-l, cu un gest dramatic, în tocul ușii de lângă patul lui, s-a ales praful de liniștea noastră. El a adormit imediat, dar noi ne-am răsucit de pe o parte pe alta, așteptând să vedem năpustindu-se peste noi o ceată de bandiți, ca-n filme. A fost o noapte îngrozitoare! Era foarte cald, nu îndrăzneau să deschidem fereastra de teama țanțarilor, în timp ce, ventilatorul, vicios, se bloca mereu cu fața spre Florin. Zăceam pe paturi, lac de transpirație. Dacă nu ne-ar fi fost teamă să ieșim pe coridor, unde dormea un camerist, am fi făcut duș tot la două ore și ar fi fost suportabil.

În sfârșit, la ora șase dimineața ne sculăm, ne spălăm și plecăm. Luăm un taxi din mers [ca să nu ne kidnapeze!] și pornim spre Luxor, după ce ne tocim cu șoferul asupra costului cursei.

Nu ne e dat însă să scăpăm atât de ușor! După vreo 300 metri, șoferul oprește să ia un individ. Un prieten, zice, care să-i țină de urât la întoarcere. Și iar ne e frică, pentru că circulăm prin locuri uitate de lume și pentru că nu e nici picior de autoritate vizibilă, iar imaginea lui Florin încadrat de cei doi bărbați, nu e de natură să ne liniștească. Ne simțim așa, ca în țara nimănu.

Morții, odată morți...

(Se dedică dușilor noștri, de toate calibrele /in/suportabilului)

... n-au nici un sentiment. De jenă, de milă sau de regret...

Mor, taman când te aștepti mai puțin (iar, de se vântămpla să omit ceva, rog, a se tăia-n carne vie!): Ți-o fac pe nepusă masă ori după, ori în timp ce. În deplini nămiezi, în ai nopții creieri... Între micul dejun și cină, înainte de..., în timpul..., imediat după varii, banale sau epocale, evenimente circadiene... În pat, de o boală răpuși sau așa: din senin, sfecliți ori pal-de-livizi, vânător-de-bugezi; în crâșmă, pe uliță, în canal, pe câmp, la cucurigu celui de-al enșpe-lea etaj, în parlamentul scindat, în patul matrimonial, burlăcesc, ori budoarul amantălesc, în boschet, în canal, ori la masă, sub masă, sub mașini, în mașină, de-o infernală mașină, în zbor, în picaj, la munte, la mare, la deal și la șes, pe val, sub val, în galerii de mină, în praf... de minereu și-n detonare de grizu, în aur, în pietrării și-n steril, în tină și în deșert, în jungla-junglă, în metropola-tij, într-un cătun de hărți uitat, nu și de nevoi... În nevoi, chiar și-n budă: pe bideu sau pe tron, pe unde seceră soarta...

Soarta lor, căreia - de noi, trăitorii - nici că-i pasă... În voia sortii noastre ne lasă... Îndeosebi, de când cu acest acerb individualism, nu-i așa - fiecare cu propria-i soartă, la a altora înhămată. De când cu aceste interminabile gherile și cataclisme de unii contra altora declanșate, se moare vânat, vânător și - găselniță imbecilo-politi-corectă - victimă colaterală-n multi-catastrofale proporții. Miștim trăind și murim tot cu minciuna pe buze, de parcă Adevărul gol-goluț ne-ar fi de mare ponos.

(Paranteze runde la patrat-pătimită statuare: sinucigașii n-o fac accidental sau de moarte bună, ci se omoară; mulți, dintr-o disperare; câțiva deliberat, lucid, resemnat; destui vindicativ, după ce pe alți-i termină. De tot!)

Morții n-au nici un sentiment!... Nu mai au... Ei, care-ți jurau eternă iubire sau veșnică ură și-ți arătau zilnic și una și alta, dar și - chiar - Nimic : Acel Dispreț ce, nu-i așa, pe cât de mare-i, pe-atâta emanatu-i dintr-unul, unCineva mic, unAlu'de Nimic...

Ei, ce se jurau „eu te-am făcut, eu te omor” și cu „morții mă-ti” peste cap, peste bot, peste tot îți dădeau; ei, care te adorau, te alintau, giugiuleau ș.a.m.d. peste poate

și/sau te înjunghiau și fățiș, și din spate și cu sula-n coaste; ei..., Oiștea lumii... (carii se'ncredeau)... Iată-i, frânți, înfrânți, inerti, nesimțitori...

La ce-i mai bocești?... La ce îi mai căini?... Nu-i vezi, că nici nu le pasă... Că nu te alină... Că nu se întorc, să te ierte, să îți ceară iertare, să-ți spună ...

„Iacă, de-acuma... eu mă duc... te părăsesc, de tot mă duc... Ai grijă de tine și de gospodărie, de toate, că eu n-o să mai fiu să te ajut cu gura, cu ghiontul, cu sfatul, înjurătura... Mă duc, fiindcă așa mi-a fost scris; și ție, dealtfel... Nu te bucura prea tare... Ți-am dat de lucru în viață, și după ți-oi da... Fiindcă așa ți-a fost scris... Te las, nu cu bine... Mai că mi-e ciudă că nu m-ai lăsat, Așa, tu pe mine... Poate-mi trăiam și eu viața... Viața aceea... A ceea, netrăită așa cum mi-aș fi dorit... Plec în altă viață... De-o fi ș-aia tot o viață ca asta, mai bine Aici rămâneam... Dar, n-am mai putut... Nu, că n-aș fi vrut... Gata, ho, gata cu bocetele, vaietele și suspinele (și-njurăturile și probozelile-n gând și tainica-ți ușurare)... șterge-ți lacrimile și vino, totuși să ne-mpăcăm, să te strâng la piept și să te sărut... Cum, de muult nu o am mai făcut...

Așaaa!...

Gata!

Cu bine!...

Și nu te grăbi să vii după mine... Cine-o să-mi facă pomelnice, pomeniri, colive pe-aici, dacă și tu pleci?... Unde să pleci... Crezi, că dincolo-i mai bine, Adică, din-coace?... Stai, mai bine, cu viii. Printre ei am eu nevoie de tine.”

...

Inerti și reci și tot mai seci, pradă celor fără istov, care-au tot îngrășat pământul aista pîn-a dat afară din ape, Morții n-au, nu mai au nici un /re/sentiment!...

Cum v-am spus în scris... Ceva mai sus...

Semnez: un în cîit de curînd Dus.

Pentru conformitate, **Nicolae CIOBANU**,
încă hălăduitor prin Tîrgu-Ketrii,
prin aiest 2013 răpciune.

Murim... ca mâine

E-așa de trist să cugeti că-ntr-o zi, poate chiar mâine, pomii de pe-alee acolo unde-i vezi or să mai stee voioși, în vreme ce vom putrezi.

Atâta soare, Doamne, atâta soare o să mai fie-n lume după noi; cortegii de-anotimpuri și de ploii, cu păr din care șiruie răcoare...

Și iarba asta o să mai răsară, iar luna tot așa o să se plece, mirată, peste apa care trece noi singuri n-o să fim a doua oară.

Și-mi pare-așa ciudat că se mai poate găsi atâta vreme pentru ură, când viața e de-abia o picătură între minutu-acesta care bate

Și celălalt și-mi pare nențeles și trist că nu privim la cer mai des, că nu culegem flori și nu zâmbim, noi, care-așa de repede murim.

Magda ISANOS

Lui Claudio Rodríguez...

Lui Claudio Rodríguez, în amintirea zilei în care, cu o țigară între buzele tremurânde îmi spuse, în Farmacia Fuencarral, «de la acest om ai ce primi».

Atunci când mai țesea armura de oțel teroare în ochii mei morți.
Când cu mâna albă și slabă
te pișai în liniște
și zăpada cădea încă pe corpul meu
apăsându-l se așeza o liniște adâncă
peste cunile ce-mi străpuseseră craniul:
când oasele nu mai tremură
când inima s-a oprit în pieptu-mi!
spaima băntuie prin peșteri goale.

!Această poezie poate fi, de asemenea, citită în urmă
toarea variantă:
Când inima este cu siguranță în pieptu-mi

(„Teoría” 1973)

Lui Francisco

Suav ca pericolul ce trece prin zi
cu mâna ta fragilă prin miezul nopții
mâna ta îmi îndreaptă viața, și multe vieți
și buzele tale ce țin gândul închis.
Petreceam la tine o noapte plătită ca pomul vieții
pentru că ești suav ca o primejdie,
ca o primejdie de a trăi iar.

(„Last night together” 1980)

**Mamei mele
(revendicarea unei frumuseți)**

Ascultă în nopți cum se sfâșie mătasea
și cade fără zgomot ceașca de tei pe sol
ca o magie
tu ce ai numai cuvinte dulci pentru morți
și ridici un mănunchi de flori în mână
pentru a aștepta Moartea
ce cade de pe armăsar, rănită
pentru un cavaler care-l apasă cu buzele lucitoare
și plânge pentru nopțile crezând că le iubești,
și zice sare în grădină și privește cum stelele cad
și vorbim uități pentru că nimeni nu ne ascultă
vino, ascultă vorbim de mobilele noastre.
Am un trandafir tatuat pe față și un baston cu
mânerul în formă de rață
și spun că plouă pentru noi și zăpada-i a noastră
și acum când poemul expiră
îți spun ca un copil, vino
am făcut o coroană
(sare prin grădină și vei vedea cum noaptea ne învăluie)

(„Poemas del manicomio de Mondragón” 1987)

Zorii pe mormânt

Pe plaja nopții
ochii mei priveau sirenele
ce se jucau nepedepsite cu vergeaua
cu falusul în patul fetid
desfăceau visele și cădea piatra
gândului pe pământ.

(„Poesía” 1970 – 1985)

Ars Magna

Ce este magia, întrebări
într-o locuință a umbrelor.
Nimic sunt întrebările,
ieșind din cameră.
Și ce este omul ieșind din nimic
și intrând singur în casă.

(„Poesía” 1970 – 1985)

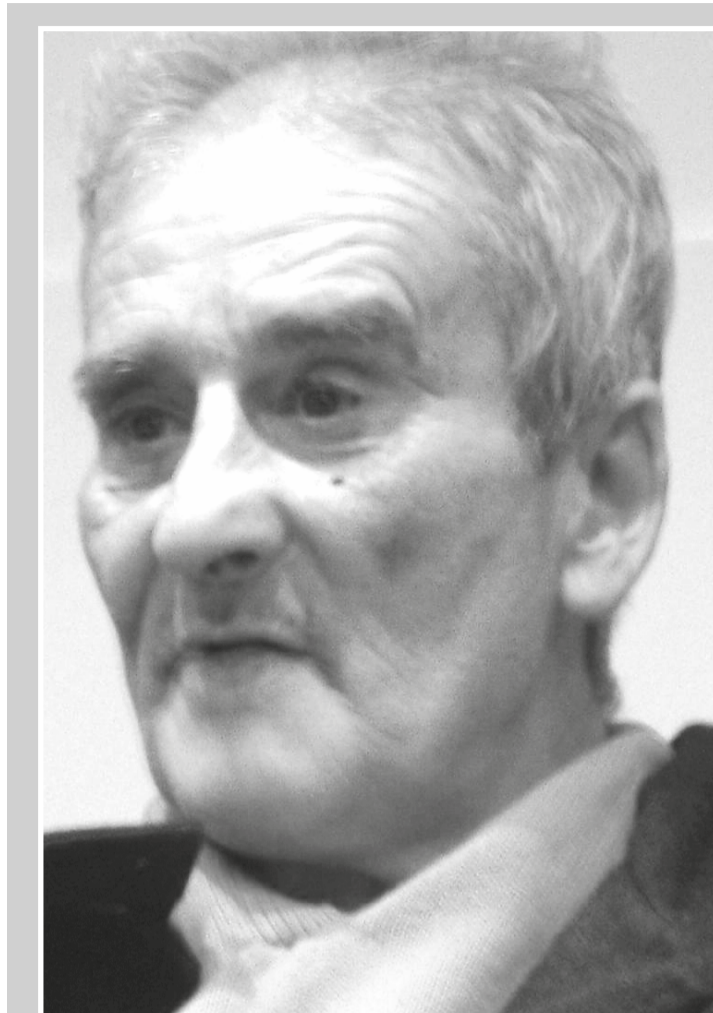
Albă ca Zăpada îndepărtată de pitici

Promit să vă scriu, batiste care se pierd în orizont, risuri
ce se sting, fețe care cad fără greutate pe iarba umedă,
unde paianjenii își țes acum pânzele albastre. La casa
din pădure la care scrâsnesc, noaptea, lemne vechi,
vântul agită neobrăzate draperii, ca să intre luna și să
treacă prin crăpături. Oglizile tăcute, acum, ce grotesc,
pieptene înveninate, mere, răutăți, cu miros închis, aici,
ce grotesc. Nu vă voi arunca, nu vă voi uita niciodată.
Batiste care se pierd în orizont. În depărtări se aud
lovituri seci, unul după altul arborii se prăvălesc. Prin
livada cu cireși suflă vântul.

(„Así se fundó Carnaby Street” 1970)

Cântec pentru discotecă

Nu avem credință

**Leopoldo Maria Panero
(Notă bio-bibliografică)**

Poet, prozator și eseist spaniol, născut la Madrid, în 1948, fiul poetului Leopoldo Panero și fratele lui Juan Luis Panero, de asemenea poet, a arătat de foarte tânăr interes pentru poezie. La șaisprezece ani, fascinat de stânga radicală, a intrat în Partidul Comunist, interzis atunci, și militantismul în favoarea lui, i-a adus și primul stagiul la pușcărie.

Și-a început cariera de poet sub mâna maestrului Pere Gimferrer, și fără îndoială, viața sa a fost transformată de alcoolism, depresii și două tentative de sinucidere, înainte de a împlini douăzeci și unu de ani.

Autor al unei opere importante este considerat ca unul dintre cei mai importanți poeți ai Spaniei. Prima sa carte «Por el camino de Swan» din 1968, a fost începutul unui șir de apariții editoriale dintre care amintim «Así se fundó Carnaby Street» 1970, «En Teoría» 1973, «Narciso en el acorde último de las flautas» 1979, «Dioscuros» 1982, «Poemas del manicomio de Mondragón» 1987, «Heroína y otros poemas» 1992, Poemas, în anul 2000, la Barcelona.

Suferă de schizofrenie și este internat voluntar într-un pavilion psihiatric în Insulele Canare unde-și păstrează viu interesul pentru literatură.

în altă latură a acestei vieți
numai rock and roll-ul așteaptă
spune țeasta dintre mâinile mele
dansează, dansează rock and roll
pentru rock timpul și viața sunt o mizerie
alcoolul și hașșul nu spun nimic din viață
sexul, drogurile și rock and roll-ul
soarele nu strălucesc pentru omul,
același cu sexul și drogurile;
moartea e leagănul rock and roll-ului.
Dansează până moartea te cheamă
și îți spune suav intră
intră în împărăția rock and roll-ului.

(„Poesía” 1970 – 1985)

Când obosit de pat...

Când obosit de pat, mă
ridic să te privesc,
Juvencio, ca altădată
regăsesc oboseala
gândului nou în noroiul ochilor semănând

fără oboseală orbirea; și când numai ce
privesc patul gol
cum mereu îl am
în memoria
încă bici, cu ultima putere.

(„De Dioscuro”)

Prima iubire

Acest surâs mi-a ajuns ca un asfințit
ce se lovește de carnea mea până am simțit

doar fierbințele sau frig
această muzică rămasă sau fluturile fragil ca aerul ce
s-ar fi vrut un ac spre a nu cădea
atunci
când ceasul înainta fără orizont sau luna fără vânt fără
steag
era tristețe sau frig
nu mă chema la poartă lasă vântul să-ți ridice
buzele
acest cadavru ce încă păstrează căldura noastră
lasă-mă să contemp lu lumea într-o lacrimă
Lasă-mă să intru în peștera submarină
în urmă rămân forme ce se succed fără să lase urme
tot ce trece și se desface lăsând doar un fum
alb
după rămân visele ce azi sunt numai gheață și piatră
apa dulce ca un sărut din cealaltă parte a orizontului
Păsări palide în colivii de aur.

Requiem

Eu sunt un om mort chemat de toți Pertur.
La cina celor ce știu că numele meu
va fi cândva: cenușa din masă
ori aliment pentru vin.
Barbarii nu privesc în ochi vorbind.
Ca o femeie în adâncul amintirii
eu sunt un om mort strigat de toți Pertur.

(„El último hombre” 1984)

Visul unei nopți de vară

Oamenii din Viet sunt atât de frumoși când mor.
Apa râului, lingându-le picioarele, făcea mai atrăgătoare
ruinele lor.
Mai apoi vor veni Marile Ploi, căutând
peștera flămândă a pădurii și toate o vor
uda.
Rămân singur cu buzele uscate în lupta pentru nimic,
ca dumaticul căzut din gura fără creier.
Azi
în canalul fără copaci și frunze
cu limba desfrunzești arborele
și cad toată noaptea semințe ca o ploaie
și cad toată noaptea, spune-mi
pipăind suav tunelul spre înăuntru
peșterii anacondiei ce încă-mi înseamnă
ritmurile vieții, ce a fost, ce este,
ce sunt un cadavru.

(„El último hombre”)

Un asasin pe uliți

Nu voi mai ucide, numai pentru că oamenii
sunt numeroși ca literele agendei mele
și intervalele mute, căzute din ochi
din când în când; mormântul se deschide
iertând câteodată păcatul vieții.

Nu voi mai strivi figurile vomitate
sclavi ai absurdului ce înaintează pe uliță
măsoară timpul ca și sigura noapte
fără ieșire, răspuns, ca într-un răs
atât de singur al zeilor, sau o lacrimă uscată
de sentimentul ce nu există, sau ochii morți
ce-au traversat deșertul fără să întrebe nimic
fără să ceară mai mulți morți nici cruce cerului
pentru a judeca atât de singur.

(„El que no ve”)

Vreau să fiu piele roșie

Câmpia fără sfârșit și cerul în oglindă.
Vreau să fiu piele roșie.
În orașele fără aer ajunge liniștit
nechezatul luminiței sau trapul unui bizon.
Vreau să fiu piele roșie.
Sitting Bull a murit: nu sunt tobe
să anunțe coborârea sa pe Veșnicele Plaiuri.
Vreau să fiu piele roșie.
Calul de fier trece acum fără frică
deșerturi arse de liniște. Vreau
să fiu piele roșie
Sitting Bull a murit nu sunt tobe
care să-l facă să se întoarcă din împărăția umbrelor.
Vreau să fiu piele roșie.
A trecut ultimul călăreț pe nesfârșita
câmpie, a rămas după el
praful, care apoi se desfăcu în vânt.
Vreau să fiu piele roșie.
În Rezervație nu-și face cuib
șarpele cu clopoței, ci se abandonează.
Vreau să fiu piele roșie.
(Sitting Bull a murit tobele
îl strigă fără să aștepte răspuns.)

Notă : Sitting Bull s-a născut în 1831 a fost un șef de
trib, lider spiritual din Hunkpapa Lakota Sioux, SUA.

Selecție și traducere de **Victor ȘTIR**

Aurel ANTONIE - Cartea ifoselor (Fragment de roman)

Scrisul la lumina becului din tindă se dovedi rodnic în ceea ce privește ideile care-l năpădeau, dar nu prea era comod datorită găzelor care veneau în valuri, atrase de lumină și se prăbușeau peste manuscris. Frăsinel le îndepărta cu dosul mâinii, scutura colile de hârtie, dar cum această muncă îl întrerupea din scris începu să imagineze un dispozitiv de îndepărtat găze. Un mănunchi de pene de găscă prinse de un ștergător de parbriz fixat în colțul mesei, acționat de un motorăș. Începu să schițeze schema de principiu, apoi un desen de ansamblu...

Treceau oamenii pe uliță și-l salutau:

– Sara bună, domnu'!

– Sara bună! Sara bună! răspundea Frăsinel ridicând mâna în care ține pixul și salutând ca un pretor roman.

Deși nu-i vedea în întinericul uliței, Frăsinel și-i închipuia cum treceau smeriți, cu căciulile în mâini și cu capul plecat, sau cel puțin așa ar fi trebuit să treacă dacă erau niște țărani adevărați, plini de bun-simț și de respect față de cei care știau să mănuiască slova. Probabil că oamenii se întorceau de la munca câmpului și se îndreptau obosiți spre casă. Din păcate, acest ritual al salutarilor respectuoase era deranjat de câine care sărea ca un apucat lătrând din toate puterile la toți cei care treceau pe uliță, așa că se văzu nevoit să-l ia și să-l lege undeva în spatele clăilor de paie. Este adevărat că și de acolo lătra, dar cel puțin se auzeau salutarile trecătorilor.

La un moment dat, una dintre vocile care îl salutară era cam înclieată, sugerând că omul nu venea tocmai de la munca câmpului, ci mai degrabă de la cărciuma de la răscruce. Ideea aceasta îl tulbură. Adică toți bețivarii satului treceau pe la poarta lui și-l priveau în timp ce el crea? Nu era ceva demn de a fi povestit mai târziu, când amintirile din perioada scrierii ontologiei vor fi atât de prețioase. Va trebui să pună și această problemă mâine, în discuția pe care o va avea cu primarul acestui sat. Îi va spune să mute cărciuma. Să nu mai fie în mijlocul satului la îndemâna tuturor bețivilor ce-și fac veacul pe acolo. Că țăranel, după ce se întoarce de la muncă se ceartă cu muiera, îi dă vreo două labe, își bate copiii și apoi se duce la cărciumă să se liniștească. Mai sunt și țărani onești, buni creștini, care nu-și bat muiera, și care, după o zi de muncă, se duc la cărciumă să ia una mică, binemeritată, de altfel, după efortul făcut în timpul zilei. Dar aici dau de bețivarii satului și se lasă târâți în viciu, astfel că se întorc târziu acasă și a doua zi sunt obosiți și nu mai dau randament la locul de muncă, adică pe ogor.

Cărciuma ar trebui să fie mai departe de sat, undeva în mijlocul câmpului la vreo șapte-opt kilometri, să nu meargă acolo decât cei care au cu adevărat nevoie de una mică. Păi da, și din una mică se fac mai multe mari și după aia cum mai ajunge bietul om acasă? Eventual să le pună niște lavițe pentru cei care nu se mai pot ține pe picioare, și a doua zi dis-de-dimineată numai bine sunt în mijlocul câmpului, la locul de muncă. Nu au decât să iasă din cărciumă și să se apuce de lucru. De lucru, de lucru, dar mai întâi se vor trezi mahmuri și vor dori să se dreagă cu una mică, apoi vor mai lua una ca întăritor și se vor apuca iar de băut. Nu merge nici așa. Nu-i mai scoți de acolo cu anii. Îi va spune primarului răspicat: ori închizi cărciuma, ori îmi iau ontologia și plec. Atunci să-l vadă pe primar! Cum va mai primări el peste un sat din care a fugit și ultimul ontolog? În această privință, Frăsinel era hotărât să nu facă nici-o concesie.

Oboseala unei zile plină de neprevăzut, își făcea simțită prezența. Frăsinel nu mai scria de mult. Stătea cu falca rezemată în mâna stângă și purta discuții vindicative cu primarul. Trebuia să se odihnească pentru a prinde puteri. Doar și mâine era o zi de muncă. Pe scara de lemn care ducea la pod era o carte fără început și fără sfârșit. Probabil că din ea se rupeau filele cu care se aprindea focul la bucătărie. O luă și intră în camera de oaspeți, adică în camera unde nu locuia nimeni și din această cauză era extrem de impersonală. Nici tu lămpiță de citit, nici tu noptieră, nici tu nimic. Doar pe perete era o icoană pictată pe sticlă care reprezenta două vaci deasupra ieslei Mântuitorului. Stilul naiv în care era pictată icoana îl încântă. Mai erau pictați pe acolo și vreo doi trei miei cu urechile clăpăuge care amușinau locul. Adormi îmbrăcat și cu becul din tavan aprins, în timp ce citea. Era vorba în cartea aceea despre un țaran de pe Don care se ocupa cu organizarea unei răscoale, a unei revoluții, a unui război civil, a unui mondial, lucrurile nu erau prea limpezi.

Ziua a doua. Dimineata se boltea frumoasă, ca o cupolă de biserică deasupra satului. Frăsinel se trezi cu un puternic sentiment cucernic și stinse becul din cameră, după care ieși în tindă să se întindă. Privi în jur. Toate erau la locul lor: orățăniile scurtau prin bălegar, porcii se alergau prin curte, găștele se legănau a lene și plictis, ratele măcăiau fără rost, Mătușa și Mirciulică erau la câmp.

Frăsinel se întinse, căscă, trase un chiot și hotărî că viața merita trăită. Luă găleata cu apă din pridvor și se duse în curte, unde se bălăci pe îndelete deasupra ei pufnind și stropind în toate părțile sub privirile invidioase ale găștelor. După ce termină acest plăcut ritual, azvârli restul de apă în direcția găinilor, care fugiră cotcodăcind, și duse găleata la loc. Probabil că ar fi trebuit s-o umple din nou, dar fântâna aceea cu ciutură îi trezea amintiri neplăcute. Cum nu găsi un prosop curat, se folosi de o cârpă de o culoare incertă ce atârna într-un cui de la bucătărie, apoi se așeză la masa de scris.

Trase mai aproape lista pe care o începuse ieri și scrisese la punctul trei „Prosop”, după care puse lista deoparte. Citi neglijent cele scrise ieri și simți cum îl apucă foamea. Ce vrei, aerul de la țară e mai tare! Începu o căutare sistematică prin pod, beci, cuiarul găinilor, bucătărie, ba chiar și prin grajdul lui Mirciulică dădu o raită. Până la urmă încropi un mic dejun cu ouă, slănină și niște pâine veche găsită într-o traistă ce atârna de un cui în bucătărie. După ce termină, aruncă restul de pâine câinelui care zburda prin curte, dar acesta, după ce o miroși, refuză să o mănânce și îl privi, dând vesel din coadă. Probabil că Mătușa îi dădea o pâine mai proaspătă!

Se așeză la masa de lucru. El trebuia să scrie. Dacă tot era nevoit să suporte aceste privațiuni, măcar să fie cuiva de folos. Și, gândindu-se la acest impersonal „cuiva”, își imagină miile, sutele de mii de elevi care vor studia în școli condițiile grele în care a trebuit el să lucreze pentru a concepe și scrie ontologia. Imaginea vieții lui pentru această perioadă va fi reconstituită după cele povestite de Nora, de Mătușă, de sătenii care-l vedeau noaptea scriind, de primarul care...

Gândul acesta îi aminti de întâlnirea cu primarul și căută un ceas. Constată plin de amărăciune că Mătușa se orienta după Soare, după Steaua Polară, după stelele corăbierilor, după... Se enervă. Adică dacă ea n-are nevoie de ceas, nici nu se gândește că mai vine cineva pe la ea, câte un nepot care a fugit de acasă și în grabă a uitat să-și ia ceasul de pe noptieră! Și atunci ce te faci? Dar Mătușa nu avea o gândire holistică asupra problemei ceasului. Era doar o rurală care nu-și putea depăși condiția. Trase lista mai aproape și la punctul patru scrisese „Ceas” iar în paranteză preciză „(de perete, de mână, de buzunar, de masă, pendulă, clepsidră, solar?)”. La punctul cinci trecu „Mașină de scris (mecanică, electrică, electronică, calculator cu imprimantă)”. La punctul șase se împotmolii. Întrucât imaginația nu-l mai ajuta, iar întâlnirea cu primarul îl presa, lăsă lista deschisă și se îndreptă spre poartă. O să meargă la un vecin să întrebe cât e ceasul. Primarul din satul ăsta parcă zisese că este invitat la ora zece. Nu putea să fie zece! Soarele nu se ridicase cine știe ce deasupra orizontului. Putea să fie cel mult opt, hai să zicem nouă, dar zece nu avea cum. Leși pe poartă și o luă spre magazin. Pe uliță nu întâlni decât un copil care avea un picior bandajat și un ghiozdan în spate:

– Săru' mâna, nene! Nu știți cât e ceasul?

– Zece! răspunse Frăsinel.

– Mulțumesc, nene!

– Dar ce-ai la picior?

– M-a mușcat un câine! ciripi copilul și o luă la fugă.

Ce mi-o fi venit să mint bietul copil? se certa Frăsinel în timp ce se apropia de magazin. Nea Gore avea ceasuri de mână care se agățau pe perete și ceasuri de buzunar fără lanț. Cum toate stăteau, Frăsinel întrebă cât e ora.

– Zece și trei minute! răspunse Nea Gore privindu-și preocupat ceasul.

Știrea avu un ecou nefavorabil în mintea lui Frăsinel. Începu prin a se îndoi de exactitatea ceasului negustorului, fapt care stârni un val de proteste din partea acestuia. Ceasul lui era atât de exact încât până și primarul, când dorea să-și fixeze ceasul, la el venea.

Pomenirea primarului avu un efect electrizant asupra lui Frăsinel. Leși brusc din magazin, uitând să mai salute și o luă la fugă spre primărie. Clădirea primăriei era amplasată

undeva la capătul uliței pe un deal unde era și biserica. După câteva zeci de metri, când respirația îi deveni șuierătoare, se opri și începu să se certe. Ce se grăbea așa! Primarul îl va aștepta, că doar nu stătea afară în ploaie. Stătea la el în birou, bine mersi, cu cafeaua sub nas și cu telefonul alături. Desigur că în birou mai erau și niscai notabilități ale satului care veniseră să-l cunoască, și pe care nu era cazul să le facă să aștepte. Doar se știe că punctualitatea este politețea regilor. Politețe, politețe, dar nici nu putea ajunge acolo găfâind ca un iepure fugărit de ogari. Puțină noblețe în atitudine impune până și acestor țăranoi cu pretenții de intelectuali. Precis că din comitetul de primire nu vor lipsi învățătorul, preotul, polițistul, bibliotecarul, directorul de la căminul cultural și alții ca ei. Frăsinel își reglă respirația și pasul.

– Bună ziua, domnule Frășnel!

Era poștașul. Ușor de recunoscut după tunica lui roasă și după bicicleta de care își rezema geanta de piele burdușită de scrisori și ziare.

– Bună, dragă! răspunse Frăsinel cu un aer absent.

– Este adevărat că ați fost convocat la primărie? se interesă poștașul curios. Cum lui Frăsinel i se adânciră cutele de pe frunte, se grăbi să adauge: Așa spunea secretara adineaori, când i-am dus corespondența, nu vă fie cu supărare!

– Vrei să spui „invitat”? preciză Frăsinel apăsând pe ultimul cuvânt și trecu mai departe fără să-l mai ia în seamă.

Secretara a spus „convocat”, mormăi poștașul mai mult pentru sine în timp ce se îndepărta împingând bicicleta.

Frăsinel se întoarce să-i spună vreo două vorbe mai usturătoare, dar, văzându-l cum părăsea, ca un laș, câmpul de bătaie, își continuă drumul. Fugea și ăsta la fel ca Nora după ce-și deșerta nemerniciile. De acum înainte nu-i va mai lua în seamă pe indivizii de o asemenea joasă speță, fiind astfel scutit să le mai asculte obrăznicile. Totuși, ceva din tonul poștașului și insistența cu care repetase cuvântul „convocat” îl neliniștea. De ce să-l convoace pe el? Că doar nu era localnic să aibă încurcături cu primăria! El era un om liber, venit din afara sistemului lor mărunț, poposit aici aproape întâmplător. Și nici nu avea de gând să rămână prea mult, doar atât cât să-și definitiveze ontologia. Apoi, adio și să ne vedem sănătoși! (Va urma)

Maria BĂLĂCEANU - Moartea lui Socrate ca viață veșnică

Domnule Paler, m-ați pus acum față în față cu alte iubiri. Socrate și Kafka. Ei mă însingurează numai pentru a gândi în liniște, câteva clipe. Pentru că, vă întreb, cum să-i dau deoparte, cum să-i las în singurătățile lor, pentru a trăi satisfacția propriei însingurări? Aș vrea să-i am față în față. Trebuie să fiu împreună cu ei, dar și cu Dumneavoastră, pentru ca discuția să fie animată și clară.

Nu mă sfiesc, de la început, să spun că am emoții. Unele foarte mari. Am emoții când vorbesc cu Dumneavoastră, dar când subiectul este Socrate starea de spirit se amplifică și mă lupt să o țin în ascultare. Pe Socrate l-am întâlnit în adolescență și m-a urmărit mereu. Căci atunci, sub ocrotirea lui, îmi alcătuisem un decalog de principii după care să-mi urmez toată viața. Curând mi-am dat seama că nu este nevoie să țin cont decât de unul singur. O mare ambiție nu duce decât la un mare nimic, dacă nu este însoțită de o mare modestie, este dictonul care m-a ajutat să găsesc soluții la o multime de probleme. Eu am luat modestia nu ca o accidentală trăire, ci ca un mod al comportamentului gândirii, care te determină mereu să te autodepășești. Nu ca neputință de a-ți impune calitățile în această lume din ce în ce mai agresivă, ci ca singura formă de a te cunoaște și a-ți recunoaște valențele în marea lor relativitate față de absolut. Modestia ca formă a superiorității umane. Recunosc că nu mi-a fost ușor, dar știu că am plătit o vamă pentru ceva care merită. Mi-a fost mai ușor când am întâlnit (în contemporaneitate, dar și în trecutul istoric, prin cărți) destul de mulți oameni care, în măreția lor, au rămas modești. Dacă aș putea să le semăn lor... De aceea conversația despre Socrate mă emoționează.

Dar acum să mă alătur subiectului deja lansat de Dumneavoastră. Să vorbim despre moarte. Ca de un aspect al vieții. Unul dintre cele mai controversate aspecte. Prea puțini dintre oamenii obișnuiți se preocupă de naștere. Te naști și gata. Se așteaptă să-ți faci rostul cu timpul. Când, de fapt, tu trebuie să-ți asumi destinul, pentru ca el să se deruleze în canoanele sale. Unii numesc acest aspect, liber arbitru. Asumarea nu înseamnă că vei fi scutit pe parcursul vieții de probleme – greutăți, opreliști, invidii, lovituri. Nu, ci doar că vei avea disponibilități, morale și fizice, când este nevoie să le rezolvi. În aceste condiții te pregătești pentru o moarte asumată. Adică una de care să nu te sperii. Nici nu ți-o dorești, pentru că știi că va veni la timpul potrivit, dar nici să ai teamă că vine.

Dumneavoastră, Domnule Paler, găsiți o multime de reflecții asupra morții lui Socrate, luată în comparație sau nu, cu cea creată de Kafka în Procesul. Eu am să pornesc de la premiza că principala deosebire constă în faptul că, cea a lui Socrate este istoric adevărată, cealaltă este imaginată. Chiar dacă amândouă au o mare doză de absurd ele se deosebesc esențial. Dar poate extindem analiza privind moartea lui Gregor Samsa din *Metamorfoza* aceluiași Kafka. Și ea imaginată. M-am gândit la acest exemplu pentru că și Socrate și Gregor sunt victime ale celor apropiați, cei care se presupune că îi cunoșteau și chiar profitau de existența lor. Însă, în ambele cazuri, ceea ce îi deosebea de etalonul obișnuit, speria. Pentru judecătorii lui Socrate nu mai conta că ceea ce îl deosebea de mulțime erau calități de ne contestat. Pe ei îi deranja popularitatea sa. Cât privește familia celui alt, aceasta nici nu a realizat că ceea ce îl deosebea acum pe fiul și fratele lor, nu însuma nici o vină particulară a lui. Pentru judecători amândoi erau periculoși, de aceea moartea lor era dorită. Amândoi nu și-au dorit moartea, doar și-au asumat verdictul. Analiza devine și mai interesantă, datorită diferenței mari dintre cei doi. Nu numai în timp, ci și de rangul ocupat în societate. Primul, un învățat, formator de opinii, modelator de caractere, celălalt un mic funcționar. Ceea ce înseamnă că, oricui, oriunde, oricând i se pot întâmpla astfel de verdicte. Căci justiția, nu numai ca instituție, este oarbă.

Unii spun că, în cazul lui Socrate, asumarea gestului a venit din singurătate, conștient fiind că nu este dorit de mulți. Eu nu cred. S-a apărut. A încercat, calm, fără disperare, să le deschidă ochii. Dar decizia fusese luată anterior judecății. Socrate a înțeles și s-a supus verdictului. Experiențele unei vieți sunt tot atâtea căi prin care poți să nu fi singur. Amintirile sunt unele dintre ele, fiind vitale pentru ființa umană. Ele sunt substanța care hrănește acțiunile de azi, dar și visurile pentru mâine. Te fac conștient de modul în care trebuie să trăiești în prezent în așa fel încât să nu fi permanent în fugă de trecut, cu teamă mereu de viitor. Și eu cred că Socrate avea amintiri care să-l asigure că are pentru ce trăi fără teama de viitor. Dovadă că viitorul lui se profilează în viitorul omenirii. Așa încât, Domnule Paler, moartea lui Socrate poate semăna, ca asumare, cu cea a Monseniorului Vladimir Ghica, care putea să părăsească țara deja comunizată, dar a rămas, asumându-și moartea în închisoare. Cu cea a partizanilor rezistenței anticomuniste din munți, executați ca trădători, cu cea a multor altora din istoria noastră mai recentă, de doar o jumătate de secol. Dacă coborâm în istorie, îmi vine în minte moartea lui Decebal. Un rege printre regii antichității. Un egal al împăraților, căci de acest rege dac se temea cel mai de temut dintre toți monarhii timpului – Traian (Marcus Ulpius). Traian se temea, ca de moartea însăși, de aceea s-a pregătit cu atâta rigoare pentru a-l învinge pe Decebal. Mulți îi atribuie rigoarea ca o trăsătură definitorie. Poate, dar până la

Decebal și daci, Traian nu a avut nevoie de atâta grijă în a-și pregăti campania de cucerire. Traian se temea de înfruntarea cu Decebal și dacia lui pentru că aceștia nu se temeau de moarte. Ea făcea parte din viață, ca și nașterea însăși. Cred, Domnule Paler, că Decebal nu s-a sinucis din teama de a fi prins și umilit de Traian. Cu el și războinicii săi se înfruntase. Traian însuși l-a recunoscut ca egal, organizând războaiele în mod excepțional. De aceea cred că Decebal, din demnitate, nu voia să fie batjocura mulțimii Romei, cei leneși și plini de vicii, cei care priveau moartea celor dărzi ca un moment de divertisment. A celor care întâmpinau moartea în arenă, distrându-i cel mai mult moartea creștinilor. Alții care nu se temeau de moarte, ci și-o asumau, plini de demnitate. Iată cu ce asemănare eu moartea lui Socrate. Cu cea a lui Decebal, a martirilor creștini, a tuturor celor care, în decursul istoriei omenirii, au înfruntat (și vor înfrunta mereu) moartea cu seninătatea demnă, căci lasă în urmă amintiri de care nu se tem.

Precum martirii brâncoveni. Prințul de Aur, cum era numit Constantin Brâncoveanu de către contemporani, era nu numai un boier bogat, de viță, coborât din vechi familii boierești, care dăduseră câteva capete încoronate, dar era el însuși un domn al Țării Românești. Unul care dovedise pricepere în a guverna țara în acele momente grele ale Europei. Abil în probleme politice, printr-o diplomație care a menținut independența țării aproape două decenii, a asigurat și liniștea și bunăstarea necesare pentru a se emancipa, iar

cultural, pentru a se impune la exigențele vremurilor. Toate acestea nu erau pe placul nici unuia dintre marii „judecători” ai Europei, așezați toți, din nefericire, în granița noastră. Cei din vest și est l-au lăsat pradă celui mai nemilos, turcul păgân. Acesta îi dorea nu numai averea sa. Constantin Brâncoveanu scrisese o pagină de istorie care dovedea că locurile acestea nu sunt doar bogate în aur, grâne, miere și unt, ci și în simțiri înalte. Și chiar deschisese drumul unui curent cultural. Și mai dovedise ceva, modestia, prin smerenie. Deși cel mai bogat om al timpului său nu și-a clădit palate care să sfideze, ci construisese case trainice, cu rădăcini în tradiția locului, dar înnoite după simțirea sa înnoitoare, creând un stil artistic propriu Țărilor Române, un stilul care îi poartă numele. A fost un om însemnat al omenirii, de aceea a avut tăria să-și asume destinul, murind cu demnitate. El și cei patru fii ai săi. Atunci judecătorii au decis moartea lor. Istoria i-a consfințit martiri.

O mare ambiție nu poate duce decât la un mare nimic, dacă nu este însoțită de o mare modestie. Vorbe pe care Socrate i le adresa unuia dintre discipolii săi trufaș, chiar mai mult. Era ambițios fără limite. Acesta, ca și alții au devenit oameni cu caractere admirabile în urma dialogurilor lungi cu filozoful, dar Socrate a fost acuzat că le strică caracterul. Noi îl cunoaștem pe Socrate prin Platon, un astfel de ucenic, pe care l-a modelat. Prin toți aceștia moartea lui fizică s-a transformat în viață veșnică a memoriei sale.

Mălina CONȚU - Brâncușiana 2013

Deseori trecutul trăiește grație interpretărilor pe care i le conferă prezentul, datorită modului în care el poate fi integrat, peste timp, vieții oamenilor conferind acesteia unul din multiplele ei sensuri. Alteori, trecutul este spațiul în care putem evada, permițându-ne a proiecta dorințele și așteptările arzătoare întrucât el, în opoziție cu realitatea prezentă, poate fi modelat conform aspirațiilor și plăsmuirilor noastre. Astfel, operele trecutului trăiesc prin felul cum noi le integrăm existenței noastre, mulțumită căilor prin care le păstrăm vii în memoria noastră. Privind din această perspectivă opera lui Brâncuși este cât se poate de prezentă în amintirea contemporanilor iar unul dintre motivele majore ale acestei remanențe este deschiderea ei către teme eterne, recurente, indispensabile existenței.

În alt registru, rememorarea și interpretarea în timp și peste timp din perspective de interpretare distincte a bagajului cultural lăsat moștenire umanității de marile personalități asigură, nu numai dănuirea vie în memorie a valorilor fundamentale ale civilizației dar în mod special subliniază recurența unor idei esențiale. Nu întâmplător, cu prilejul celei de-a unsprezecea ediții simpozionului internațional de sculptură Brâncușiana, organizat în perioada 12-24 august 2013 la Târgu Jiu, cei șapte artiști participanți au avut ocazia de a (re)dialoga cu moștenirea ideatică și formală lăsată posterității prin opera sa de marele Brâncuși, plăsmuind în marmură șapte forme intrinsec legate ideile sculptorului de origine gorjeană.

Comparativ cu ediția anterioară, sculpturile realizate în acest an s-au remarcat printr-o concentrare a concepțelor în forme mai puțin monumentale dar nicidecum mai puțin grăitoare. De dimensiuni mici, ele comunică, la aproape un veac distanță cu ideile reverberate de creațiile bătrânului și tot odată actualului Brâncuși grație eternei reînțoarceri la noțiuni fundamentale existenței, la formele primordiale ale universului.

La ediția din acest an, una dintre aceste reiterări simbolice o constituie reabordarea formei sferice, o configurație simbolică prin excelență, expresie a unității, armoniei și perfecțiunii cosmosului în trecut dar și emblemă a celei mai mici formațiuni a vieții, *celula*, elementul de genază al formelor com-

plexe dezvoltate în organismele vii. Între microcosmos și macrocosmos, această structură se poate multiplica în milioane de alte sisteme, stând deseori la baza unor configurații inimaginabile. Patru din cele șapte sculpturi au dialogat cu forma sferică fie ea pecete a universului primordial fie ea expresie a unei esențe prime. *Ochiul Sculptorului*, a lui Gianilosif Amarandei, o sferă acoperită de o pleoapă dublă redă chintesenta privirii interioare, acea privire ascuțită și atentă la detalii a artistului, construită în acord cu acuitatea percepției particularităților vizuale. *Part of Something Bigger (Parte a ceva mai mare)* a lui Georgi Minchev, este o altă operă ce pornește de la forma desăvârșită a sferii în încercarea de a sonda adâncurile acesteia, întrurevelarea unei structuri labirintice plurivalente similară unei rețele complicate pe care nu o poți anticipa dincolo de perfecțiunea ireproșabilă formei. Sculptura surprinde astfel dinamismul interior al sferii, mecanicitatea ei. A treia sculptură, pornește de la frumusețea formei sferice pentru a o integra unor idei legate de viață și prefacere: este creația lui Florin Vâlceanu intitulată *Evoluție*, o expresie a celei vii, chintesenta vieții, a cărei dividere asigură bio-diversitatea, esențială oricărei forme de existență polivalentă. Ultima sculptură din acest grup abordează sfera într-un mod particular, întrucât o cuprinde. Ea este *Relaxing (Relaxarea)* a lui Pedro Jordan, o lucrare ce transpune, prin forme unduoase, o stare de spirit vecină cu revelația, o dispoziție a armoniei de fapt. Artistul a pornit de la ideea de a întrupa în formă starea de relaxare, o expresie a meditației, o stază a *suișului* către lumină, o dispoziție a armoniei sinelui cu universul. În cazul acestei lucrări sfera e surprinsă în vid, în absență, de această formă unduoasă ce o conturează.

Alături de aceste aspecte simbolice ale sferii, redată prin intermediul formei, a doua idee fundamentală este ilustrată prin surprinderea unui concept esențial existenței umane, iremediabil supusă acestuia: timpul. Timpul, sub aspectul curgerii sale ireversibile, având ca finalitate moartea, dispariția, disiparea este o temă veche în cultura europeană, des invocată de artă, literatură, muzică sau dramaturgie. Iar singura cale de a ne sustrage acestui curs ireversibil al curgerii este crearea unor opere/idei care să reziste perisabilității

materiei. Astfel, tema timpului fie că vorbim de trecerea acestuia, de înghețarea sa sau de rolul memoriei o regăsim încastrată în operele lui Răzvan Mincu și Cristian Pentelescu. *Raza* lui Răzvan Mincu este concepută ca o fereastră de comunicare între trecut, prezent și viitor marcată fiind de pana speranței ca un imbold al supraviețuirii. Această fereastră, conștiința noastră în fapt, poate suprapune cele trei repere temporale, le poate da un sens și le poate modifica perspectiva. Iar în acest trio, speranța este esențială. Un pic altfel, *Poarta timpului* creată de Cristian Pentelescu, abordează aceeași temă altfel nuanțată, creând totodată și un dialog „peste timp” cu poarta lui Brâncuși. Este o „poartă” care închide în ea forma unei clepsidre, simbol al scurgerii ireversibile a vremii. Asemenea ferestrei lui Mincu ea este, la nivel simbolic, locul de întâlnire al prezentului cu trecutul și viitorul, acel punct care închide și deschide timpul conștiinței.

Aparte față de aceste două teme ce recur la esențe este ideea lui Ulrich Schwander de a crea o saltea gonflabilă, amplasată într-un loc ascuns privirii, plutind ușor deasupra pământului. Intitulată *Lying in the Air (Tolănit pe aer)*, ea este menită a ilustra orizontalitatea pasivă, *marcă* a democrației și deschiderii, opusă virilității *falice* reprezentate de forma verticală, o emblemă a afirmării puterii în sensul dominării. Importantă pentru sculptor este posibilitatea fiecăruia de a privi din diferite unghiuri, de a analiza, dar mai ales de a evita punctele de reper absolute. Iar legătura cu moștenirea lui Brâncuși în această operă este realizată prin punctul ei de plecare, respectiv, privirea din perspectivă orizontală a *Coloanei Infinitului*, plutind în aer, detașată de pământ. O altă priveliște în fapt.

Concluzionând, *sfera, timpul și plutirea* ar putea ilustra, la ediția din acest an a simpozionului dedicat memoriei lui Brâncuși, ideile esențiale alese de cei șapte artiști români și străini menite a dialoga peste timp cu opera „bătrânului” gorjean. Cu universuri imaginare distincte acești sculptori au reușit să surprindă, prin recursul la simplificare și esențialitate, spiritul viu, prezent, grăitor al operei lui Brâncuși, reluând și interpretând dintr-o perspectivă actuală suflul ideatic ce încă îl reverberează aceasta.

Poarta timpului

Raza

Relaxare

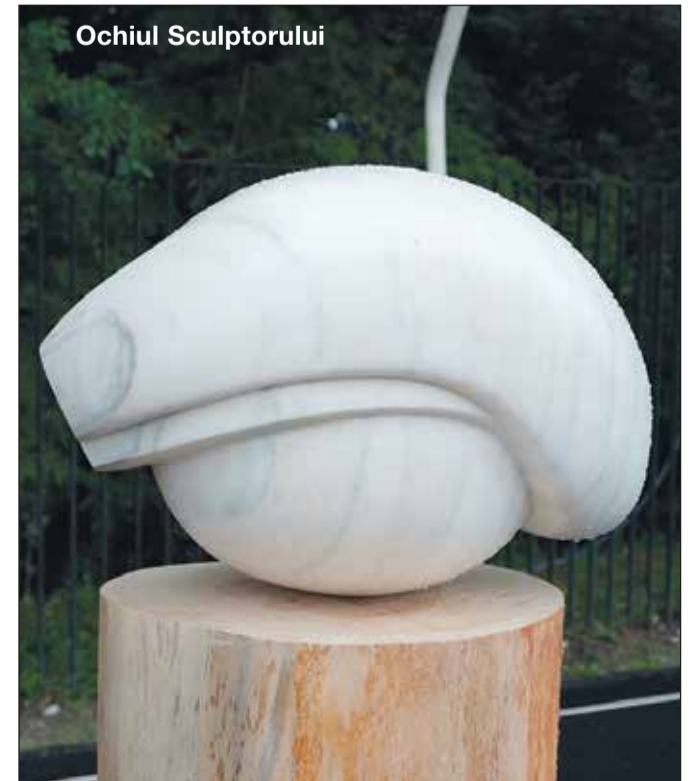
Evoluție

Part of something bigger (3)

Lying in the air

Ochiul Sculptorului